

§ 1 Anmälan om ny riksdagsledamot

Följande berättelse hade kommit in från Valprövningsnämnden:

Berättelse om granskning av bevis för ny ledamot av riksdagen

Till Valprövningsnämnden har från Valmyndigheten inkommit bevis om att Karin Engdahl (S) utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 13 juni 2022 sedan Jörgen Hellman (S) avsagt sig uppdraget.

Valprövningsnämnden har denna dag granskat beviset för den nya ledamoten och därvid funnit att det blivit utfärdat i enlighet med 14 kap. 28 § vallagen (2005:837).

Stockholm den 15 juni 2022

Svante O. Johansson

ersättare för ordföranden

/Agota Földes

sekreterare

§ 2 Meddelande om återrapportering från Europeiska rådets möte den 23–24 juni

Andre vice talmannen meddelade att *tisdagen den 28 juni kl. 13.00* skulle återrapportering från Europeiska rådets möte den 23–24 juni äga rum.

§ 3 Anmälan om subsidiaritetsprövning

Andre vice talmannen anmälde att utdrag ur prot. 2021/22:42 för tisdagen den 14 juni i ärende om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in från socialförsäkringsutskottet.

§ 4 Ärende för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

EU-dokument

COM(2022) 141 till miljö- och jordbruksutskottet

§ 5 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Utrikesutskottets betänkanden

2021/22:UU8 Riksrevisionens rapport om svenskt bistånd till multilaterala organisationer

2021/22:UU16 Vårdlandsavtal mellan Sverige och Förenta nationernas barnfond Unicef

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande

2021/22:MJU28 Tidigt kommunalt ställningstagande till vindkraft

Socialutskottets betänkande

2021/22:SoU25 En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

2021/22:SfU29 Sjukersättning till äldre i förvärvsarbetsande ålder

2021/22:SfU30 Borttagande av regler för tillgodoräknande av försäkrings-
tid

*Dimensionering av
gymnasial utbildning
för bättre kompetens-
försörjning*

§ 6 Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning

Utbildningsutskottets betänkande 2021/22:UbU25

Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning
(prop. 2021/22:159 delvis)
föredrogs.

Anf. 1 JOSEFIN MALMQVIST (M):

Fru talman! Svensk arbetsmarknad står inför omfattande problem. Vi har en långtidsarbetslöshet som slår nya rekord. Vi har nära 1 miljon människor som inte kan försörja sig själva. Samtidigt skriker bransch efter bransch efter kompetens, som man behöver rekrytera för att kunna fortsätta utveckla sin verksamhet och för att bidra till svenskt välstånd.

Vi behöver se omfattande reformer på svensk arbetsmarknad. Gymnasieutbildningen, som är en del av det vi kommer att diskutera här i dag, är en viktig pusselbit i detta arbete.

Från Moderaternas sida håller vi i stort med om den problembeskrivning som läggs fram i utredningen som ligger till grund för den proposition som ska diskuteras här i dag. Vi välkomnar att betydande hänsyn tas till arbetsmarknadens behov vid planering och dimensionering av gymnasial utbildning. Det är viktigt. Det är nödvändigt för företagens kompetensförsörjning, och det är bra för arbetslinjen.

Vi ser dock omfattande problem i utformningen av denna proposition. Vi är oroliga för att den riskerar att bidra till ökad byråkrati, hot mot fristående gymnasieskolor och bristande kvalitetsuppföljning inom gymnasieskolan.

I propositionen föreslås att arbetsmarknadens behov ska få större betydelse vid planering och dimensionering av vissa utbildningar inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Det är positivt, men att dessa platser erbjuds är ju ingen garant för att eleverna kommer att efterfråga dem. Vi menar att regeringens förslag måste kombineras med en ny ordning där branscherna i större utsträckning kan styra innehållet i och utformningen av yrkesprogrammen för att garantera en ändamålsenlig utbildning som motsvarar vad som krävs på arbetsmarknaden. Dagens rådgivande roll är helt uppenbart bristfällig och lämnar begränsade påverkansmöjligheter.

En yrkesutbildning med hög relevans i innehållet kommer att öka attraktiviteten för yrkesprogrammen och öka träffsäkerheten för utbildningar som leder till jobb. Att regeringen har valt att inte lämna förslag på hur branscherna på ett tydligare sätt ska få inflytande över utformningen av yrkesprogrammen är en stor brist i regeringens proposition.

Regeringen föreslår att ett godkännande av en ansökan om att bli huvudman för gymnasieskolan ska förutsätta att utbildningen i fråga bidrar till att möta ungdomars efterfrågan och fylla ett arbetsmarknadsbehov. I kombination med förslaget om kommuners samverkan kring utbud och dimensionering samt Skolinspektionens uppdrag att godkänna utbildningar som inte innebär påtagligt negativa följder för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna finns det, menar vi, en påtaglig risk att detta innebär ett hinder för friskoleetableringar. Vi menar att det är en stor brist i denna proposition.

Vi menar därför att det krävs ett förtydligande i lagen om att syftet med kommuners samverkan inte får vara att blockera nyetablering av fristående gymnasieutbildningar samt att skolhuvudmän ska behandlas lika genom denna dimensioneringsprocess.

En annan brist i regeringens proposition är avsaknaden av ordet kvalitet. Fokus läggs helt på kvantitet och antalet utbildningsplatser och inte på kvaliteten i de utbildningar som erbjuds. Vi menar att regeringen bör återkomma med förslag om hur kvaliteten kan öka och hur denna kan utvärderas. Detta bör vara grunden för hur dimensioneringen sedan ska göras, men det saknas i propositionen.

Moderaterna saknar också förslag om hur vi kan stimulera efterfrågan på utbildningar som i stor utsträckning leder till jobb. Förbättrad karriärvägledning och en tydlig information om kopplingen mellan utbildningsval och framtida arbetsmarknad är, menar Moderaterna, centrala delar för att fler ska välja en utbildning som möter arbetsmarknadens behov.

I propositionen föreslås det att Skolverket ska få i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag. Dessa ska vara stöd för dimensionering och planering av samt erbjudande om gymnasial utbildning. Sedan ska regionerna tillhandahålla bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig sektor på kort och lång sikt. Vi menar att det är av största vikt att de här planeringsunderlagen innefattar både ett nationellt och ett regionalt perspektiv samt att representanter för program- och branschråd medverkar vid framtagandet av dessa regionala planeringsunderlag.

Moderaterna håller med om den synpunkt som flera remissinsatser har lyft fram vad gäller vikten av att planera för att göra dessa reformer utvärderingsbara, så att vi kan få bättre data och följa till exempel antagna och sökande till komvux. Det skulle möjliggöra bättre effektutvärderingar av

de här reformerna. Det tror Moderaterna hade varit viktigt med tanke på de omfattande förändringar som nu föreslås.

Fru talman! Med anledning av detta yrkar jag bifall till reservation 9.
(Applåder)

Anf. 2 PATRICK RESLOW (SD):

Fru talman! Låt mig först och främst yrka bifall till reservation 1.

Vi behandlar alltså betänkandet *Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning*. Regeringen föreslår att gymnasieskolan ska dimensioneras bättre, dels för att underlätta ungdomars och vuxnas etablering på arbetsmarknaden, dels för att förbättra kompetensförsörjningen till välfärd och näringsliv.

Från Sverigedemokraterna instämmer vi i regeringens intentioner och problembeskrivning. Vi ser att det i dag på gymnasiesidan finns en ganska svag koppling till arbetsmarknaden på flera utbildningar. Vi ser också hur gymnasieutbudet växer ganska okontrollerat. Det startas skolor här och där utan att det finns någon form av diskussion om vad det är för typ av utbildning som ska startas.

Vi ser att ett oönskat antal elever hoppar av utbildningar. Vi ser även att introduktionsprogrammen växer och att en stor grupp elever inte är behöriga att läsa ett nationellt program. Den problembeskrivning som målas upp av regeringen stämmer ganska väl med de problem som vi har sett när det gäller gymnasieutbildningarna.

Särskilt allvarligt är det när det gäller yrkesprogrammen. I tidigare debatter har vi fokuserat på att det är ett problem att locka elever till dessa. Det beror bland annat på svag marknadsföring; vi är dåliga på att framhålla betydelsen och vikten av de yrkesförberedande programmen.

Vi har också ett alldeles för starkt fokus på högskolebehörighet, vilket leder till att man sänder signalen att det inte är lika bra att läsa ett yrkesprogram som att läsa ett högskoleförberedande program. Detta påverkar elevernas val av gymnasieprogram.

Vi har en omodern syn på yrkesprogrammen. Här har föräldrarnas roll en ganska stor påverkan. När man tänker på yrkesprogram tänker man på industri – kanske på smutsig 70-tals industri – men så fungerar det inte. Samhället har förändrats, och det är mycket teknik i dagens yrkesprogram. Det är något helt annat i dag än det var för 30–40 år sedan.

Studie- och yrkesvägledningen är otillräcklig. Den måste stärkas för att man ska kunna leda in elever på rätt spår. De ska bli medvetna om att när man går ett yrkesprogram har man också mycket större möjligheter att skaffa sig en livslång försörjning och många gånger också en mycket bättre livslön än de som läser på högskoleförberedande program. Detta är någonting som man måste fokusera på. Jag tror att det skulle lösa ganska många problem, men inte alla.

I den parlamentariska grupp som tillsattes och som har lett fram till regeringens förslag har Sverigedemokraterna under resans gång lyft fram några problem.

Jag har bland annat pekat på att man inte kommer runt det här med dimensionering om man inte samtidigt tar sig an problemet med att varje kommun tvunget ska ha sin egen lilla gymnasieskola. De startas upp i alla kommuner, och sedan kan man inte prata med den närliggande kommunen.

Det här måste fördelas bättre. Man måste peka ut centrala områden för var en kommunal skola ska finnas. Om man inte gör det kommer vi att vara kvar i problematiken med att vi får en mängd utbildningar som inte är synkade med arbetsmarknaden eller till den efterfrågan som finns.

Den andra punkten är att man i många kommuner alltid strävar efter att tillgodose elevernas förstahandsval. Här måste vi bli mycket tydligare med att det ska råda konkurrens om platserna. Det måste finnas konkurrens om utbildningsprogrammen. När det saknas leder det till att kommunerna bygger ut framför allt billiga gymnasieprogram. Vi ser till exempel att det samhällsvetenskapliga programmet sväller. Det är många som går där som kanske hade varit mer lämpade att gå just ett yrkesprogram.

Den tredje punkt som jag pekade på i den parlamentariska kommittén var den övertro som finns på byråkratiska modeller. Det finns en övertro på den sociala ingenjörskonsten – bara man hittar på modellen och strukturen löser sig problemen! Så är det inte. Det finns oändligt många exempel på det.

Vi hade hoppats att regeringen skulle ta till sig detta. Vi har noterat att en stor del av utredningen inte har landat i något förslag från regeringen, och det är vi givetvis glada för. Men vi hade som sagt hoppats att regeringen även skulle ta till sig de punkter som vi har fört fram. Nu ser vi dock att det är just den sociala ingenjörskonsten som är det dominerande inslaget i förslaget.

Regeringen föreslår alltså nu att minst tre kommuner ska bilda ett primärt samverkansområde. Dessa kommuner ska sinsemellan komma överens om hur utbildningarna ska fördelas mellan dem, hur de ska samarbeta och var de ska placera de olika programmen.

Det finns tre problem med detta. Det första gäller just kommunernas samverkan. Vi kan titta på hur det fungerar i det län jag själv kommer ifrån, Skåne. Där byggs nya skolor i närliggande kommuner utan att kommunerna talar med varandra. Förutsättningarna för att tala med varandra är ibland obefintliga. Man tänker i kommunen: Vi har elever som söker skolor i en annan kommun. Det ska de inte göra. Vi ska ha utbildningen själva! Och så bygger man en ny gymnasieskola. I dagsläget är det tre närliggande kommuner inom en radie på kanske två mil som bygger tre nya gymnasieskolor. Alla förstår att det här inte funkar. Pengarna ska ju inte läggas på lokaler; pengarna ska läggas på utbildning.

Det finns en övertro på att kommunerna ska samverka, och det är en svaghet. I förslaget står att kommunerna *bör* samtala och *bör* komma överens – inte att de ska. Det är inget tvång. Vi tror att risken är stor att det här inte leder till någonting.

Det andra problemet är de regionala planeringsunderlagen. Regeringen föreslår att Skolverket ska ta fram regionala planeringsunderlag för att säkerställa arbetsmarknadens behov.

Vi är ytterst skeptiska till denna modell. Det blir en enorm byråkrati, och det kommer att kosta mycket pengar. Vi tycker att det hade varit bättre att stärka branschernas inflytande över vissa utbildningar. Dessutom finns det problem i gränsregioner. Hur väger man in arbetsmarknaden i planeringsunderlagen? Den aspekten saknar vi i regeringens förslag.

Det tredje problemet handlar om de enskilda aktörerna. I det förslag som ligger på bordet i dag är de lite vid sidan om. De kommer inte in i spelet förrän kommunerna har samtalat. Vi tycker att det därmed finns en risk för att nya aktörer inte kan etablera sig, och vi är inte säkra på att det här kommer att gynna kompetensförsörjningen i längden.

Fru talman! Sverigedemokraterna delar i och för sig regeringens problembild: Yrkesprogrammen är inte tillräckligt attraktiva för att locka elever. Vi inser att detta problem måste åtgärdas.

Men problemet kan inte lösas genom att vi hittar på nya byråkratiska strukturer, som dessutom inte följer någon enhetlig linje över landet. Staten måste ta ett större ansvar för både placering och utbud av gymnasieskolor i en modell där även fristående aktörer är delaktiga. Vi hade hellre sett ett statligt huvudmannaskap för gymnasieskolan än regionala byråkratiska strukturer.

(Applåder)

Anf. 3 FREDRIK CHRISTENSSON (C):

Fru talman! Jag yrkar bifall till Centerpartiets reservation nummer 2 i betänkandet.

Från Centerpartiets sida välkomnar vi den proposition regeringen har lämnat till riksdagen för behandling. Det handlar om att få fler människor att komma i arbete. Precis som tas upp i propositionen är företagens kompetensbehov stora. Vi har hört det tidigare i debatten.

När man reser runt om i landet möter man ständigt företag men även människor i offentlig sektor som har svårt att få ta i kompetens, inte minst på gymnasial nivå. Det gäller alla branscher och alla storlekar på företag; de har svårt att hitta den kompetens som behövs.

För vår del är det viktigt att utbildning leder till arbete. Alltför många elever ångrar sina studieval, och den dåliga matchningen på svensk arbetsmarknad är bland de sämsta i OECD. Det är ett problem för svensk konkurrenskraft. Här är såklart samverkan mellan skola, samhälle och näringsliv centralt.

Vi kan se att gymnasiala yrkesutbildningar är den kompetensnivå som flest företag efterfrågar. Risken finns att det år 2035 kommer att saknas ungefär 290 000 yrkesutbildade. Svenskt Näringsliv uppskattar att den andel som tar examen från yrkesutbildning behöver öka från 30 procent till 40 procent. Vi behöver alltså se till att fler ungdomar väljer yrkesprogram.

Centerpartiet ställde sig tidigare i våras bakom den proposition som regeringen då lade fram om högskolebehörighet på gymnasieutbildningarna. Det handlar om att högskolebehörighet ska finnas med från grunden men att man ska ha möjlighet att välja bort den. Det tror vi kan vara en del i att stärka attraktiviteten för yrkesutbildningarna. Men fler åtgärder behöver vidtas.

Det är viktigt att såväl utbudet av som kvaliteten på yrkesutbildningarna stärks. Vi har ett läge där det saknas nästan 20 000 elever på yrkesprogrammen varje år, samtidigt som ungefär 40 procent av dem som läser på ett högskoleförberedande program inte läser vidare på högskolor och universitet. Därför är det viktigt att det i det förslag som ligger tas hänsyn till både arbetsmarknadens behov och elevernas önskemål i den gymnasiala utbildningens dimensionering. Det är också i linje med den reglering som sker på universitet och högskolor i Sverige genom regleringsbrev.

Propositionen innehåller en rad förslag för att underlätta etableringen på arbetsmarknaden för både ungdomar och vuxna. Det handlar bland annat om att det är såväl arbetsmarknadens behov som elevernas önskemål som ska ligga till grund för dimensioneringen av utbildningen.

Kommunerna ska samverka med varandra inom samverkansområden. Det ska ges tydligare information från huvudmännen till eleverna om utbildningarnas inriktning och vad de kan leda till. En liknande reglering ska ske också kopplat till de fristående huvudmännen. Det handlar alltså om att möta såväl ungdomarnas efterfrågan som arbetsmarknadens behov.

Det ska vara möjligt att fritt söka till de yrkesutbildningar inom komvux som erbjuds i det primära samverkansområdet.

Det läggs även till en uppgift till regionerna i det regionala utvecklingsansvaret att bedöma regionens behov av kompetensförsörjning inom privat och offentlig sektor såväl på kort som på lång sikt. Det ska också tas fram planeringsunderlag.

Vi välkomnar som sagt regeringens förslag, men samtidigt finns det en del saker att poängtera med reformen som är viktiga framöver. Vi lyfter fram några i den följdmotion som vi har väckt och i de reservationer vi har i betänkandet.

En viktig del är att de teoretiska utbildningarna, som en stor andel av ungdomarna läser, ska kunna utvecklas till utbildningar av god kvalitet. De ska kunna växa och utvecklas så länge de bedrivs med god kvalitet. Det är också viktigt – oavsett om det handlar om en yrkesutbildning eller en högskoleförberedande utbildning – att kontakten med näringslivet och det omgivande samhället stärks. På det viset kan man få ungdomar att bli mer anställbara men mer också förberedda inför yrkeslivet oavsett vilken väg de väljer på gymnasiet.

Vi ser också ett antal reformer som behöver komma på plats, inte bara för att det ska finnas utbildningar på gymnasial nivå utan också för att det ska vara attraktivt att läsa dem så att fler väljer yrkesutbildningar. Där har vi ett antal förslag i vår reservation, och jag vill lyfta fram några av dem, fru talman.

Först och främst ser vi ett stort behov av att stärka studie- och yrkesvägledningen. Den är bristfällig och ganska ojämn runt om i landet. Här ser vi ett behov av ytterligare reformer. Jag hade hoppats att regeringen hade tagit höjd för det och gjort ytterligare reformer för att stärka studie- och yrkesvägledningen. Det finns utredningar som har lagt fram förslag för att stärka studie- och yrkesvägledningen. Den behöver genomsyra hela studiegången, inte minst redan vid tidiga åldrar.

Kopplat till att stärka kvaliteten kan vi konstatera att Skolinspektionen 2019 pekade på ganska stora brister i gymnasieskolans studie- och yrkesvägledning, bland annat att den inte är tillräckligt anpassad för en föränderlig arbetsmarknad.

Det behövs också mer specifika åtgärder för att stärka studie- och yrkesvägledningen så att fler blir medvetna om de olika val som finns och på det sättet får bättre förutsättningar att inte bara göra ett val utan också göra ett medvetet val.

Men för att stärka attraktiviteten på yrkesprogrammen behöver vi också se till att fler vill läsa dem. Då handlar det inte minst om hur vi ser till att yrkesutbildningarna omtalas, hur viktiga de är för Sveriges konkurrenskraft och hur bra jobb de innebär för en god karriär och ett gott liv. I det

vilar också ett ansvar på den politiska debatten. Det vilar ett stort ansvar på skolan att bedriva utbildning av hög kvalitet, men det vilar också ett ansvar på branscherna att öka attraktiviteten för yrket.

Från Centerpartiets sida ser vi också att branschernas inflytande över utbildningarna behöver stärkas. På det sättet kan attraktiviteten öka och fler vilja välja de yrkesutbildningar som finns. Därmed kan vi se till att utbildningarna är relevanta så att man blir rustad med en utbildning av god kvalitet och därmed har bättre förutsättningar senare på arbetsmarknaden.

Fru talman! Det finns ett annat problem i dag när det gäller yrkesutbildningar som vi också behöver ta upp. I en bredare kontext har vi en stor lärarbrist i Sverige, men den lärarbristen finns också när det gäller yrkeslärare. För att se till att fler får möjlighet att läsa en yrkesutbildning av god kvalitet behöver vi se till att det finns yrkeslärare som är utbildade, såklart, och helt enkelt skapa förutsättningar för fler att kunna ta den vägen och utbilda sig till yrkeslärare för att därmed kunna bidra till detta.

Avslutningsvis lyfter propositionen förslag kopplat till fritt sök när det handlar om den kommunala vuxenutbildningen. Där säger Centerpartiet i en av sina reservationer i detta betänkande att vi tycker att det är bra att möjliggöra för fritt sök inom sammanhållna yrkesutbildningar på komvux som erbjuds inom det primära samverkansområdet men att vi samtidigt tycker att det finns skäl att undersöka om det ska finnas en ökad möjlighet att läsa utanför det primära samverkansområdet. Det hoppas jag är en fråga som vi tittar vidare på under nästa mandatperiod för att se hur möjligheterna kan stärkas att läsa utbildningar utanför samverkansområdet, detta för att individer ska få förutsättningar att läsa en utbildning som man själv ser sin framtid inom även om den ligger utanför det område där man bor.

Anf. 4 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Jag vill börja med att välkomna den särskilde utredaren Lars Stjernkvist, som sitter i publiken i dag och lyssnar på den här debatten.

Fru talman! I mars 2018 tillsatte regeringen en statlig offentlig utredning i syfte att ta fram förslag om hur utbildning inom gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna bättre skulle kunna planeras och dimensioneras utifrån regionala och nationella kompetensbehov. Några år senare står vi här, när nu regeringen har lagt fram propositionen *Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning*.

Vänsterpartiet ställer sig positivt till majoriteten av förslagen i propositionen. Men vi har också synpunkter på en del av förslagen, som jag tänkte tala om i dag.

I propositionen föreslår regeringen bland annat att det ska införas krav på att varje kommun ska samverka med minst två andra kommuner om uppgifter inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Samverkan ska ske genom ett avtal, ett så kallat primärt samverkansavtal. Även en samverkan som sker på annan liknande grund ska anses uppfylla kravet. I gymnasieskolan ska avtalet omfatta nationella program och introduktionsprogrammen programinriktat val och yrkesintroduktion, som är utformade för en grupp elever. I kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska avtalet omfatta yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar.

Vänsterpartiet ser positivt på samarbete, men vi arbetar också för att hela utbildningsväsendet inklusive gymnasieskolan ska förstatligas och hade önskat att utredningen hade lagt fram lite mer systemförändrande förslag. Men när det nu är kommunalt huvudmannaskap för gymnasieskolan delar vi uppfattningen att det behövs ett samarbete mellan kommunerna för att uppnå ett ändamålsenligt utbud av utbildningar.

Vi konstaterar i enlighet med utredningens bakgrundstexter att denna typ av samverkan redan existerar i stora delar av landet. Det är dock viktigt att påpeka, likt en rad remissinstanser, att denna typ av samarbete sker bäst på frivillig basis.

Göteborgs kommun anför i sitt remissvar att det finns en uppenbar risk att förslaget leder till intressekonflikter mellan de samverkande kommunerna och ifrågasätter om det är rätt väg att gå att lagstifta om att kommuner ska samverka på det sätt som man gör i propositionen. Lärarförbundet anför att utredningens förslag på samverkansmodell skapar en otydlighet i ansvarsfördelningen och i styrkedjan. Samarbeten kräver ordnade, transparenta former som är likvärdiga över landet. Vänsterpartiet instämmer i dessa remissinstansers synpunkter.

Fru talman! Vidare föreslår regeringen att en kommuns erbjudande av yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar ska omfatta all sådan utbildning som anordnas av huvudmännen i samverkansområdet. Det ska vara möjligt att fritt söka till sådana yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar som erbjuds inom samverkansområdet man bor i. Hemkommunen ska vara skyldig att svara för kostnaderna för en behörig sökandes utbildning i en annan kommun inom samverkansområdet.

Vi ser positivt på att eleverna ska kunna söka utbildningar i andra delar av landet och samverkansområdet men instämmer i remissvaren från Bräcke kommun, Jämtlands gymnasieförbund med flera, som anser att förslaget bör utformas så att frisök ska gälla endast när hemkommunen inte erbjuder den utbildningsplatsen. Annars riskerar detta att leda till en ohållbar situation för kommunerna i deras planering av utbildningsplatser för de kommande åren. Vi menar att regeringen borde ha återkommit med ett förslag som förtydligade detta.

Fru talman! Ytterligare ett område jag tänkte ta upp är regionala planeringsunderlag. I förslaget anges att Statens skolverk ska få i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag som stöd för planering, dimensionering och erbjudande av gymnasial utbildning. Regeringen menar också att uppdraget ska regleras i förordningen med instruktion för Statens skolverk.

Lapplands kommunalförbund anser att det kan finnas en risk att mindre kommuners kompetensbehov inte synliggörs om man ser endast till en hel region, vilket Vänsterpartiet håller med om. Förslaget riskerar därmed att utarma landsbygden och mindre städer på gymnasieprogram till förmån för de större städerna i samverkansregionen när frågan centraliseras i ett skolsystem där kommunerna är huvudmän. Vänsterpartiet vill återigen påpeka att gymnasieskolan bör förstatligas men att detta förslag kan leda till ett system som på sikt försämrar ungdomars tillgång till en likvärdig utbildning.

Här ska jag lägga till något utöver mitt manus. Jag har själv erfarenheter av detta från Dalarna, där jag har varit ordförande för skolnämnden i Dalarnas största samverkanskommun i gymnasiesamverkansområdet Gysam. Där kunde vi se hur utbildningar på mindre orter år efter år fick lägga

ned, inte för att de inte var populära utan för att de större kommunerna helt enkelt ansåg att alla utbildningar bör ligga i de största kommunerna.

Här finns en uppenbar risk som jag tror att vi behöver återkomma till framöver. Vi har också en reservation om detta från Vänsterpartiet, reservation nummer 15, som jag vill yrka bifall till.

Fru talman! I det här förslaget återfinns formuleringen: ”Regeringen föreslår att för att en enskild ska ges ett godkännande som huvudman för gymnasieskola ska det krävas att utbildningen i fråga bidrar till att dels möta ungdomars efterfrågan, dels fylla ett arbetsmarknadsbehov.”

Vänsterpartiet tycker att det är väldigt positivt att regeringen lägger fram detta och att enskilda huvudmän ska agera på samma villkor som de kommunala huvudmännen. Samtidigt skulle detta inte beröra så många skolor och riskerar att minska likvärdigheten. Jag ska förklara varför. Bland annat Lärarnas Riksförbund menar i sitt remissvar att dimensioneringen ska gälla hela den gymnasiala utbildningen, och då måste befintliga enskilda skolor också omfattas av det här på lika villkor och inte enbart de nya som startar. Vi menar att regeringen bör återkomma med nya förslag angående detta.

Anf. 5 CHRISTIAN CARLSSON (KD):

Fru talman! I Sverige råder i dag stor kompetensbrist inom många branscher. Det finns hundratals bristyrken i Sverige. Behoven av rätt kompetens på arbetsmarknaden är alltså stora. För att vara positiv kan man säga att det innebär stora möjligheter till fler jobb om vi klarar kompetensförsörjningen på ett bättre sätt.

Att erbjuda människor rätt typ av utbildning så att vi också kan förse arbetsmarknaden med rätt arbetskraft är en förutsättning för att vi ska kunna ha ett företagsklimat i världsklass, och det är någonting som vi verkligen behöver både för att det är bra i sig för företagen och för att vi ska klara välfärden och rusta rättsväsendet för att kunna ta tillbaka tryggheten i landet. Det är därför väldigt välkommet att vi i dag har möjlighet att diskutera förslag som handlar om att underlätta ungdomars och vuxnas etablering på arbetsmarknaden och om hur vi förbättrar kompetensförsörjningen.

Fru talman! Kristdemokraterna tycker att det är på tiden att arbetsmarknadens behov nu ska vägas in vid planering och dimensionering av utbildningarna inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Självklart inser vi svårigheterna i att göra de här bedömningarna av de framtida behoven. Det kräver ett ganska stort mått av ödmjukhet när man ska försöka sja om framtiden, men samtidigt är det precis, som LO, Saco och Svenskt Näringsliv har påpekat, helt nödvändigt för kompetensförsörjningen att även arbetsmarknadens behov vägs in och beaktas.

Det är orimligt som det har varit att elevernas söktryck allena har fått styra vilka utbildningar som en kommun erbjuder. Det är klart att man som kommunpolitiker måste få beakta både elevernas efterfrågan och arbetsmarknadens behov. I annat fall riskerar vi att utbilda människor till arbetslöshet, och risken för kompetensbrist blir onödigt stor. Det är inte ansvarsfullt, och därför är regeringens proposition välkommen och efterlängtd i flera avseenden.

Fru talman! Det ska sägas att regeringen även föreslår att kommunerna ska ha ett krav på sig att samverka med minst två andra kommuner när det gäller dimensionering, planering och erbjudande av viss utbildning i gymnasieskolan och på komvux. På vissa håll i landet förekommer redan gemensamma gymnasiregioner, men det är bra att den här typen av samarbeten kommer till nu på bred front.

Skolverket kommer att få i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag som stöd för planeringen och dimensioneringen. Regionerna föreslås att inom ramen för sitt tillväxtarbete förse kommunerna med bedömningar av länets kompetensbehov inom offentlig sektor.

När det gäller detta vill Kristdemokraterna understryka vikten av att de här planeringsunderlagen innehåller både ett regionalt och ett nationellt perspektiv och inte minst att representanter från program- och branschråd medverkar vid framtagandet av såväl regionala bedömningar som myndighetens planeringsunderlag.

En sak som är värd att notera är att enskilda huvudmän inte ska omfattas av kraven på samverkan som gäller kommunerna. Jag och Kristdemokraterna delar den bedömningen men vill ändå betona vikten av ett nära samarbete mellan kommuner och enskilda huvudmän för att kommunernas planering och dimensionering av utbildningen ska kunna bli träffsäker.

Vad gäller de fristående huvudmännen ställer vi oss bakom att för att en enskild ska ges ett godkännande som huvudman för gymnasieskola ska det krävas att utbildningen i fråga dels bidrar till att möta ungdomars efterfrågan, dels fyller ett arbetsmarknadsbehov. Däremot skulle vi gärna se ett förtydligande i lagen om att kravet att utbildningen ska bidra till att fylla ett arbetsmarknadsbehov inte får tolkas så snävt att det utgör ett hinder för konkurrens i förhållande till kommunal eller regional utbildningsverksamhet.

Avslutningsvis, fru talman, tar vi i dag också ställning till flera förslag som förbättrar för enskilda människor som vill utbilda sig. Det handlar om att den information som en huvudman lämnar om erbjudande av nationella program och introduktionsprogram ska ange utbildningens inriktning och vad utbildningen kan leda till när det gäller framtida jobb- och studiemöjligheter och vidare studier. Det är naturligtvis viktig information för den som står inför att välja utbildning och kommer förhoppningsvis att kunna bidra till att fler väljer rätt utbildning.

En annan bra sak är att det ska vara möjligt att fritt söka till sådana yrkesämnen och sammanhållna yrkesutbildningar i komvux som erbjuds inom det primära samverkansområde man bor i. Vi skulle vilja att man går längre och utreder möjligheten att införa ett ännu friare skolval i yrkesutbildning inom komvux. Det skulle i sådana fall innebära att om en viss utbildning inte tillhandahålls i den egna kommunen ska man kunna söka sig till en utbildningsplats i en annan del av landet utan att nekas detta av hemkommunen.

Med det sagt skulle jag vilja yrka bifall till reservation 14.

Anf. 6 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S):

Fru talman! Även om regeringens förslag *Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning* har en formell och kanske något beige titel kommer det att göra någonting åt kompetensbristen som vi ser i dag. Det bygger på den erkänt skickliga sociala ingenjören Lars

Stjernkvists gedigna utredning. I folkmun tror jag faktiskt att den här propositionen kallas för just lex Stjernkvist. Förslaget kommer också att förbättra för våra unga som kommer att kunna erbjudas bättre och mer informerade val av gymnasieutbildning.

Förslagen som vi debatterar och beslutar om i dag tar avgörande steg för att lösa de kompetensförsörjningsproblem som vi sett under lång tid i näringslivet och den offentliga sektorn. Efterfrågan på arbetskraft med gymnasial yrkesutbildning kommer att öka fram till 2035, visar SCB:s beräkningar. Redan i dag är efterfrågan stor, som många har vittnat om här, och ibland riktigt akut. Efterfrågan på arbetskraft med högskoleförberedande gymnasieutbildning beräknas däremot ligga kvar på ungefär samma nivå. Ja, ni hör ju – det här går inte ihop. Det är färre som går yrkesprogram samtidigt som efterfrågan ökar. Om inte en ännu värre arbetskraftsbrist ska vänta runt hörnet måste vi göra mer.

Vi har tidigare beslutat om att yrkesprogrammen som utgångspunkt ska ge högskolebehörighet med möjlighet att välja bort detta. Det är helt avgörande för att öka attraktiviteten på yrkesprogrammen. Men, som någon tidigare sa, det räcker inte. Vi måste fortsätta öka yrkesprogrammets status och få fler att inse att det är ett bra utbildningsval för framtiden.

Fru talman! Planeringen och dimensioneringen ska inte enbart bygga på elevernas efterfrågan, som det är i dag, utan också på arbetsmarknadens behov. Det är en viktig del i det förslag som vi debatterar i dag. Det här är jättebra för kompetensförsörjningen, men det är också jättebra för eleverna.

När man i nian ska välja program ska man kunna vara trygg med att det program man väljer kan leda dit som utlovas, oavsett om det handlar om att få ett jobb direkt efter avslutat program eller om att plugga vidare. Om en utbildning ska kunna uppfylla sitt löfte till en elev måste den också vara dimensionerad utifrån arbetsmarknadens behov och inte inge falska förhoppningar eller bygga på skenbilder.

Vi som samhälle har inte råd att förlora våra barn och unga till arbetslöshet och utanförskap. Om vi ska klara den gröna omställningen behöver vi tekniker, ingenjörer, elektriker, industriarbetare med flera. Om vi ska knäcka brottsligheten och gängen behöver vi utbilda fler lärare, poliser, fältassistenter och många fler. Men vi behöver också ta vara på varenda unge och inte lämna någon efter eller utanför.

Huvudmännen kommer att få ett tydligt uppdrag att informera om vad utbildningens inriktning är och vad den kan leda till. Och studie- och yrkesvägledarnas uppdrag kommer att bli tydligare. Det är helt avgörande. Ungdomar och föräldrar behöver tydlig information och bra underlag inför beslutet när man ska välja utbildning. De behöver inte marknadsföring. Det ska inte handla om att kränga utbildningar. Den långsiktiga kompetensförsörjningen måste vara i fokus. Det tjänar både våra unga vuxna och näringslivet på.

Fru talman! Samverkan är en annan viktig fråga. Enligt förslaget ska kommunerna samverka genom avtal med minst två andra kommuner. Här ser vi ändå att förslagen är väl avvägda så att de kommuner, regioner och samverkansområden som redan nu jobbar bra och har ett väl utvecklat samarbete kan fortsätta med det. Vi ska inte slå sönder bra samverkan. Vi ska däremot se till att samverkan finns överallt. Vi ska styra med tillit och respekt för det kommunala självstyret.

Det är klokt att samverka. Det har vi sett många exempel på. Jag kan nämna Göteborgsregionens samverkan. Vi socialdemokrater i utbildningsutskottet besökte dem härförleden. De har jobbat med dimensionering och planering tillsammans i många år. 13 kommuner, regionen, näringslivet, Arbetsförmedlingen, Trygghetsrådet – you name it – är med. De gör ett jättebra jobb. Det finns inget i förslaget som hindrar dem. Därför är det bra och väl avvägt.

Det regionala uppdraget ska också stärkas. Regionerna får en viktig roll i att ta fram analyser och mål för kompetensförsörjningen. Skolverket får i uppdrag att ta fram underlag. Här finns såklart stor potential för arbetsmarknadens deltagande. Vi ser att de regioner som redan i dag är framgångsrika jobbar i nära samarbete med näringslivet. Omsorgscollege, teknikcollege och sådana samverkansdelar är ofta regionala, men fler samverkansmodeller behöver utvecklas.

Och nej – någon försöksverksamhet behövs inte. Det finns redan väl beprövad erfarenhet som behöver utvecklas.

Fru talman! En viktig del är också att en ny ansökan från en enskild huvudman ska möta ungdomars efterfrågan och arbetsmarknadens behov. Det är inte en dag för tidigt att vi inför en sådan reglering. Jag tror att vi om några år kommer att se tillbaka på det system vi har haft och undra varför vi över huvud taget lät utbildningar starta som samhället inte är i behov av och som dessutom vilseleder ungdomar i sina livsval. Det här blir bra.

Jag är glad att alla partier, utom SD, ser behovet av att stärka kompetensförsörjningen genom den här propositionen. Jag är glad över de medskick som finns i motioner och det som har framförts i talarstolen. Det bäddar för en bra diskussion och en fortsatt utveckling av detta under nästa mandatperiod.

Jag begriper dock inte varför SD återigen säger nej. De säger nej till bättre dimensionering. De säger nej till att införa högskolebehörighet på yrkesprogrammen för att öka attraktiviteten och möjliggöra det livslånga lärandet. Och de säger nej till att stärka valideringen. Patrik Reslows anförande bestod av en uppradning av problem. Jag har hittills inte hört ett enda förslag på lösning från dem. Men det får stå för dem. De säger nej.

Socialdemokraterna och jag säger ja. Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 7 FREDRIK MALM (L):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 6 under punkt 4. I betänkandet är det en KD-reservation. I grunden är det en KD-L-reservation, men vi missade tyvärr att närvara när det justerades, vilket har lett till att vår partibeteckning har fallit bort från reservationen. Det handlar om regionala försöksverksamheter vad gäller dimensionering.

Fru talman! Regeringen föreslår i lagförslaget ett flertal ändringar som gemensamt ska syfta till att underlätta ungdomars och unga vuxnas etablering på arbetsmarknaden och förbättra kompetensförsörjningen till välfärden och näringslivet. Sammanfattningsvis går det ut på att regionala och nationella instansers bedömningar av arbetsmarknadens behov ska få större genomslag än i dag när det gäller dimensioneringen av gymnasieskolan. Det handlar om hur många elever som ska gå på varje program.

Fru talman! Liberalerna menar att det är högst önskvärt att förbättra möjligheterna för en mer fungerande och välfungerande arbetsmarknad. Det är i dag för få som söker sig till praktiska yrken, inte minst inom branscher med stora behov av arbetskraft. I det avseendet bedömer jag, när jag lyssnar på debatten, att partierna i stor utsträckning delar samma problem-bild.

Det är dock några saker i propositionen som vi är ganska tveksamma till, även om vi inte har yrkat avslag på den. Vår bild – min bild är väldigt tydlig när det gäller detta – är att ungdomar i dag väljer utbildning efter vilket arbete eller yrkesliv man siktar på. Man vill bli någonting och väljer en utbildning i den riktningen. Propositionen bygger ganska mycket på motsatsen, på att man i stället ska anpassa vilket yrke man vill ha utifrån den utbildning man vill gå. Jag är tveksam till att ungdomar i dag anpassar sina yrkesdrömmar utifrån någon sorts politisk dimensionering.

För att det här ska fungera förutsätter det att ungdomar och elever har insikt i vilka yrken en viss utbildningsinriktning leder till. Flera talare har redan pekat på hur viktigt det är med en välfungerande studie- och yrkesvägledning och så vidare. Utbildningarna måste också ha tydliga och transparenta benämningar så att man vet vad det är man väljer.

Min uppfattning är att den grundläggande inriktningen i propositionen är utformad utifrån en övertro på statens möjligheter att styra individers vilja och intresse. Det är ganska tydligt i debatten att elevperspektivet – eleverna är ju subjektet i detta – är ganska frånvarande.

Inte allting handlar om att utforma gymnasieskolan för att elever bara ska vara kuggar i ett framtida arbetsmarknadsmaskineri. Det finns också andra värden: förkovran, fördjupning och så vidare.

En tidigare talare nämnde att det inte ska finnas utbildningar som samhället inte behöver. Det finns rätt många. Hela området för humaniora är nödvändigtvis inte så samhällsnyttigt för utvecklingen av alla delar av bruttonationalprodukten, men det finns ett värde i att de utbildningarna också finns. Kunskap har ett värde i sig. Och det är viktigt, fru talman, att det perspektivet också finns med.

Med ett för kortsiktigt perspektiv är risken att man låser in en generation ungdomar och elever i dagens analys av arbetsmarknaden. Det är viktigt att betänka att de som i dag läser på gymnasiet i Sverige kommer att vara ute på svensk arbetsmarknad ända in på 2070-talet. Om man dimensionerar efter vad man bedömer är arbetsmarknadens behov i ett kortsiktigt perspektiv är risken att elever låses in.

Det viktigaste, fru talman, är att det finns breda utbildningar med hög kvalitet, som rustar individer för att kunna följa utvecklingen på arbetsmarknaden. Framför allt måste fler elever klara gymnasiet. Det viktigaste för att ungdomar ska komma in på arbetsmarknaden är ändå att de har en gymnasieexamen. Här behöver vi göra mer för att alla gymnasieutbildningarna ska hålla hög kvalitet.

Därtill är det för få i dag som väljer yrkesprogram. Men jag har svårt att se att man bara med hjälp av en votering i riksdagen kan dimensionera fram en lösning. Man måste titta på varför ungdomar väljer att inte gå utbildningarna. Håller utbildningarna hög kvalitet? Anses de vara moderna? En modell som man går efter i riksdagen är att lägga in mer teori i yrkesprogrammen och göra dem alla högskoleförberedande. Det har vi från Liberalernas sida varit skeptiska till, och vi yrkade avslag på den propositionen.

nen. Men vi har ändå öppnat för att ta en diskussion i frågan. Regeringen får återkomma med ett förslag. Vi hade vissa invändningar, som även Skolverket hade, mot den propositionen.

Man vill alltså lägga in mer teori. Samtidigt aviserade regeringen häromdagen att elever som inte når behörighet för att komma in på gymnasiet ska kunna gå just yrkesprogrammen. Man vill ha mer teori och göra programmen högskoleförberedande, men samtidigt vill man att elever som inte har klarat årskurs 7, 8 och 9 i grundskolan ska läsa programmen. Om förslaget genomförs får det väl sedan utvärderas om attraktionskraften har ökat för programmen eller inte.

Fru talman! Liberalerna instämmer i analysen från arbetsgivarsidan att den gymnasiala utbildningen behöver dimensioneras efter andra principer än i dag. Det är dock först när det genomförs som man kan se genomslaget i praktiken. Det är därför vi menar att en väg framåt skulle kunna vara att låta olika modeller för dimensionering av utbildningsutbudet efter arbetsmarknadens behov genomföras genom olika regionala försöksverksamheter. Man behöver inte låsa sig vid att det exakt ska vara en kommun som ska samarbeta med två andra och så vidare. Det går att hitta olika regionala försöksmodeller, och det är detta som Kristdemokraterna ansluter sig till. Vi har en reservation om detta.

Fru talman! Skolverket bör, enligt vår uppfattning, få ett uppdrag att fastställa utbildningens syfte och koppling till arbetsmarknaden, inte minst för att minska risken att ungdomar väljer fel utbildning därför att man tror att den förmodade kopplingen till arbetsmarknaden är bättre än vad den egentligen är. Utbildningen är marknadsförd på ett sådant sätt att man tror att man kommer att få ett toppjobb efteråt. Det är något som tidigare talare också har tagit upp. Det finns särskilda inriktningar för stajlister och influerare och så vidare, och där är kopplingen till ett framtida jobb möjligen mer begränsad.

Det här bör stramas upp genom att Skolverket får ett uppdrag att slå fast fasta benämningar på utbildningarna och tydliggöra vad de leder till.

Anf. 8 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Det har varit lite hur som helst med gymnasieskolan. Det har varit fritt fram att starta skola, vilken utbildning som helst, bara elever kan lockas dit. Någonstans på västkusten fylls tunnelbanans reklamskyltar med lockande budskap: Här får du en egen bärbar dator. Här får du en körkortsutbildning. Här får du tillgång till en 3D-skrivare. Det är flera saker som kan vara nog så viktiga och inte minst intressanta och roliga på en utbildning.

Men jag minns själv hur det var när reklamen var riktad till mig när jag skulle göra mitt val i en oändlig djungel av alternativ. Tio år senare städade jag i lådor med gamla papper och hittade mina ansökningsdokument till gymnasiet. Jag var tvungen att pausa hela städningen därför att ångesten från den tiden bara sköljde över mig. Det var lite som Prousts madeleinekaka fast tvärtom – mycket otrevliga minnen.

Att välja gymnasium är ett av de svåraste besluten som jag har fattat i mitt liv. Jag vet att många ungdomar våndas. Det är ett viktigt beslut, och man vill inte göra fel. Det känns som att hela ens framtid står på spel.

Det har undersökts vilka parametrar som ungdomar räknar in när de väljer gymnasieskola. Det skiljer sig ganska mycket mellan studiemotiverade elever och dem som är mer skoltrötta. De studiemotiverade eleverna söker i högre utsträckning utbildningar som håller hög kvalitet. Man har ett mål om vart man vill. De som är mer skoltrötta lockas mer av budskapen på reklamskyltarna.

Den utredare som Lärarnas Riksförbund anlitate för att titta på friskolemarknaden lyfter fram att det finns en skillnad mellan grundskolan och gymnasieskolan när det gäller vilka elever som de fristående skolorna vänder sig till. I grundskolan är det framför allt elever till högutbildade föräldrar som man vill locka. Det är dem man tjänar pengar på. I gymnasieskolan är det tvärtom. Man tjänar mer pengar på dem som inte är så studiemotiverade, som inte ställer höga krav på sin utbildnings kvalitet men som tycker att det kan vara kul med en egen dator och tillgång till en 3D-printer.

Fru talman! Det här säger förstås inte allt om gymnasieskolans planering och dimensionering, men det säger någonting om drivkrafterna i systemet. Det är som det är: Det är fritt fram att etablera sig bara man lyckas locka elever, och det har lett till stora problem för hela samhället. Det råder kompetensbrist i snart sagt varenda bransch.

Jag kan inte räkna de möten jag har haft med representanter för olika näringslivsbranscher som har suttit på andra sidan bordet och sagt: Det här måste ni göra någonting åt. Vi i industrin behöver arbetskraft. Vi behöver fler som kan ta arbeten i äldreomsorgen.

I slutändan är det helt enkelt väldigt många som har ställt sig frågan vad som är viktigast. Är det viktigast att friskolorna ska få tjäna så mycket pengar som möjligt? Eller är det viktigast att vi gör det som är bra för hela samhället – att vi ger våra unga en riktig chans att inte bara få en examen utan också komma vidare i jobb eller utbildning? Är det viktigast att säkerställa att alla de företag och kommuner och regioner som har brist på kollegor ska ha fler som vill jobba hos dem? Eller är det viktigast att värna den fria skolmarknaden?

Majoriteten här och även majoriteten av det svenska näringslivet har landat i att kompetensförsörjningen faktiskt är viktigast. Det är ett viktigare samhällsintresse. Det är något som jag är väldigt glad över.

Flera här har varit inne på vikten av att branscherna ska ha inflytande när det gäller utbudet av utbildningar men också deras innehåll så att utbildningarna blir relevanta och faktiskt leder till jobb. Det vill jag understryka.

Den här propositionen löser förstås inte allt när det gäller det. Det kommer att behöva arbetas i praktiken med att samverka i regionerna ska involvera företrädare för branscherna på ett aktivt och meningsfullt sätt så att det också får påverka utbildningarna. Jag tror att vi nu lägger grunden till en struktur som verkligen kan främja det.

Fru talman! Jag skulle vilja kommentera något av det som Fredrik Malm från Liberalerna var inne på. Jag tyckte att han sa något som var mycket klokt och något som var motsatsen.

Det som var mycket klokt var att det finns kunskap som är viktig i sig, även om ingen vill anställa dig på grund av att du har just den kunskapen, och att bildning har en viktigare funktion i ett samhälle än bara att tillfredsställa en arbetsgivares önskemål.

Så är det såklart, och det perspektivet kommer inte att förloras med dagens förslag. Elevers önskemål är fortfarande en central parameter vid sidan av arbetsmarknadens behov, som läggs till.

Det han sa som jag inte håller med om är att humaniora på något sätt skulle vara oviktig för Sveriges ekonomi.

Även om konst och musik och kunskap om var vårt samhälle kommer ifrån är viktigt i sig betyder det inte att det inte också är viktigt för vårt samhälles utveckling. Jag tror att det tvärtom är helt centralt, och jag tror att vi kanske till och med håller med varandra där. Det kanske var ett olycksfall i formuleringen från Fredrik Malms sida, men jag känner ändå ett behov av att understryka det.

Jag tycker också att det är viktigt att understryka att arbetsmarknadens behov naturligtvis aldrig får tolkas som bara här och nu utan måste vara för lång tid framåt. Vi står nu inför behovet av en enorm omställning, en grön omställning till ett hållbart samhälle, och vi måste rusta våra unga för en framtid som vi inte har en aning om hur den kommer att se ut. Det är vår uppgift att se till att det blir en god framtid, men det finns mycket som talar för att framtiden kommer att se mycket annorlunda ut än vi ens kan föreställa oss i dag. Då gäller det att vi rustar våra unga med förmågan att lära om och lära nytt även framåt.

Den här propositionen löser förstås inte heller alla de problemen, men där har vi också gjort reformer för ett arbetsliv där människor utbildar sig på nytt i flera omgångar under sitt yrkesliv.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till dagens proposition.

Jag vill också tacka Anna Ekström, som verkligen har gjort ett gediget arbete med att samverka med oss alla här i riksdagen för att få igenom den här väldigt viktiga produkten med det väldigt tråkiga namnet.
(Applåder)

Anf. 9 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! För att undanröja möjliga missförstånd i debatten: Jag slår alltså ett slag för humaniora som något viktigt. Då går Miljöpartiet upp och framställer det som att jag tycker att det är mindre viktigt.

Orsaken till mitt uttalande om humaniora var att vi har utbildningar i Sverige som inte nödvändigtvis har ekonomisk nytta men som har jätte-viktig nytta för samhället, för utveckling, för humanism, för upplysning och så vidare. Det är jätteviktigt.

Mitt uttalande i talarstolen, fru talman, var egentligen kritik mot en tidigare talare från Socialdemokraterna som framställde det som att vissa utbildningar är helt oviktiga, så jag tror att Annika Hirvonen och jag är helt överens om detta.

Jag är också glad över att Miljöpartiet instämmer i det jag betonade i mitt anförande om vikten av att se att kunskap har ett värde i sig.

Anf. 10 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Tack, Fredrik Malm, för det klargörandet!

Jag tycker verkligen att det är viktigt att vi understryker att det som är viktigt för ett samhälle inte kan mätas enbart genom samhällets bruttonationalprodukt. Bruttonationalprodukten ökar också när till exempel knarkhandel och prostitution ökar. Det är inte nödvändigtvis det som är meningen med livet. Meningen med livet kan inte alltid mätas i pengar.

Att få ett samhälle där människor mår bra och utvecklas med konst och kultur tror jag är något som vi måste arbeta för att främja ytterligare.

Jag tror att det är jätteviktigt att vi säkerställer att den här reformen inte på något sätt förhindrar utvecklingen när det gäller exempelvis estetiska program. Vi från Miljöpartiet vill tvärtom öka inslaget av estetiska ämnen i alla gymnasieutbildningar.

Efter det fina brandtalet från Fredrik Malm undrar jag om Liberalerna möjligen kan tänka sig att arbeta hårt för det här tillsammans med oss under nästa mandatperiod.

Anf. 11 FREDRIK MALM (L) replik:

Fru talman! Jag är inte helt hundra på att bruttonationalprodukten nödvändigtvis ökar med kriminalitet. Däremot ökar de offentliga kostnaderna och den offentliga konsumtionen, vilket möjligen gör att man kan anställa en del människor i det offentliga som poliser och inom andra verksamheter i hela rättskedjan. Men det är ju inte det som driver tillväxt och rikedom i landet.

Självklart måste vi ha dimensionering av utbildning i Sverige. Så är det i dag, och vi är positiva till att man dimensionerar upp en del utbildningar – och möjligen dimensionerar ned en del – utifrån att man också har ett arbetsmarknadsperspektiv. Vi ifrågasätter inte detta. Vi menar bara att frågan är hur pass hårt, så att säga, man gör detta och vilka konsekvenser det kan få.

I slutändan måste frågorna om en utbildning håller hög kvalitet, om den anses vara modern och om det finns intresse för att läsa den också vägas in i detta.

Som nämndes av en tidigare talare här gör näringslivet i Sverige bedömningen att ungefär 40 procent i en årskull på gymnasiet bör läsa på ett yrkesinriktat program. Nu är det ungefär 30 procent. Det är klart att det är ett problem, för vi har en massa företag som skriker efter arbetskraft som de inte kan få. Det är klart att det är så.

Min synpunkt i mitt anförande, som jag vidhåller, är dock att det finns ett subjekt i detta sammanhang, och det är ungdomar och elever. De måste vilja gå de här utbildningarna. Det perspektivet är viktigast, och därför måste man titta på hur man kan höja utbildningarnas kvalitet så att fler vill läsa dem.

Om humaniora är vi överens.

Anf. 12 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Härligt att höra, Fredrik Malm!

Det viktigaste förslaget för att fler unga ska vilja välja yrkesprogrammen har vi faktiskt redan genomfört. Vi har röstat om det i kammaren. Liberalerna röstade emot den gången.

Den kunskap vi hade visade ju att det var när man tog bort den grundläggande behörigheten till högskoleutbildning från yrkesprogrammen som intresset bland ungdomar att söka dit störtök. Det upplevdes som en stängd dörr att inte kunna välja vidare senare i livet, till exempel gå från att vara barnskötare till att utbilda sig till förskollärare.

Jag är alltså väldigt glad, fru talman, över att vi både har infört högskolebehörighet för yrkesprogrammen och nu ser till att dimensioneringen av den gymnasiala utbildningen tar hänsyn både till elevernas behov, vilket naturligtvis är helt centralt – där är vi också överens – och till arbetsmarknadens behov.

Jag tror att detta kan bli väldigt bra, förutsatt att det också implementeras på ett bra sätt så att man involverar branscherna. Det tror jag också verkligen kommer att stärka kvaliteten på yrkesutbildningarna, inte minst. En nära koppling till det lokala arbetslivet tror jag gör en utbildning attraktiv och även ger eleverna de bästa chanserna att komma ut i arbete när utbildningen väl är klar.

Anf. 13 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S):

Fru talman! Det pågår en ny grön industriell revolution runt om i vårt land, och det skapas tiotusentals nya jobb. I stad efter stad är mönstret detsamma. Nya fabriker och industrier etablerar sig i en rasande takt. Men det spelar ingen roll hur många jobb som skapas om ingen utbildas för att ta jobben. Vi behöver fler som utbildas för framtidens jobb.

I de nya industrierna, som drivs av klimatomställningens fantastiska teknikutveckling – i byggsektorn, i de gröna näringarna, överallt – behöver vi fler yrkeskunniga. Det handlar om yrkeskunniga batteritekniker, transportföreläsare och industriarbetare. Och när fler flyttar till jobben och städerna växer behöver vi fler lärare till skolorna, fler barnskötare till förskolorna och fler undersköterskor till vården; vi behöver fler anställda.

Efter en mandatperiod präglad av en pandemi som skoningslöst har blottlagt bristerna i vår välfärd är det uppenbart för alla hur hårt bristen på undersköterskor slår, både i vården och i omsorgen. Sanningen är faktiskt att det behövs yrkeskunnigt folk, duktigt yrkesfolk, överallt.

Särskilt allvarlig är, som flera talare har framhållit här i dag, just bristen på gymnasieutbildad arbetskraft med yrkesutbildning. Sanningen är att matchningen mellan gymnasieutbildningen och arbetsmarknadens behov inte fungerar i närheten av tillräckligt bra i dag. Vi utbildar i dag fler än vad som efterfrågas till vissa branscher och långt färre än vad som behövs i många andra.

Samtidigt som både näringslivet och välfärden skriker efter gymnasialt utbildad yrkeskompetens har antalet elever som läser yrkesutbildningarna på gymnasiet minskat med över 30 procent de senaste fem åren. Det är bara en tredjedel av eleverna som i dag väljer ett yrkesprogram på gymnasiet. Detta har bidragit till ett mycket allvarligt läge när det gäller kompetensförsörjningen.

Fru talman! Regeringen har gjort massor för att vi tillsammans i Sverige ska klara kompetensförsörjningen. Sedan 2014 har vi sett till att 160 000 utbildningsplatser finansieras med statsbidrag inom ramen för Kunskapslyftet. Det handlar om platser på komvux, folkhögskola, yrkeshögskola och högskola. Gemensamt för dessa är att det är utbildningar som leder till jobb.

Det här har varit nödvändigt. I dag är det mycket vanligare att bli undersköterska på komvux än att bli undersköterska på gymnasiet. Men visst vore det bättre om fler fick sin yrkesutbildning redan på gymnasiet.

Därför gläder det mig att riksdagen nyligen har beslutat att alla nationella yrkesprogram på gymnasieskolan ska ge grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier. Detta är en mycket viktig och mycket efterlängtat insats för att göra yrkesprogrammen mer attraktiva.

Men, fru talman, ska vi lyckas stärka gymnasieskolans och komvux roll i samhällets kompetensförsörjning måste även dimensioneringen av utbildningar och utbildningsplatser i högre grad matcha arbetsmarknadens behov. Sanningen är dock att viktiga yrkesprogram i dag läggs ned runt om i Sverige, också i stora kommuner, i stället för att möta behoven inom industrin och vården. De är ofta dyra. De kräver en kraftsamling från olika aktörer. Och de kräver samarbete med lokalt och regionalt näringsliv för att nå ett tillräckligt elevunderlag och för att hålla tillräcklig kvalitet. Detta gör att de konkurreras ut av populära program som lockar ungdomar men inte leder till jobb.

Det är dock ingen naturlag att det ska vara på det här viset, och nu ändrar vi på detta. Riksdagen ska i dag rösta om regeringens proposition med titeln – det inslag i propositionen som, kan jag notera, har fått hårdast kritik här i dag – *Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning*. Jag kan hålla med om att det inte är den roligaste titel jag läst. Men, fru talman, propositionen innebär en rejäl omläggning av utbildningspolitiken. Nu sätter vi arbetsmarknadens behov i centrum och låter dem vara styrande när gymnasieskolor och komvux planerar sitt utbildningsutbud och antalet platser på olika utbildningar.

Att gå klart gymnasiet har aldrig varit viktigare än i dag. För individen är, som flera av er har framfört, en fullföljd gymnasieutbildning den säkraste vägen in på arbetsmarknaden. Utbildningen är grunden för att en individ ska stå på egna ben, bli självförsörjande och vara med och ta ansvar. Vi vet också att en av de viktigaste faktorerna för att bryta segregationen är att fler kommer i arbete, och för att komma i arbete behövs ofta utbildning. Så det är viktigt att fler unga fullföljer sin gymnasieutbildning.

Men, fru talman, även valet av utbildning påverkar möjligheterna att få ett jobb. Den som här i debatten efterlyste ett elevperspektiv kan ta sig tid att läsa Lars Stjernkvists mycket gedigna utredning, där han klart och tydligt visar vilka effekterna blir för de elever som väljer gymnasieprogram som inte ger en bra chans på arbetsmarknaden.

Dagens beslut innebär att vi tar viktiga steg för att anpassa utbudet av utbildning så att det bättre svarar mot kompetensförsörjningsbehoven. Detta är viktigt av många orsaker, men ett av de kanske viktigaste områdena är de gröna näringarna, där bristen på utbildad arbetskraft gör att vi går miste om utvecklingsmöjligheter i alla delar av vårt land.

Vi vet också att många kommuner är för små för att kunna hantera frågor om utbildningsutbud på ett smart sätt. På flera håll i landet finns inte möjlighet att erbjuda merparten av de nationella programmen. Detta beror inte på bristande vilja eller kompetens i små kommuner utan på att förutsättningarna helt enkelt inte finns för att erbjuda merparten av de nationella programmen och inriktningarna inom gymnasieskolan. Detta är bakgrunden till att vi i propositionen föreslår att man ska ha avtal med minst två andra kommuner för att samverka om planering, dimensionering och erbjudande av utbildning.

Dessutom ska kompetensförsörjningen få betydelse vid nya godkännanden av enskilda huvudmän för gymnasieskolor. För att starta en ny skola eller ett nytt program ska det krävas att utbildningen i fråga både bidrar till att möta ungdomarnas behov och efterfrågan och fyller ett arbetsmarknadsbehov. Elevernas kunskap och samhällets behov ska stå i centrum när vi dimensionerar våra gymnasieutbildningar över hela linjen.

Fru talman! Vi behöver ett allsidigt utbud av gymnasieprogram i hela Sverige, som bidrar till att säkra kompetensförsörjningen – inte ett överutbud av populära program i starka marknadslägen. Sanningen är den att vi i dag utbildar för många influencers och för få industriarbetare. Så kan vi inte fortsätta om vi ska ta tillbaka kontrollen över välfärden och bli världsledande inom den gröna omställningen.

Skolverket får även i uppdrag att ta fram regionala planeringsunderlag. Det handlar om stora och viktiga förslag, som det redogjorts för under dagens debatt.

För mig personligen är det här en stor dag. Detta är en fråga som jag har arbetat med sedan dag ett, när jag fick förtroendet att ingå i den socialdemokratiskt ledda regeringen. Jag är väldigt lycklig över de samarbeten som jag har kunnat ha under den här tiden, framför allt med Lars Stjernkvist, som sitter på läktaren i dag, som gjorde en utredning som var banbrytande och för första gången satte fingret på de stora problemen.

Jag vill också nämna det goda samarbete vi har haft med arbetsmarknadens parter, särskilt LO och Svenskt Näringsliv, och det samarbete som har varit med riksdagens partier. Sist men inte minst vill jag också nämna samarbetet med lärare, rektorer och elever vid våra gymnasieskolor och vid komvux. Det har varit helt avgörande för utformningen av förslagen.

Om jag ska nämna en enda person som vi skulle kunna döpa den här propositionen efter, förutom Lars Stjernkvist, är det Caroline Helmersson Olsson, som i riksdagens utbildningsutskott har dragit ett jättetungt lass för att driva de här frågorna.

Fru talman! Nu ökar vi möjligheterna för alla elever att söka sin dröm-utbildning i och med att vi gör yrkesprogrammen tillgängliga i hela landet. Det är bra, men det behövs mer.

De yrken som våra gymnasieprogram och yrkespaket leder fram till är fantastiska. Det är yrken som kräver skicklighet och kunskaper. Det är yrken som är behövda i vårt samhälle.

Det är yrken som bär på en historia – en lång och rik historia med handgrepp och metoder som sträcker sig hundratals år tillbaka i tiden. Det är yrken som bär på en framtid, där den senaste tekniken behövs och lärs ut. Och det är yrken som bär på en yrkes stolthet med gemenskap och respekt.

Till arbetsgivare och arbetstagare som längtar efter nya arbetskamrater vill jag säga: Nu är det dags! Nu är det dags att gå ut och berätta om de fantastiska yrkena, som vi så väl behöver. Nu är det dags att se till att villkoren är så bra att ungdomarna söker sig till just era yrken.

Nu är det dags att öppna arbetsplatserna för prao, praktik och arbetsplatsförlagt lärande. Nu är det dags att väcka unga människors intresse och lusten i unga människors hjärtan – glöden för era fantastiska yrken.

Vi ska inte låta våra nyblivna studenter springa ut i arbetslöshet samtidigt som många branscher skriker efter folk. Vi behöver varenda människa när jobb skapas i hela landet och vi ställer om samhället för framtiden.

(Applåder)

Anf. 14 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik:

Fru talman! Det är intressant att höra utbildningsministerns anförande. Som jag sa i inledningen på mitt anförande håller vi med om mycket av det som regeringen har presenterat och tycker att det tas viktiga steg för att möjliggöra för fler att läsa yrkesutbildningar att skapa förutsättningar för att bättre möta arbetsmarknadens behov, helt enkelt. Vi är också tacksamma för att regeringen inte har gått vidare med steg två i den utredning som ligger till grund för den här propositionen.

Det är bra att regionernas ansvar när det gäller att fånga upp kortsiktiga och långsiktiga behov på arbetsmarknaden är en viktig del i reformen.

Som jag sa tidigare har Centerpartiet under lång tid lyft fram just studie- och yrkesvägledning. Vi behöver inte bara se till att det finns utbildningsplatser utan också att elever vill läsa de viktiga utbildningar som vi i dag har diskuterat.

År 2019 kom en utredning som hette *Framtidsval – karriärvägledning för individ och samhälle*. Den bereds nu på Regeringskansliet, som det heter. Ett enda förslag från utredningen har man tagit vidare, och då inom ramen för januariavtalet. Det gällde digital studie- och yrkesvägledning.

För någon vecka sedan kom det en annan utredning som också lyfte fram behovet av studie- och yrkesvägledning. Den heter *I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen*.

Den utredning som ligger till grund för den här propositionen pekar också på att vägledningen spelar en viktig roll och att informationsplikten är ett komplement till vägledningen.

Min fråga till statsrådet är: Vad avser regeringen att vidta för ytterligare åtgärder för att stärka studie- och yrkesvägledningen så att fler ska få upp ögonen för yrkesutbildningarna och vilja läsa dem, så att syftet med propositionen uppnås?

Anf. 15 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Tack, Fredrik Christensson, för gott samarbete i denna och många andra frågor under den gångna mandatperioden!

Studie- och yrkesvägledning är förstås väldigt viktigt. Vi har i den svenska skollagen tydliga bestämmelser om studie- och yrkesvägledning. Vi har också, precis som Fredrik Christensson säger, tagit fram ett antal utredningsförslag.

En del av dem – för att tala byråkratiska – bereds i Regeringskansliet. Men i den här propositionen finns det faktiskt ordentligt tydligare skrivelser om behovet av och betydelsen av att informera om vilka arbetsmarknadsutsikter olika gymnasieutbildningar leder till.

Jag är också väl medveten om att det finns ett stort behov av studie- och yrkesvägledning. Vi vet också alla att det finns ganska stora skillnader mellan skolor och mellan olika huvudmän. Tyvärr visar utredningar att en del elever får för lite studie- och yrkesvägledning.

Jag ser fram emot att fortsätta arbetet med att stärka studie- och yrkesvägledningen. Vi tar viktiga steg i den här propositionen. Regeringen är väl medveten om frågans vikt, och jag ser fram emot ett fortsatt gott samarbete, inte minst med Fredrik Christenssons centerparti, i den här frågan.

Anf. 16 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik:

Fru talman! Det är viktigt just att stärka studie- och yrkesvägledningen. Det är flera utredningar som har pekat på det. Därför ser Centerpartiet skäl till att ta ytterligare steg för att fler elever av egen vilja ska få upp ögonen för dessa fantastiska yrken som behövs på arbetsmarknaden, såväl i offentlig sektor som inom den privata sektorn, där många skriker efter kompetens.

Jag tycker att det som tas upp i regeringens proposition här är bra. Att huvudmännen har ansvar för att informera om vad utbildningarna leder till är välkommet. Men det behövs som sagt fler åtgärder, och det är flera utredningar som har pekat i den riktningen, vilket också vi från Centerpartiets sida har lyft i olika sammanhang. Jag hoppas att detta att stärka studie- och yrkesvägledningen är något som inte bara Centerpartiet utan en bred majoritet i utbildningsutskottet även kommande mandatperiod kan arbeta vidare med. Det är också viktigt att regeringen bereder vidare och ser till att det kommer propositioner och förslag på riksdagens bord för att stärka studie- och yrkesvägledningen, för den skiljer sig alldeles för mycket åt runt om i landet. Detta är mitt tydliga medskick.

Avslutningsvis vill jag också tacka utbildningsministern för gott samarbete.

Anf. 17 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S) replik:

Fru talman! Fredrik Christensson sa många viktiga ord, men bland dem noterade jag särskilt "av egen vilja". Vi ska komma ihåg att valet av gymnasieutbildning eller vuxenutbildning är ett val som ska bygga på statistiska analyser och noggranna överväganden, men det måste också bygga på en inre lust, ett intresse och en vilja från den enskilde.

Den inre lusten kan förstas stimuleras av en skicklig studie- och yrkesvägledare som kan visa vilka arbetsmarknadsutsikter som finns på olika områden, men den måste också komma från ett intresse och en glädje. Och, fru talman, det intresset och den glädjen ska förstas väckas av de blivande arbetskamraterna och de blivande arbetsgivarna.

Jag vill verkligen passa på att uppmana parterna på arbetsmarknaden att ta den chans som nu finns när vi stärker dimensioneringen hand i hand med arbetsmarknadens parter att ta chansen att öppna upp arbetsplatser och visa hur fantastiska de här yrkena är, så att ungdomarnas glöd väcks.

Tack för den här frågan! Den är viktig, och den blir viktig också framöver.

Avslutningsvis vill jag tacka utbildningsutskottets ledamöter och kansli. Jag vill tacka kammaren och kammarkansliet, inte minst stenograferna, för det gångna året.

I rimlighetens namn – om inte ledamöterna nu översköljer mig med interpellationer – bör det här vara det sista framträdande jag gör här i kammaren i år. Tack så mycket!

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 16.)

§ 7 In- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet

Utbildningsutskottets betänkande 2021/22:UbU26

In- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet (prop. 2021/22:155)
föredrogs.

Anf. 18 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M):

Fru talman! ”Den ljusnande framtid är vår” har vi hört många sjunga då de har tagit studenten, även om jag själv avstår från att sjunga just i dag. Vi vill att de ska behålla det hoppet, och egentligen vill vi att alla ska behålla det hoppet.

De nyblivna studenterna kommer nog att ge sig ut nu. Kanske kommer de att resa. En del kanske kommer att börja arbeta med en gång eller kan se fram emot studier i höst.

Jag hoppas att det blir någonting av detta. De kanske till och med hamnar i riksdagen så småningom, när de förstår hur intressant och spännande det är här.

Det är väldigt glädjande att många vill gå vidare till högre studier. Men på vissa utbildningar råder det brist på platser. Antagning sker via betyg och via högskoleprovet. Ibland görs lokala antagningar.

En utbildning kan vara avgörande för framtiden. Även om man inte alltid är säker på att det är rätt utbildning man väljer är det viktigt att man kan komma in på sin drömutbildning. Högskoleprovet har en väldigt viktig roll. Med det får man kanske en andra möjlighet att komma in på sin drömutbildning. Det är också viktigt som ett förberedande test inför en högre utbildning. Många förbereder sig väldigt noga för ett högskoleprov. Det är ett krävande prov – för provdeltagare, för provledare och för provvakter. Förbereder man sig väl kan det också vara bättre för studierna i framtiden.

Då är det väldigt sorgligt att det finns de som fuskar, som helt enkelt vill få en plats som de inte har rätt till. Det är sorgligt och faktiskt även kriminellt. Därför är vi väldigt glada över att det kommer att komma en ny lag för att stävja detta fusk. Moderaterna har drivit detta länge, och vi är glada över att det från och med nästa år kommer att finnas en lag kring det här.

Detta är viktigt. Man ska inte kunna fuska. Man kommer att göra på olika sätt. Ett sätt handlar om att man som provledare får tillgång till provet så sent som möjligt, vilket är en bra början. Det är också så att en del av proven inte kommer att användas vid bedömning av högskoleprovet. Men man måste göra mer. Då finns det ett förslag om att man ska göra kontroller. Det är ganska integritetskränkande om man till exempel ska göra en kroppsvisitation, men det är ändå det som kanske kommer att krävas.

Fru talman! Det är väldigt integritetskränkande att göra en kroppsvisitation. Därför är det viktigt att det finns väktare som är särskilt utbildade för det. Även konstitutionsutskottet har särskilt fått yttra sig kring detta med kroppsvisitation. Det ska göras så sällan som möjligt, men ska det göras ska det göras på rätt sätt.

Vi ser en märklighet i förslaget. Antalet kontroller vid utpassering ska begränsas. Det ska begränsas hur många som kan kontrolleras vid ett prov. Det tycker vi är väldigt märkligt. Ska man kontrollera ska man kontrollera

alla som misstänks. Man ska inte säga att det är färdigt när det finns fler som kanske behöver kontrolleras.

När vi ser vidare på detta med högskoleprovet ser vi att det kanske finns andra tekniska lösningar man skulle kunna använda. Jag är väldigt förvånad, fru talman, över att majoriteten säger att man ska begränsa sig till kroppsvisitationer när det till exempel finns tekniska lösningar. Det finns störsändare, som stör det elektroniska hjälpmedel som man använder. Ett motargument är att det också stör annan kommunikation. Men det finns nya tekniska lösningar.

Vi ställer oss alltså väldigt frågande till detta. Varför vill man inte se fler lösningar? Vi måste göra allt för att stävja fusket. Därför ställer vi oss bakom reservation nummer 2, där vi säger att man måste kunna titta på fler möjligheter att stävja fusket.

Slutligen, fru talman, hoppas jag att provdeltagare i framtiden ser att det faktiskt inte är en möjlighet, eller någonting man ska göra, att fuska för att komma in på en utbildning. Grunden är att förbereda sig för utbildningen och givetvis att delta i de studier som vi har pratat om tidigare i dag. En bra gymnasieutbildning är också grunden. Man ska inte fuska på ett högskoleprov utan tvärtom förbereda sig. Om man är förberedd klarar man provet bättre och faktiskt också sin utbildning bättre.

Anf. 19 ROBERT STENKVIST (SD):

Fru talman! Jag börjar med att yrka bifall till vår reservation nummer 4.

Regeringen har lagt fram en proposition som kommer att göra att en del fusk försvåras och förhindras. Det kommer att bli svårare att fuska i framtiden. Låt oss slå fast att det i dag förekommer fusk. Det förekommer organiserat och avancerat fusk. Det är djupt omoraliskt. Det är förkastligt. Det undergräver hela vårt system och förtroendet för vårt system. Detta bör beivras.

Det är inte nog med att studenter tar sig in på utbildningar som de egentligen inte har rätt att komma in på. De slår även ut andra blivande studenter som rätteligen skulle ha dessa platser. Det är förfärligt. Det är förkastligt. Vi skulle gärna se hårdare straff för dem som organiserar detta. Vi har fått reda på att det är väldigt avancerat fusk.

Regeringens åtgärder – detta med kroppsvisitation – kommer säkert att ha effekt. Jag är lite inne på det som Hänel Sandström sa – att det finns andra metoder att ta till som man bör komplettera med. Dessutom finns det ett stort kryphål i regeringens nuvarande förslag. Jag återkommer till det. Först ska jag tala om metoderna.

I propositionen nämns störningsutrustning. I dag är tekniken inte tillräckligt utvecklad för att man ska kunna använda sig av den utrustningen. Vi kan inte ha störningsutrustning vid ett högskoleprov som slår ut polis, räddningstjänst och ambulans i kvarteret. Den utrustningen går helt enkelt inte att använda i dag. Vi får se framtiden an. När den tekniska utvecklingen framskrider kanske vi kan använda oss av detta.

Radiovågsdetektering har däremot inte alls samma biverkningar som störningsutrustningen. Detta borde användas som ett kompletterande verktyg. Det kanske inte ska användas jämt. Det finns praktiska skäl till det. Provdeltagarna måste få en möjlighet att ostört göra sitt prov. Men vid speciella misstankar, vid speciella tillfällen, tycker vi att detta ska använ-

das. Den utrustningen ska finnas till hands, helt enkelt. Och alla lagliga möjligheter att utföra detta ska också finnas.

När det gäller regeringens i och för sig effektiva åtgärder finns det ett stort kryphål – om högskoleprovet läcks ut. Detta görs väl nästan alltid medvetet. Det är ett stort problem. Det har konstaterats att det medvetet har läckts ut, och det riskerar att göra det också i framtiden.

Trots regeringens föreslagna åtgärder kommer detta att kunna ske i framtiden, om vi inte inför det här med samordnare. Samordnare innebär att resultatet av högskoleprovet inte kommer dem till del som arbetar med provet förrän vid provets början. Det kan till och med vara så att hälften av resultatet kommer när halva provet har gjorts. Då undanröjer vi ett stort kryphål – att någon läcker ut resultatet på högskoleprovet. Det är enda sättet att komma till rätta med det. Vi anser att man ska införa detta med samordnare. Då täpper vi till ett stort kryphål.

Jag brukar inte kommentera följdmotioner. Jag brukar bara tala om vad vi anser. Men jag har svårt att förstå detta. Man yrkar avslag på propositionen. Det konstateras att det i dag äger rum avancerat fusk. Hur stor omfattningen är vet vi inte riktigt – jag vet det inte och ingen annan heller. Men det har konstaterats att det förekommer fusk. Man yrkar avslag på propositionen utan att komma med effektiva egna förslag. Det är som att man godtar fusk. Men det är naturligtvis ingen som går upp och säger att man godtar fusk.

Fusk innebär att vi får människor inom olika yrken som har fuskat sig till sin utbildning och i förlängningen också fuskat sig till sitt yrke. Vi kommer att ha socialsekreterare och psykologer som har fuskat sig till både sin utbildning och sitt yrke. Jag förstår faktiskt inte hur man tänker. Jag tycker att det är förkastligt ur alla synvinklar att fuska sig till en utbildning och i förlängningen ett yrke. Sedan är frågan om fuskarna klarar sin utbildning. Det är en annan fråga. Jag är inte orolig när det gäller någon som studerat till läkare eller någon som gått en spetsutbildning inom någon ingenjörsutbildning på KTH. De kan inte fuska sig igenom varenda tenta. Det lär vara omöjligt.

(Applåder)

Anf. 20 FREDRIK CHRISTENSSON (C):

Fru talman! Propositionen om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet har sin bakgrund i det fusk som talare före mig har lyft. Ett antal personer har blivit dömda för att på ett otillåtet sätt ha tillskansat sig högre poäng genom organiserad fuskverksamhet. Därmed har man gett sig själv bättre chans att komma in på sin drömutbildning medan andra inte har fått den möjligheten.

Att vidta fler åtgärder för att minska fusk inom högskoleprovet är därför välkommet, och från Centerpartiet är vi positiva till propositionen. Vi välkomnar också intentionen att förhindra att fusk ska kunna ske. Det är rimligt att kunna använda sig av in- och utpasseringskontroller, och det är också rimligt att de kan göras av väktare.

Vi välkomnar alltså propositionen, men under utskottets behandling noterar vi också att den följdmotion som Moderaterna har lagt har flera goda poänger. Därför har vi ställt oss bakom det förslaget, och jag vill med anledning av detta yrka på reservation 2. Det finns inga tungt vägande skäl

att begränsa kontrollerna på det sätt som gjorts. Det bör även övervägas om dessa begränsningar verkligen är nödvändiga.

Det man också kan notera i propositionen är att regeringen avfärdar vissa tekniska lösningar för att kontrollera och motverka fusk. Ett exempel är de elektroniska störsändarna. Utifrån aktuell kunskap är det säkerligen helt rimligt. Samtidigt vet vi att det hela tiden sker en teknisk utveckling, och då gäller det att lagstiftningen hänger med för att kunna stävja det fusk som finns eller riskerar att finnas.

Därför bör man inte på förhand avfärda viss teknik. Regeringen borde tvärtom överväga nya och andra tekniska lösningar som på ett rimligt sätt kan motverka fusk, inte minst utifrån att ny teknik, som vi i dag kanske inte känner till, i förlängningen kan vara kostnadseffektiv jämfört med de metoder som lyfts i den här propositionen och debatteras i dag, alltså kroppsvisitation och ordningsvakter.

Därför är det också rimligt att ge regeringen i uppdrag att överväga och vid behov återkomma med förslag på hur man kan motverka fusk. Det handlar om både teknik, arbetssätt och andra begränsningar som finns i dag.

Även om det inte kommer att bli en majoritet för det i utbildningsutskottet förväntar jag mig att den regering som tillträder efter valet aktivt arbetar för att motverka fusk och hänga med i den tekniska utvecklingen. Vi måste möjliggöra för en rättvis antagning så att de som har gjort det på ett riktigt sätt genom att lägga tid på sin gymnasieutbildning eller plugga inför högskoleprovet också har förutsättningar att komma in på sina utbildningar. Deras förutsättningar ska inte påverkas av människor som genom fusk tar sig förbi i urvalet till den högre utbildningen.

Anf. 21 ILONA SZATMARI WALDAU (V):

Fru talman! Lika tillgång till utbildning är en fråga om rättvisa och jämlikhet. För Vänsterpartiet är därför breddad rekrytering och ökad mångfald viktiga mål för högskolan. Högskoleprovet fyller en viktig roll som komplement till betygsurvalet i antagningssystemet. Det är därför viktigt att upprätthålla ett högt förtroende för provet som urvalsinstrument och motverka alla former av fusk.

Med det sagt anser Vänsterpartiet trots allt att förslagen i den proposition som vi nu debatterar är oproportionerliga i relation till problemet och ett ingrepp i den personliga integriteten.

Göteborgs och Stockholms universitet menar i sitt remissvar att det saknas en grundlig utredning kring hur omfattande problemet med fusk är och vilka andra metoder än de föreslagna som skulle kunna vara effektiva. Vi delar den bedömningen. Det största och mest kända exemplet på fusk är den liga i Norrköping som dömts till fängelse för sin fuskverksamhet. I det fallet möjliggjordes fusk framför allt genom läckor från provpersonal. Efter det har också åtgärder tagits fram som ska förhindra att provpersonal kan agera läckor.

Propositionen föreslår att kroppsvisitation ska kunna genomföras vid in- och utpassering till högskoleprovet. Regeringen drar i propositionen flera paralleller till de säkerhetskontroller som genomförs vid flygplatser, domstolar och i riksdagen. Men det är stora skillnader mellan att upprätt-

hålla säkerheten på en flygplats, i en domstol eller i riksdagen och att motverka fusk på högskoleprovet.

Som Justitiekanslern påpekar i sitt remissvar är kroppsvisitation en mycket ingripande åtgärd som endast får förekomma i situationer där begränsningen av grundlagsskyddet kan bedömas som godtagbar. Vi delar här Justitiekanslerns bedömning att införandet av kroppsvisitation inte är proportionerligt.

Som Universitets- och högskolerådet påpekar riskerar de som måste genomgå en kroppsvisitation även att få kortare rast mellan delproven och därmed få sämre återhämtning och prestera sämre på provet än övriga deltagare fastän de inte fuskar.

För att högskoleprovet ska fylla sin roll som ett rättvist urvalsinstrument är det inte bara viktigt att motverka fusk utan också att provet är tillgängligt för alla. Det finns redan i dag flera hinder för att kunna göra provet, såsom avstånd till provorter, bristande tillgänglighet för personer med funktionshinder och nivån på avgiften.

Det finns en risk att införandet av kroppsvisitation kommer att medföra att mängden provorter minskar för att det blir för dyrt och svårt att anordna provet på mindre orter. Särskilt i mer glesbefolkade delar av landet skulle detta kunna få en väldigt negativ effekt på möjligheten för många att kunna genomföra provet och därmed kunna studera på högskolan.

Vänsterpartiet har flera gånger lyft kritik mot att högskoleprovet inte fullt ut är tillgängligt för personer med funktionsnedsättning och personer som behöver anpassningar av provet eller provsituationen. Även Diskrimineringsombudsmannen är orolig för det i sitt remissvar. Med erfarenhet från hur det är i dag bedömer Vänsterpartiet att kroppsvisitation riskerar att göra högskoleprovet ännu mindre tillgängligt.

Det finns en princip om att högskoleprovet ska bära sina egna kostnader genom att provdeltagarna betalar en anmälningsavgift. Så har dock inte varit fallet på många år, utan provets kostnader har överstigit inkomsterna under väldigt många år.

Utredningen som föregick propositionen föreslog att kroppsvisitation skulle bekostas genom en höjning av anmälningsavgiften. Vänsterpartiet delar synpunkten från flera remissinstanser att 50 kronor mer per deltagare är för lite för att finansiera provets omkostnader, och vi delar också synpunkten från flera remissinstanser att det är fel att höja anmälningsavgiften.

Universitets- och högskolerådet skrev i rapporten *Högskoleprovets intäkter och kostnader 2020* att provet är en nationell angelägenhet. Som sådan, och för att man ska kunna garantera provets tillgänglighet för alla invånare, menar Vänsterpartiet att staten måste bära mer av provets kostnader. Det finns en risk för att provanordnare inte vidtar nuvarande möjliga åtgärder att motverka fusk för att dessa är kostnadsdrivande.

Högskoleprovet borde finansieras så att lärosätena har resurser att vid provtillfällena stävja fusk genom de åtgärder som redan i dag går att vidta. Samtidigt måste avgiften hållas så låg som möjligt för att alla ska ha möjlighet att göra provet.

I propositionen avfärdar regeringen några av de åtgärder som skulle kunna användas utan ingrepp i den personliga integriteten. Det finns alltså flera lösningar som skulle kunna användas för att få bort fusk från högskoleprovet. Några av lösningarna skulle kunna användas i dag men har inte använts i den omfattning som de borde.

Ge alltså lärosätena ekonomiska resurser som täcker högskoleprovet och åtgärder mot fusk i stället för kroppsvisitationer som ska bekostas med högre avgift och som kommer att innebära negativa konsekvenser för många som gör eller skulle behöva göra högskoleprovet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 1, vilket innebär avslag på propositionen.

Anf. 22 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Som jag nämnde i mitt anförande har vi konstaterat att det förekommer fusk. Vänsterpartiet konstaterar i sin följdmotion att det har läckt och läcker prov. Ni yrkar avslag på propositionen utan att, vad jag kan se, komma med några egna förslag för att stävja detta fusk. Men jag undrar hur ni resonerar och tänker. På något sätt måste man stävja detta fusk, tycker jag och de flesta andra i alla fall. Ni kommer inte med några förslag. Ni yrkar bara avslag på propositionen. Jag är därför väldigt nyfiken på hur ni har resonerat.

Anf. 23 ILONA SZATMARI WALDAU (V) replik:

Fru talman! Jag tackar Robert Stenkvist för frågan. Nej, vi kommer inte med några direkta egna förslag i vår följdmotion. Det beror naturligtvis på att det handlar om en proposition och att vi möjligtvis kan göra mindre förändringar där. Men själva grunden är kroppsvisitationer, som vi menar är ett alldeles för stort ingrepp i den personliga integriteten.

Vi kan se att de läckor som har förekommit har skett när provpersonal har öppnat provet strax innan det ska göras, skickat över provfrågorna till någon som sitter utanför som tar reda på svaren och sedan skickar svaren till dem som gör provet.

Det finns ganska många sätt att stävja detta. Ett sätt som redan har införts är att provpersonalen inte får tillgång till proven i förväg. Proven är förseglade fram tills det är dags att dela ut dem, eller till och med när de läggs på provdeltagarens bord.

Ett annat sätt är att provet inte ser likadant ut på alla högskoleorter, det vill säga att det är samma frågor men att de kommer i olika ordning. Då kan inte någon sitta med en hörsnäck och få svar från någon annan som säger att man ska kryssa i här och där därför att man inte vet vilket prov man får.

Därmed har man redan hittat sätt att stävja det fusk som man känner till förekommer i dag. Men detta har inte använts särskilt länge. Därför borde vi ge detta en chans och också ge högskolorna en möjlighet att se till att de har råd att genomföra alla de kontroller som finns. Man behöver därför ge detta en chans. Och regeringen behöver helt enkelt återkomma med andra förslag som inte innebär ingrepp i den personliga integriteten.

Anf. 24 ROBERT STENKVIST (SD) replik:

Fru talman! Det var exakt det som jag föreslog och som vi har yrkat på, alltså detta med samordnare som samordnar proven så att de inte kommer personer som arbetar med prov runt om i landet till del förrän i absolut sista stund. Det låg inom propositionens ramar att föreslå det. Regeringen föreslog inte att det skulle bli obligatoriskt. Vi anser att det ska bli obligatoriskt.

Ja, det kommer nog att sluka en del resurser, fru talman, men det är väl värt dessa resurser. Det ekonomiska får aktuell regering sköta om i sin budget. Det behövs nog mycket riktigt ett resurstillskott. Men ni hade kunnat föreslå detta, till exempel. Då hade vi stoppat läckorna, eller i varje fall gjort det mycket svårare att läcka ut proven. Det förslag som Ilona Szatmari Waldau pratade om var exakt det som jag menade när jag pratade om samordnare.

Anf. 25 ILONA SZATMARI WALDAU (V) replik:

Fru talman! Att det är olika ordning i proven och att proven inte delas ut i förväg är någonting som redan görs i dag. Men man kommer med förslag om nya sätt att stävja fusk när det redan har införts sätt att stävja fusk. Man slår in öppna dörrar och röstar ja till en proposition om kroppsvisitering med tillägget att man också ska göra det som redan görs i dag. Det anser inte Vänsterpartiet vara lösningen.

Det som vi har gjort, till skillnad från Sverigedemokraterna, är att vi i vår budget har lagt en större summa för högskoleprovet för att det ska kunna utföras bättre men också för att kunna minska avgifterna. Vi ser i dag att lärosätena går med ganska stora förluster på grund av att avgifterna inte täcker allt och att staten inte skjuter till medel. Även myndigheten går med ett stort underskott. Det innebär att inte heller myndigheten kanske har resurser för att jobba på allvar med det mjuka sättet att stävja fusk.

Mer resurser till högskoleprovet behövs alltså. Lärosätena behöver få täckning för sina kostnader, så att de kan stävja fusk där och då. I propositionen föreslås att provavgiften ska höjas för att ge möjlighet till kroppsvisitation, vilket alla andra partier har ställt sig bakom såvitt jag kan begripa, när staten kan skjuta till pengar och verkligen stävja fusk på ett annat sätt. Jag vidhåller därför det som jag sa i mitt anförande. Avslå propositionen, och se till att stävja fusk ute på provorterna!

Anf. 26 GUNILLA SVANTORP (S):

Fru talman! Vi debatterar en ny lag om in- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet som bygger på ett utredningsförslag. Syftet är att förhindra fusk vid högskoleprovet genom användning av elektroniska hjälpmedel, som vi har sett ske. Vägrar man som deltagare att genomgå en kontroll ska man också nekas tillträde till provet. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli nästa år.

Det är viktigt att undvika fusk eftersom högskoleprovet är ett viktigt urvalsinstrument som också ger en andra chans till högre utbildning. Också för att bredda rekryteringen är provet väldigt viktigt. Vi har sett att vissa har betalat sig in i högskolan genom att använda sig av fusk. Det måste stoppas med alla medel. Högre utbildning är viktig för de enskilda individerna och bidrar till att utjämna skillnader och olikheter i fördelning-

en av välfärd, inflytande i samhället och möjligheter att bidra. När man fuskar sig in i högskolan gör man det på någon annans bekostnad. Det måste vi alltid komma ihåg. Denna någon som då går miste om sin studieplats går också om miste om sitt hopp inför framtiden. Det är helt orimligt att det ser ut så.

Regeringens förslag innebär att kontroller med kroppsvisitation genomförs vid in- och utpassering till högskoleprov. Syftet är att hitta elektroniska hjälpmedel som används otillåtet. Det innebär också att lagen om ordningsvakter kompletteras med en bestämmelse om att ordningsvakter får förordnas att tjänstgöra vid kontrollerna. Det införs också en ny bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen för att skydda uppgifter kopplade just till kontrollerna.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 27 FREDRIK MALM (L):

Fru talman! Jag ersätter min kollega Maria Nilsson i denna debatt. Men hon kommer att delta i nästa debatt om högskolan.

Nu får fru talmannen spetsa öronen, för jag yrkar bifall till Liberalernas följdmotion 2021/22:4532 i detta ärende.

Fru talman! Jag vill inledningsvis säga att jag delar rätt många av de resonemang som Vänsterpartiet har fört här kring den kritik som finns mot detta lagförslag. Vi från Liberalerna yrkar inte avslag på denna proposition, men vi har ändå en del invändningar.

Vi delar självklart uppfattningen att det behövs åtgärder för att stävja fusk på högskoleprovet. Oegentligheter vid skrivandet av högskoleprovet riskerar att på sikt hämma provets integritet och funktion. Det är väldigt viktigt att stoppa fusk inte minst ur en rättvisaspekt, då vissa personer kan komma in på en högre utbildning och därmed ta en plats från en annan person som egentligen borde ha haft den. Den som får platsen har nämligen fuskat.

Vi har efterfrågat ytterligare åtgärder för att förhindra fusk vid högskoleprovet, fru talman, och jag förvånas lite över att detta har tagit så lång tid. Utredningen tillsattes 2018, och det har dröjt ända fram till nu innan det har kommit en proposition till riksdagens bord. Det har gått alldeles för långsamt för regeringen att komma i mål med detta.

Vi ifrågasätter också att regeringen vill tillåta att de som ska skriva högskoleprovet kan tvingas till kroppsvisitation utan någon formell misstanke om brott eller annan oriktighet. De åtgärder man föreslår för att stävja fusk måste ändå vara effektiva och rimliga, och vi i Liberalerna har uppfattningen att det är djupt integritetskränkande med den här typen av långtgående åtgärder. Vi menar också att de inte står i proportion till det brott som riskerar att begås.

Det finns också andra alternativ som man kan använda innan kroppsvisitation tas i bruk; Vänsterpartiet nämnde ett antal här tidigare. Man kan vidta dessa åtgärder utan att studenternas personliga integritet åsidosätts på det sätt som de här förslagen innebär. Vi anser inte minst att utredningen alldeles för lättvindigt har avfärdat möjligheten att till exempel använda sig av mobila störsändare.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 16.)

Anf. 28 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M):

Fru talman! Det har varit en väldigt intressant förmiddag med debatter om utbildning, vilket jag tycker är ett av de viktigaste och mest spännande ämnena.

Min kollega Josefin Malmqvist pratade på ett förtjänstfullt sätt om hur vi måste utveckla gymnasiet. Vi måste anpassa det efter samhällets behov och även se till att det är hög kvalitet på gymnasiet. Vidare har vi pratat om fusk vid högskoleprovet, och högskoleprovet är ju ett sätt att komma in på högskolan. Man kan alltså säga att vi har följt en röd tråd, och det kanske är talmanspresidiet som har stått för den smarta planeringen: Vi började med gymnasiet, som ska hålla hög kvalitet, och sedan kom vi till att man måste kunna komma in på högskolan. Sedan går vi in på just högskolan, som det ska handla om nu.

I går var jag på en paneldebatt som Svenskt Näringsliv anordnade och som hade rubriken ”Kvalitet och relevans – håller svensk utbildning måttet?”. Det var en ganska tuff rubrik, och tyvärr var det en ganska tuff rapport som det handlade om. Man har sett att det finns en stor brist vad gäller kopplingen mellan vad det utbildas i på högskolor och universitet och vad som krävs i samhället. Det är en stor förändring som sker snabbt nu, och utbildningsområdet hinner inte med.

Flera branschföretag var där, bland annat Teknikföretagen och Northvolt. De var rörande överens om att högskolan måste förändras och kunna anpassa sig mycket mer. Det måste finnas mer flexibilitet när det gäller innehållet i utbildningar, och det måste finnas både korta och långa kurser. Utbildningarna måste helt enkelt anpassas både till studenterna och till arbetsmarknadens behov.

Moderaterna instämmer i detta. Det finns även många studenter som berättar att den som går en längre utbildning inom till exempel it upptäcker att den är irrelevant när man kommer ut på arbetsmarknaden, för det har hänt mycket mer än vad man hunnit studera under sin utbildning.

Vi måste alltså finnas med hela tiden. Vi får inte hamna på efterkälken, utan vi måste ställa om på högskolor och universitet *nu*. Vi måste hänga med i vad som händer i samhället. Det som händer är väldigt spännande, men utbildningarna måste hänga med. Detta är viktigt både för individen och för samhället. Det är viktigt för Sverige och hela vår utveckling. Det är alltså ganska stora krav som vi ställer på våra högskolor.

Fru talman! Vi står förstas bakom alla våra reservationer, men jag kommer att yrka bifall endast till reservation nummer 6 som handlar om akademisk frihet.

Moderaterna vill värna den akademiska friheten. Den debatterades ganska flitigt här när vi diskuterade högskolepropositionen, och den kom in som en principbestämmelse från den 1 juli förra året. Det kom alltså in som princip att det ska vara akademisk frihet, och det krävs ganska mycket aktivt arbete på lärosätena för att implementera det i praktiken. Man har också diskuterat en lagstiftning kring detta, för det är så pass viktigt.

Vi vill se nya innovationer, och vi vill se nyfikenhetsstyrd forskning och utveckling. Det är oerhört viktigt. Samtidigt vill vi i Moderaterna ställa krav på samhällsnytta både i utbildning och i forskning, alltså att det – som vi har pratat om tidigare – ska matcha samhällets behov och utveckling.

När det gäller ledning och styrning av universitet och högskola vill vi se en förändring av hur högskolestyrelser ser ut. Vi vill ha färre politiska pekpinnar, och vi vill att det ska finnas mer kunskapsbaserad kompetens i dessa styrelser. Vi vill alltså se en ordentlig förändring av hur man styr högskolor och universitet. Stora krav kommer att ställas på styrelserna, men det ska vara färre politiska pekpinnar. Tyvärr ser vi en del negativt inflytande som inte passar på högskola och universitet, så det är viktigt att vi får denna förändring.

Slutligen, fru talman, vill vi se ytterligare en förändring. Det finns två statliga myndigheter som styr över Sveriges lärosäten. Det ena är UKÄ, Universitetskanslersämbetet, och det andra är UHR, Universitets- och högskolerådet. De fyller en stor funktion båda två, men vill se en samsyn här.

Moderaterna har därför som förslag att man ska se över om det går att slå ihop dessa myndigheter och på så sätt få ett ännu effektivare nyttjande av dem. Det skulle göra att vi styr lärosätena bättre. Just eftersom det är så mycket som händer just nu och så mycket som påverkar vad som ska hända inom lärosätena vill vi se en förändring på detta område relativt snart.

Jag vill avsluta med att återigen säga att det har varit en väldigt bra förmiddag. Det är intressant att diskutera de här viktiga frågorna – hur gymnasiet måste utvecklas, anpassas och få högre kvalitet samt hur högskolorna kommer att utvecklas.

Moderaterna ser också ett bekymmer, och det är att de som kommer till högskolan från gymnasiet ibland har bristfälliga kunskaper inom till exempel matematik. Många högskolor erbjuder i dag sommarkurser och baskurser för att studenterna ska klara matematiken på utbildningen, till exempel inom ingenjörsvetenskapen. Man ser nämligen att det tyvärr är så få som 40 procent som klarar utbildningen på stipulerad tid. Ganska många hoppar också av utbildningen för att den är för svår.

Det är alltså en röd tråd, kan vi säga: Om vi inte har tillräckligt hög kvalitet på gymnasiet kommer studenterna inte heller att klara högskolan. Det behövs faktiskt en stor kvalitetsförbättring inom hela utbildningsområdet. Jag är därför väldigt glad att vi har haft en hel förmiddag om detta – och vi kommer ju att fortsätta en stund till.

Anf. 29 ROBERT STENKVIST (SD):

Fru talman! Jag hoppas att det blir rätt nu när jag yrkar bifall till reservation 2. Förra gången blev det fel därför att det var skillnad mellan utkastet och det färdiga betänkandet. Det brukar stämma, men i det fallet gjorde det inte det.

När vi står här och pratar om högskole- och universitetssystemet pratar vi ofta om enskildheter – delar – i systemet. Vi glömmer den viktiga uppgift som hela vårt högskolesystem har, nämligen att förse arbetsmarknaden med kvalificerad arbetskraft. Det har redan talats jättemycket om detta i dag, vilket jag inte visste om när jag funderade på det här anförandet. Det blev bara så att det föll in, så jag känner ett massivt bifall här.

Matchningen mellan våra högskoleutbildningar och arbetsmarknaden fungerar inte riktigt bra i dag. Det kommer och ska aldrig matcha till hundra procent, men matchningen är för dålig i dag. Ett tecken på det är det förslag från någon obskyr studentorganisation som jag läste, nämligen att vi bör inrätta en arbetslöshetskassa för studenter som gått färdigt sin utbildning. Då tänkte jag att något har gått fel. När studenter har genomgått en lång och dyr utbildning är det meningen att de ska börja jobba; vi kan inte starta en arbetslöshetskassa för dessa studenter. Publiken ler, fru talman, men det var ett seriöst förslag – och det är ett tecken på att vi behöver skruva i systemet.

Regeringen har redan i dag verktyg med ett maxantal studenter på ett antal olika utbildningar vid olika lärosäten. Det redskapet, verktyget, bör användas skarpare än vad som görs i dag. Därmed är inte sagt, som vi också har varit inne på tidigare i dag, att vi ska tvinga in en konstnärssjäl på en spetsingenjörsutbildning på KTH. Det kommer aldrig att fungera, och det är heller inte meningen.

Det är fråga om lite nudging. Det var ett populärt ord förr i tiden. Vi ska försöka putta in studenter på utbildningar där samhället har ett behov också för studenternas egen skull. De vill väl naturligtvis ha ett jobb när de kommer ut och blir färdiga, känna sig meningsfulla och behövda.

Vi sverigedemokrater har ett förslag. Det är ett jättebra förslag tycker vi. Det handlar om att ge studenter som går en utbildning där det råder samhällsbrist en extra tusenlapp i månaden. Vi tror att det kommer att ha stor effekt. Det kommer att bli vinn-vinn för både samhället och studenterna.

Jag tar de stora dragen i här dag. En annan mycket viktig princip för vårt högskolesystem är högskolesystemets arv från upplysningstiden. Det innebär att undervisningen ska vila på vetenskaplig grund, vara objektiv och utgå från verkligheten utan starka politiska influenser.

Jag läser artiklar, jag hör på sociala medier och jag talar med människor och vet att så icke alltid är fallet. Det finns lärare – jag vet inte hur många de är, och jag hoppas att de är ganska få – som ägnar sig mer åt politisk aktivism är renodlad undervisning. Är de få är det jättebra. Men det förekommer. Vi får rapporter om det.

På våra universitet och högskolor ska man acceptera verkligheten och inte försöka förändra den. Det får man göra efteråt i sådana fall. Det har ingenting med akademisk frihet att göra, tvärtom. De lärare det handlar om är inte folkvalda. De representerar i vissa fall uppfattningen hos en extremt liten del av befolkningen. Jag tycker att vi alla bör markera mot det.

En annan långkörare som jag har pratat väldigt mycket om i den här kammaren är bristen på studentbostäder. Jag kom i förra veckan över och läste en rapport från Boverket som hade gjort en undersökning. Det hade undersökt situationen när det gäller studentbostäder på 17 olika stora lärosäten. Man fann att det råder brist på studentbostäder på alla dessa 17 lärosäten.

Det kanske är ett svårt problem att rätta till. Annars skulle det väl ha rättats till för länge sedan. Men vi måste göra någonting åt det. Vi är en civiliserad industrination och ingen bananrepublik. Vi föreslår att högskolor och universitet ska få hyra ut studentbostäder i andra hand till alla studenter och inte bara, vilket är på försök i dag, till utländska forskare och utländska betalande studenter.

Det här är ingen verksamhet som de ska driva i någon jättestor omfattning. Dessa akademiker är förmodligen inga hejare på att förvalta och driva bostäder. Det var därför vi en gång i tiden skapade Akademiska Hus. Men möjligheten bör finnas.

Det finns ett gammalt förslag från oss som är lika vettigt i dag som tidigare. Har vi en högskola där det råder uppenbar brist på studentbostäder får de inte höja antalet studieplatser förrän de har ordnat fler studentbostäder. Det är ingen raketforskning. Det är enkla samband.

Utökar man antalet studieplatser utan att göra någonting åt tillgången på studentbostäder blir problemet ännu värre. Man ska inte få göra så, helt enkelt. Det kommer att vara ett effektivt redskap för att se till att det blir fler studentbostäder.

Kommunerna har ett stort ansvar. Det är de som till stor del ska ordna studentbostäder. Skrivningarna kanske bör bli kraftigare. Det bör skrivas in att de har ett ansvar att tillse att det finns studentbostäder. De har redan i dag ett ansvar för bostadsförsörjningen i den egna kommunen. Den skrivningen bör bli starkare.

Sedan får man se över skrivningarna och direktiven också för Akademiska Hus. Det ska väl inte vara ett affärsverk, som jag antar att det är i dag. Det ska tillse att det finns studentbostäder, helt enkelt. Det behöver inte heller gå med förlust. Det är inte bra.

Fru talman! En annan viktig fråga är kvaliteten på vår undervisning. Jag tror att vi ligger i topp i Europa och förmodligen i världen när det gäller andelen studerande som går teoretisk högskoleutbildning. Där ligger vi i topp. Det finns inte så mycket mer att göra.

Kvaliteten har sjunkit i samma grad som vi har ökat andelen högskolestudenter, tyvärr. Det verkar vara lite som kommunicerande käril. Utbildningarna blir ingenting värda om de inte håller en viss kvalitet. De blir ingenting värda för studenterna, och de blir ingenting värda för samhället.

Samtidigt som vi ligger i topp när det gäller andel som går teoretiska högskoleutbildningar ligger vi i botten när det gäller lärarledd undervisningstid. Vi ligger lägst i Europa, enligt den rapport jag läste för inte länge sedan.

Det här är inte okej. Den här regeringen och framtida regeringar, vilken det nu blir efter valet, bör fokusera på kvaliteten på undervisningen i stället för kvantiteten, och finansieringssystemet bör förändras. Jag tror att det är det som är kvantitetsdrivande i dag. Vi bör ha ett kvalitetsdrivande finansieringssystem.

I samband med det har vi vårt gamla förslag om att man ska skippa produktivitetsavdragen. Det var helt rätt att införa dem. Jag tror att det var 1992, 1993. Vi hade kris och alldeles för stor administration på våra statliga myndigheter och kanske på högskolorna.

Vi införde ett produktivitetsavdrag för att slimma överbyggnaden. Det var helt rätt då. I dag är det lika rätt att ta bort det, i varje fall på våra högskolor och universitet. De pengar som blir över på våra högskolor ska användas till kvalitetshöjande åtgärder. Det handlar till exempel om mer lärarledd undervisningstid.

Jag ser att tiden går. Jag måste också nämna någonting om Polishögskolan. Jag var alltid emot att polisutbildningen fördes över och blev en universitetsutbildning. Nu är den en universitetsutbildning. Vi kan inte och

kommer inte att rulla tillbaka den, utan den måste fortsatt vara kvar på universiteten och högskolorna.

Det var en lärare på Södertörns högskola som skrev en artikel om hur illa det var med nivån på dem som hade blivit antagna på polisutbildningen. Det var brist på basala läs- och skrivkunskaper. Läraren som gick ut med artikeln fick visa på körkortet var personnumret stod för dem som hade blivit antagna till polisutbildningen.

Så här kan vi inte ha det, mina vänner. Det kommer att bli en framtida katastrof, helt enkelt. Det här är inte okej. Läraren skrev bland annat att de som blivit antagna till polisutbildningen aldrig skulle ha blivit antagna till militärtjänsten, för de uppfyllde inte kraven.

Alla härinne förstår att det måste ställas lika höga krav på våra framtida poliser. Ingen kan säga att ingen såg det komma. Nu har vi fått en varningssignal. Vi måste höja kraven på polisutbildningen. Ja, vi har en polisbrist. Men vi kanske får acceptera några färre poliser hellre än att ha vandra katastrofer som poliser i framtiden.

Blir ni stoppade på E4:an i framtiden och polisen frågar: Vet ni varför ni blev stoppade? kanske det inte är en retorisk fråga. Det kanske är en uppriktigt menad fråga. Så kan vi inte ha det. Vi måste se över kraven på antagningen till Polishögskolan.

Fru talman! Jag ska till slut säga något jättkort om styrelserna. Jag tror att jag håller med Marie-Louise Hänel Sandström om att vi måste ha mer kollegial vikt på styrelserna på högskolan. Det är dels för att få mer kvalitet, dels för att högskolor och universitet inte är några företag. De kan inte drivas som företag.

Vi har ett förslag. Det finns i vår kommittémotion, och alla kan läsa den. Det innebär att det blir fler människor från universitetsvärlden i styrelserna. De ska dock inte bara vara från universiteten. Då blir det en ny bubbla, och vi ska inte ha några bubblor.

Fru talman! Jag hade tänkt ta upp någon mer punkt, men jag ser att tiden har rusat iväg. Av respekt för denna ärorika institution avrundar jag och tackar för mig.

Anf. 30 FREDRIK CHRISTENSSON (C):

Fru talman! Vi debatterar ett betänkande gällande motioner om högskolan från allmänna motionstiden. Vi i Centerpartiet har ett antal reformer som vi skulle vilja få på plats. Nu närmar vi oss en valrörelse. En del av reformerna behöver komma på plats under nästa mandatperiod. Jag kommer att lyfta några delar.

Jag skulle vilja inleda med en fråga som flera ledamöter redan har lyft och där Centerpartiet har presenterat en rad reformer, nämligen att stärka den akademiska friheten inom högskolan. För att vi ska utveckla och värna vår liberala demokrati är det viktigt att den akademiska friheten är tydlig och stark. Vi har presenterat förslag – som också lyfts i betänkandet – om hur tillsättningarna till styrelser ska ske; majoriteten ska vara från lärosätena.

Vi har under den här mandatperioden tagit initiativ kopplat till att den akademiska friheten stärks i högskolelagen. Men vi kan också konstatera att det i den forskningspolitiska propositionen nämns att det finns starka skäl att stärka den även i grundlagen, vilket vi från Centerpartiets sida tycker är viktigt.

Vi ser behov av att man gör en stiftelsereform för att öka autonomi för lärosätena. Man bör ta steg mot detta under nästa mandatperiod. Vi tycker också att det är viktigt att man stärker basanslagen till lärosätena för att på det sättet möjliggöra tryggare anställningar och därmed stärka den akademiska friheten. Det är några av de reformer vi förespråkar i den delen.

Fru talman! Vi ser också ett starkt behov av att stärka kvaliteten inom den högre utbildningen. Det är oroande att det är relativt lite lärarledd tid på ett antal utbildningar och att studenterna inte får den utbildning som skulle krävas för att de ska få den kunskap som de behöver och som arbetsmarknaden efterfrågar. Även för att stärka kvaliteten behövs det ett antal reformer.

Vi vill att en analysfunktion kommer på plats. Styr- och resursutredningen presenterade för tre år sedan förslag på en oberoende analysfunktion som skulle analysera arbetsmarknadens behov av utbildningsutbud för att ge ett bättre underlag för lärosätenas bedömning av dimensioneringen av utbildningarna. Detta kan såklart också stärka kvaliteten genom att utbildningarna blir mer användbara för studenterna och för arbetsmarknaden.

Vi ser ett behov av mer frihet och långsiktighet för lärosätena. Det är viktigt att lärosätena får förutsättningar att över tid anpassa verksamheter och ha långsiktiga spelregler.

Vi hade för ett tag sedan i den här kammaren en diskussion om en riksrevisionsrapport där man kunde se att regeringens politik för utbyggnad av platser inte var ändamålsenlig. Det fanns lärosäten som uttryckligen meddelade att man inte hade praktiska möjligheter eller söktryck på vissa utbildningar som fick utbildningsplatser. Andra lärosäten konstaterade att utbildningar som mötte arbetsmarknadens behov och där man kunde hålla en hög kvalitet ändå inte fick utbildningsplatser.

Det finns skäl att skapa bättre och mer långsiktiga spelregler för lärosätena. Men det behövs också bättre samverkan mellan lärosätena för att stärka kvaliteten. Därför är det viktigt att dialogen mellan regeringen och lärosätena förbättras kraftigt. Vi har också ett ansvar för att minska statens detaljstyrning kopplat till utbudet inom högre utbildning.

Vi ser också från Centerpartiets sida ett behov av att se över resursfördelningssystemet inom den högre utbildningen. Det är framför allt en del vi ser som viktig, nämligen att öka fokuset på kvalitet och skapa möjlighet för omställning och vidareutbildning. I den nuvarande modellen får lärosätena ersättning för helårsstudenter men också ersättning för helårsprestationer genom hur regeringen har hanterat de pengar som finns kopplat till livslångt lärande.

Vi har föreslagit att pengarna kommer i en "påse" i stället. Det kan bidra till att utveckla kvaliteten inom den högre utbildningen. Man slopar därmed hela prestationen i fråga om lärosätenas samtliga utbildningserättigheter. Vi tror också att det bidrar till att fler lärosäten vågar ha fler kortare kurser med mer av omställningskaraktär för dem som är yrkesverksamma. Det vore inte minst viktigt i det läge där vi har ett omställningsstudiestöd som skapar nya möjligheter för människor mitt i livet att ställa om. Det gäller att då se till att utbildningsutbudet möter det i större utsträckning.

Vi ser också från Centerpartiets sida ett behov av att höja ersättningarna för de utbildningar som har halkat efter mest. Det finns ett antal utbildningar där den lärrledda tiden är oroväckande låg och där vi vill se kraftfulla satsningar just på utbildningskvaliteten. Ett första steg i det är att höja ersättningen för de utbildningar som halkat efter mest de senaste årtiondena.

Fru talman! Det är också viktigt för Centerpartiet att högre utbildning är tillgänglig i hela landet. Vi har presenterat förslag tidigare, inte minst i budgetdebatten i höstas, om att göra en särskild satsning på lärcenter och möjligheter för människor till högre utbildning i hela landet.

Det behövs kraftfulla satsningar och stöd från staten för att möjliggöra högkvalitativa utbildningar, till exempel på mindre lärcenter. För människor som mitt i livet, efter att ha bildat familj och stadgat sig, bestämmer sig för att vidareutbilda sig eller utbilda sig behöver det finnas förutsättningar för utbildning nära hemmet. Därmed kan man möta det behov som finns på arbetsmarknaden av kompetens i såväl offentlig sektor som privat sektor. Det lyfter vi också fram i betänkandet, inte minst kopplat till läkarutbildningen, som är särskilt viktig att möjliggöra detta för.

Fru talman! Jag skulle också vilja ta upp en fråga som Centerpartiet lyft fram i betänkandet men som jag inte noterat att andra partier nämnt, nämligen möjligheten till anpassad högskoleutbildning för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Att dessa ska kunna ta del av eftergymnasial utbildning är en fråga som en partikollega till mig, Per Lodenius, som nu har lämnat riksdagen, har varit väldigt drivande i. Det handlar om att skapa förutsättningar att läsa vidare för personer med intellektuell funktionsnedsättning. Vi ser ett behov av reformer för att möjliggöra detta i en anpassad högskola.

Jag fick i dag information om att detta kommer att tas upp som en punkt vid en konferens med UHR i höst. Sverige är ett land som inte har denna typ av utbildningar. Vi har haft sådana – Högskolan i Gävle hade det under 2011–2014. Men i dagsläget har vi det inte. Jag tycker att vi gemensamt borde ta ansvar för att skapa förutsättningar för personer med intellektuell funktionsnedsättning att läsa vidare, precis som för alla andra människor i Sverige.

Sammanfattningsvis ser vi från Centerpartiets sida ett behov av reformer för den akademiska friheten, för att stärka utbildningarnas kvalitet, för att utbildning ska finnas tillgänglig i hela landet och för att möjliggöra för alla människor att läsa vidare.

(Applåder)

Anf. 31 ILONA SZATMARI WALDAU (V):

Fru talman! Osäkra anställningsförhållanden utgör ett stort problem på den svenska arbetsmarknaden, och problemet är särskilt stort inom högskolan. År 2020 var 28 procent av den forskande och undervisande personalen tidsbegränsat anställd. Det kan jämföras med att det är 14 procent på arbetsmarknaden som helhet, varav de allra flesta är ungdomar, en grupp som inte hunnit bli forskande eller undervisande personal inom akademien. Inom akademien såväl som på arbetsmarknaden i stort är kvinnor i majoritet bland dem som har tidsbegränsad anställning.

En forskares arbete kan bli lidande om personen i fråga måste oroa sig för sin egen ekonomiska situation. Det gäller för alla yrken. På en arbetsplats med många professioner blir arbetsmiljön inte bra om vissa ständigt oroar sig över sin tjänst och sin kommande försörjning. Man kan också fundera på hur fri forskningen och utbildningen är om forskare och lärare måste anpassa sig för att få förnyad tjänst eller finansiering.

Tidsbegränsade anställningar ger arbetstagaren en svagare ställning och kan utgöra ett betydande problem för denne och för möjligheterna att upprätthålla goda arbetsvillkor. Visstidsanställningar kan också missbrukas av arbetsgivare genom att olika slags tidsbegränsade anställningsformer varvas och staplas på varandra.

Inom konstnärliga utbildningar finns dessutom en specialregel som innebär att en lärare kan anställas i fem plus fem år, alltså tio år, innan LAS träder in. Fackförbundet Sulf kallar det för en tioårig provanställning och uppmanar i en debattartikel alla partier att ta sitt ansvar och en gång för alla fatta det enda rimliga beslutet och stryka paragrafen som tillåter dessa tioåriga visstidsanställningar. Jag hoppas verkligen att riksdagens partier tar Sulfs uppmaning på allvar och röstar på Vänsterpartiets reservation, nummer 4, som jag nu yrkar bifall till, det vill säga att den särskilda regeln i 4 kap. 10 § högskolelagen tas bort.

UKÄ har i uppdrag att följa upp antalet tidsbegränsade anställningar till 2024, men det är inget skäl, som utskottsmajoriteten anför, för att inte i dag ändra villkoren för lärare inom konstnärliga utbildningar så att dessa blir lika övriga akademins. Därefter kan man gå vidare med akademien i sin helhet utifrån UKÄ:s slutliga rapport.

Fru talman! Möjligheterna ser i dag mycket olika ut för olika människor när det kommer till att arbeta inom akademien. Bakgrund, klass, ekonomiska faktorer, kön och inte minst funktionsnedsättningar spelar in. Eventuella yttre hinder för människor att arbeta med vad de önskar måste motverkas. Det gäller även inom universitets- och högskolevärlden.

I dag är kunskaperna om tillgänglighet för forskare och lärare för dåliga. Därför föreslår Vänsterpartiet att förutsättningarna för forskare och lärare med funktionsnedsättning inom universitet och högskolor och vilka åtgärder som krävs för att öka tillgängligheten ska utredas. Samma sak behöver göras när det gäller tillgängligheten för studenter.

I dag får utbildningarna en finansiering som styrs av en prislapp, där olika utbildningar får olika anslag. Lägst belopp har humaniora. Den låga prislappen för humaniora går ut över kvaliteten på utbildningarna, bland annat på grund av för lite lärarledd tid. Sedan prislappssystemet infördes 1993 har visserligen vissa justeringar i beloppen gjorts, men modellen bygger på utbildningarnas kostnader i början av 1990-talet.

Jag menar att dessa prislappar behöver ses över och tydligare anpassas till högskolans och utbildningarnas behov och förändringar i kostnaderna så som de ser ut i dag. Därutöver krävs en höjning av prislapparna, vilket Vänsterpartiet också föreslog i sin budgetmotion. Vi bör också ändra systemet så att lärosätena får hela anslaget när studenten går utbildningen, inte utifrån prestation.

Fru talman! Lika tillgång till utbildning är en fråga om rättvisa och jämlikhet. För Vänsterpartiet är därför breddad rekrytering och ökad mångfald viktiga mål för högskolan. För att minska den sociala, etniska och könsmässiga snedrekryteringen inom högre utbildning krävs föränd-

ringar inom en rad områden. Det krävs utökade satsningar på kvaliteten för att bland annat möta de behov som nya grupper av studenter kan tänkas ha. Det behövs ett studiemedelssystem och sjukförsäkringssystem som ger ekonomisk och social trygghet. Dessutom fordras ett öppet, flexibelt och samtidigt tydligt antagningssystem som inte sorterar bort sökande till högskolan utifrån deras bakgrund.

Under coronapandemin har vi sett hur snedrekryteringen förstärkts. Allt tyder på att de sociala grupper som redan var överrepresenterade på högskolan före pandemin i högre grad än andra grupper sökt sig till högskolan under pandemin.

Vänsterpartiet föreslår därför att lärosätena ska åläggas att i högre grad använda lokalt beslutade urvalsgrunder i syfte att bredda rekryteringen och att varje lärosäte ska ta fram en strategi för sitt arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande. Ett sådant sätt skulle kunna vara att erbjuda basårsutbildningar inte bara inom bristyrken utan som ingång till fler program och med det uttryckliga målet att bidra till en breddad rekrytering.

Fru talman! Kvinnor och män gör olika val, vilket märks vid ansökan både till grundutbildning och forskarutbildning. Trots att kvinnor länge har varit i majoritet på grundutbildningen har män varit i majoritet på forskarutbildningen. Samtidigt skiljer sig valet av forskningsområde mellan kvinnor och män åt, där kvinnor är överrepresenterade inom medicin och folkhälsovetenskap medan männen är överrepresenterade inom teknik och naturvetenskap.

Det finns mycket att göra för att åtgärda ojämställdheten vid Sveriges universitet och högskolor. Studenter väljer utbildningsplats baserat på stereotypa könsrollsmönster. Professorer är till största delen män och har lättare att avancera på positioner. Olika universitets och högskolors jämställdhetsarbete skiljer sig dessutom åt. Vissa arbetsplatser är framsynta och ambitiösa medan andra ser jämställdhet som en icke-fråga.

Regeringen bör införa en jämställdhetsbonus i lärosätenas basanslag för att främja en jämnare könsfördelning inom forskning och akademi. Jämställdhetsmyndigheten konstaterar att det behövs ett långsiktigt riktat uppdrag om jämställdhetsintegrering för att ge förutsättningar för ökat genomslag av jämställdhetspolitiken. Ett sådant uppdrag borde ges till Jämställdhetsmyndigheten och lärosätena. Jämställdhetsarbetet måste prioriteras.

Fru talman, jag står självklart bakom samtliga Vänsterpartiets reservationer – några av förslagen har jag redogjort för här, om andra går att läsa i vår motion – men jag yrkar som sagt bifall endast till reservation 4.

Anf. 32 PIA STEENSLAND (KD):

Fru talman! Kvalitet och excellens ska vara ledande inom högre utbildning och forskning. Den högre utbildningens viktigaste uppgift är att förmedla kunskap och säkerställa landets kompetensförsörjning. För att nå dit krävs kompetenta högskolelärare och forskare, en stimulerande arbetsmiljö och studiesocial trygghet.

Jag vill särskilt lyfta fram att studentkårerna har en betydelsefull roll i att identifiera kvalitetsbrister ur ett studentperspektiv. Genom att förmedla förbättringsförslag till lärosätena kan studentkårerna bidra till att främja studenternas studiesociala hälsa och driva på för en hög kvalitet inom hög-

re utbildning. Det är därför viktigt att stödja studentkåren och deras verksamhet.

Fru talman! För att stimulera unga forskare och deras utveckling till framstående högskole- eller universitetslärare och världsledande forskare måste vi skapa förutsättningar för tryggare anställningsformer. Som forskare är det naturligt och självklart att utsättas för konkurrens. Det är viktigt oavsett om det gäller anställningar eller anslagsansökningar. Excellens ska vara ledande. Men samtidigt är det oerhört tärande med de synnerligen otrygga anställningsvillkoren som finns inom akademien.

Fru talman! Låt mig ta mig själv som exempel. Jag disputerade 2002. Efter år av flera olika postdoktorsstipendier som i sin tur följdes av flera tidsbegränsade anställningar som staplades på varandra och som främst baserades på extern finansiering fick jag till slut, efter närmare 14 år, mitt livs första tillsvidareanställning – men då med villkoret att jag skulle dra in min egen lön genom externa forskningsanslag. Då var jag 43 år och hade varit docent i flera år.

Fru talman! Mitt fall är inte på något sätt unikt. Men jag tror att det är få utanför den akademiska sfären som vet hur osäkra och otrygga anställningsvillkoren faktiskt är på lärosätena i vårt land.

Fru talman! Det är uppenbart att det krävs mer förutsägbara karriärvägar för att minska stressen i forskarnas och lärarnas vardag och för att minska oron för om man ska lyckas dra in pengar till sin egen lön det kommande året. Pressen och stressen som är kopplad till att dra in externa medel till doktorandernas löner och till de faktiska kostnaderna för forskningen är mer än tillräcklig.

Kristdemokraterna vill därför se en nationell karriärstege med tydliga steg där tillsättningen av tjänsterna baseras på vetenskaplig kvalitet och pedagogisk kompetens. Transparenta, kvalitetssäkrade och jämlika kriterier och att granskning av meriter görs av externa oberoende experter är en självklarhet.

I sammanhanget är det också viktigt att nämna de hinder som finns i dag när det gäller anställningsformen biträdande lektor. Kristdemokraterna instämmer i likhet med regeringen i att fler lärosäten och fakulteter borde använda sig av biträdande lektorat i större utsträckning än vad som görs i dag. Det är en viktig del i att skapa bättre arbetsvillkor inom akademien och för unga forskare.

Vi anser dock inte att regeringens strategi att ge lärosätena specifika mål när det gäller antalet biträdande lektorer kommer att lösa problemet. I stället är det angeläget att undanröja två konkreta hinder i högskoleförordningen som i dag begränsar möjligheten att anställas som biträdande lektor.

I dag får den sökandes doktorsexamen inte vara äldre än fem år vid ansökningstidens utgång. Detta utgör ett stort problem för många fakulteter, som tycker att tidsgränsen är alldeles för kort. Enligt samstämmiga enkätsvar i en undersökning gjord av Sveriges unga akademi försvårar det rekrytering av de bästa kandidaterna samtidigt som det försämrar mobiliteten mellan länder, lärosäten och samhällssektorer. Det påverkar också jämställdhetsarbetet negativt. Kristdemokraterna anser därför att den aktuella tidsgränsen bör utökas från fem till sju år efter disputation.

Ytterligare ett problem är att biträdande lektorat inte kan kombineras med en anställning inom klinisk verksamhet inom sjukvården, en möjlighet som finns för exempelvis lektorer och professorer. Men eftersom högskoleförordningen inte explicit nämner biträdande lektorer i detta avseende har många lärosäten bedömt att det inte går att kombinera biträdande lektorat med en klinisk tjänst i så kallade kombinationsanställningar. För att undanröja detta hinder är det angeläget att högskoleförordningen uppdateras för att tydligt ange att en kombinationsanställning är tillgänglig även för personer med anställning som biträdande lektor. Detta vore lätt för regeringen att fixa.

Fru talman! Jag nämnde inledningsvis att högskolan har en avgörande roll i att säkerställa kompetensförsörjningen i landet. Vi kan ta hälso- och sjukvården som exempel. Där ser vi i Kristdemokraterna att det behövs ett tydligare nationellt ansvar för planering och samordning av behovet av legitimerad vårdpersonal. I dag har vi ingen nationell kunskap om hur många personer vi har inom de olika kompetenserna och heller inte om hur stort behovet faktiskt är och kommer att vara.

Det handlar också om att identifiera nya kompetenser som behövs inom den moderna sjukvården, inte minst matematiker, som kommer att behövas för att hantera och analysera den stora mängd hälsodata som krävs för att vi ska kunna fortsätta utvecklingen av precisionsmedicin och precisionshälsa. Med en tydligare nationell samordning och planering av behovet av personal inom vården kan det sammantagna nationella behovet av antalet utbildningsplatser vid lärosätena förutses på ett mycket bättre sätt och därmed skapa förutsättningar för en långsiktig planering och fördelning av antalet platser mellan de olika lärosätena.

Regeringen förespråkar lärosätesspecifika mål för examina för vissa yrkesexamensutbildningar inom hälso- och sjukvården. Vi menar att det finns en risk för att den bristande tillgången till platser för verksamhetsförlagd utbildning, så kallad VFU, som finns i dag i vissa regioner, kommer att begränsa möjligheterna att utöka utbildningsplatserna på vissa lärosäten. I dag är det stora skillnader i tillgången till VFU-platser mellan landets 21 regioner.

Kristdemokraterna har länge förespråkat ett samlat nationellt ansvar för hälso- och sjukvården. Detta tror vi skulle kunna bidra till en likvärdig tillgång till VFU-platser över landet. Sammantaget skulle ett nationellt ledarskap i dessa delar skapa bättre förutsättningar för att säkra kompetensförsörjningen i hela landet och skapa en mer jämlik vård.

Fru talman! Det krävs också krafttag för att säkra kompetensförsörjningen inom skolan. Vi vill tillsätta en statlig utredning med syfte att reformera och kvalitetssäkra lärarutbildningarna. Vi tror att det krävs mer ledarskap och konflikthantering inom utbildningen, och vi behöver säkerställa likvärdiga lärarutbildningar i hela landet. Därför, fru talman, vill jag yrka bifall till vår reservation 14 under punkt 6, som berör just detta.

Att sprida forskningsresultat inom forskningsfären är en väsentlig del i att upprätthålla Sverige som kunskapsnation. Inte minst coronapandemin har belyst vikten av att forskarsamhället bidrar till att vetenskapligt korrekt information sprids till allmänheten genom det som vi kallar den tredje uppgiften. Detta är viktigt både för att understryka allvaret i situationen, så som den var under pandemin, och för att minska risken för att spridning av felaktig information och konspirationsteorier skapar panik och obero-

gad rädsla hos befolkningen. Det vore därför önskvärt med en nationell strategi för spridning av vetenskapliga resultat och forskningskommunikation. Forskarens engagemang inom den tredje uppgiften bör också premieras inom meriteringssystem i högre utsträckning än vad som sker i dag.

Avslutningsvis, fru talman, är det ytterst angeläget att det tas fram en ny resursfördelningsmodell för basanslagen. Att regeringen har valt en modell som baseras på antalet helårsstudenter missgynnar de forskningstunga universiteten. Detta system urholkar de äldre universitetens möjlighet att bedriva världsledande forskning som är nödvändig för att lösa de stora samhällsutmaningar som finns i dag. Jag menar att detta är ett hot mot Sverige som kunskapsnation.

(Applåder)

Anf. 33 ILONA SZATMARI WALDAU (V) replik:

Fru talman! Pia Steensland talade väl om problemet med långa, osäkra anställningar. Jag skulle därför vilja veta hur ledamoten ser på Sulfs krav på att avskaffa den särskilda regel som gör att lärare inom konstnärlig utbildning kan ha tio års tillfällig anställning utöver de osäkra och tillfälliga anställningar som finns inom akademien i stort. Vi pratar inte om tio år utan om tio år plus.

Anf. 34 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Fru talman! Tack, Ilona Sztatmari Waldau, för frågan! Jag kan bara hålla med. Det finns olika kategorier inom akademien, och det handlar om hela formen för den anställningstrygghet som finns inom många andra delar av Sveriges yrkesverksamhet. Det är en stor brist. Det är ett jättematiskt system. Det finns inom många områden, och vi måste få bort det.

Vi måste skapa ett system där vi har tryggare anställningsformer inom flera olika fakulteter. Som ledamoten lyfter fram skiljer det sig också mellan flera olika fakulteter och ämnesområden inom akademien, och detta måste vi se över.

Anf. 35 ILONA SZATMARI WALDAU (V) replik:

Fru talman! Tack, Pia Steensland, för svaret! Jag tror dock inte att jag riktigt fick svar på min fråga. Jag talar om 4 kap. 10 § högskolelagen, som säger att just inom konstnärlig utbildning kan en lärare först anställas på fem år och därefter på fem år och att man först därefter måste göra en fast anställning. Det blir tio års provanställning.

Jag tror att vi i alla riksdagens partier är överens om att vi behöver jobba med att få ned de tillfälliga anställningarna inom akademien, just när det gäller de konstnärliga anställningarna. Det är enkelt. Det är bara att avskaffa en särskild paragraf i högskolelagen. Detta har Vänsterpartiet motionerat om.

Fackföreningen Sulf har skrivit en debattartikel i Svenska Dagbladet som jag uppmanar alla partier och ledamöter att läsa. Det är enkelt för oss i riksdagen att ta bort paragrafen. Det är svårare för lärarna inom de konstnärliga utbildningarna eller, för den delen, för fackföreningen Sulf att ta bort den. Det är bara vi som kan göra det.

När vi röstar om detta i eftermiddag räknar jag inte med att något parti kommer att trycka ja till Vänsterpartiets reservation och se till att paragrafen plockas bort i dag, för det är inte så vi brukar göra. Jag hoppas ändå att jag genom denna debatt kan så ett frö hos både Kristdemokraterna och andra partier i kammaren för att ta bort paragrafen. Men jag hoppas naturligtvis på bifall till vår reservation redan i dag.

Anf. 36 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Fru talman! Ledamoten har satt ett frö hos mig. Jag tackar för att bli uppmärksam på denna detalj. Jag kommer att ta med mig frågan framöver.

Anf. 37 GUNILLA SVANTORP (S):

Fru talman! Vi debatterar ju ett betänkande om motioner från den allmänna motionstiden som handlar om högskolan. Motionerna handlar om alltifrån akademisk frihet, dimensionering av högre utbildning och utbildningens innehåll till rekrytering, antagning, organisation och mycket annat. Det är så det brukar se ut när motioner skrivs.

Förslaget från utskottet är att avslå samtliga yrkanden. Det beror inte på att man tycker att det är dumma förslag, utan det beror på att det oftast pågår arbete i den riktning som efterfrågas i motionerna.

Härommånaden läste jag UKÄ:s rapport *Förändring och kontinuitet – Reformen inom högre utbildning och forskning 1940–2020*. Den handlar om högre utbildning och hur den har växt fram. Det är en oerhört intressant rapport om hur högre utbildning har gått från att vara någonting för smala elitinstitutioner till att i dag vara någonting som omfattar väldigt många fler människor än vad det gjorde då. På 40-talet fanns det några tusen studenter och 200 professurer. Lund, Uppsala och ett fåtal till var de orter där man erbjöd högre utbildning. Det man utbildade då var präster, lärare och ämbetsmän. Det fanns också några fackhögskolor som knöts till det akademiska systemet.

I takt med att detta växte fram tillkom den organisation som vi ser i dag, med rektor, fakulteter, institutioner, forskningsråd och så vidare.

Man konstaterar någonting viktigt i den här rapporten. De förändringar som har skett inom högre utbildning har i allra högsta grad skett genom politiska reformer. Det är ju bra för oss att veta att det faktiskt ser ut så – vad som kommer att ske när det handlar om ramen för högre utbildning hänger på oss.

Några viktiga reformer listas i rapporten. Jag vill lyfta fram några av dem, framför allt studiefinansieringen, som har varit en viktig möjliggörare för framför allt dem som inte har med sig bakgrunden att studera hemifrån. Jämställdhetsfrågan är också någonting som lyfts fram; vi har ställt politiska krav på att det ska finnas jämställdhet. Vi är inte i mål än – långt därifrån – men vi har åtminstone pekat ut åt vilket håll politiken vill se utvecklingen gå.

Även studentinflytande, som nämndes tidigare, är någonting som har reglerats politiskt. Jag vill också lyfta fram samverkan med det omgivande samhället.

Man konstaterar i den här rapporten att införandet av enhetsskolan, som vi har diskuterat i andra debatter de senaste veckorna, har betytt oerhört mycket för den breddade rekryteringen eftersom fler fick möjlighet att plugga längre tid även i grundskolan.

Antalet studenter i högre utbildning är i dag rekordstort – 450 000. Detta är, som vi precis har gått igenom, säkert lite grann påverkat av pandemin.

Jag kan varmt rekommendera den här rapporten. Den är en jättefin historiebereskrivning av hur högre utbildning har växt fram.

Många i den här kammaren har de senaste veckorna tagit upp vad vi behöver titta mer på nästa mandatperiod; det har jag hört ofta när jag har suttit här och lyssnat. Jag vill också lyfta fram detta lite grann.

Vi behöver verkligen diskutera utbildningens betydelse mer. När vi pratar om högre utbildning fastnar vi ofta i forskning och forskningssatsningar, men just utbildningsbiten är viktig. Om vi inte har en kvalitativt bra utbildning lär vi heller inte se så värst mycket forskning. De hänger ihop.

Vi har några utmaningar. Jag vill nämna några av dem som jag tycker är viktiga, fru talman. Några av dem har nämnts av andra ledamöter i utskottet.

Vissa utbildningar har alldeles för lite lärarledd tid. Detta är ett uppenbart faktum som vi behöver prata mer om. Jag håller verkligen med Fredrik Christensson i den frågan, liksom i frågan om anpassad högskola. Det är också någonting som flera partier behöver ta tag i gemensamt, tror jag.

Pia Steensland från Kristdemokraterna talade om osäkra anställningar. Det är ju inte okej att det ska ta så lång tid innan man får en fast tjänst. Vi har gett direktiv, och vi har tryckt på det här. Uppenbarligen räcker det dock inte, utan det behöver göras mer.

Den stora frågan som kommer framöver är frågan om omställningsstöd och hur det kommer att påverka den högre utbildningen. Jag tror personligen att det kommer att ställas mycket högre krav på att förändra organisationen. Jag tror att lärcentrum kommer att vara en jätteviktig faktor för att lösa det stora behov som uppstår bland dem som redan är etablerade på arbetsmarknaden, som bor på sin ort och som inte tänker flytta till någon annan ort för att plugga. Lärcentrum är ett jätteviktigt hjälpmedel för att man ska kunna bo kvar där man bor.

Avslutningsvis: Det finns jättemånga bra förslag i det här betänkandet, men jag yrkar ändå bifall till förslaget i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 38 ILONA SZATMARI WALDAU (V) replik:

Fru talman! Gunilla Svantorp sa att samtliga motioner avslås, inte därför att de är dåliga utan därför att arbete redan pågår. Därför skulle jag vilja fråga ledamoten, tillika ordföranden i utbildningsutskottet, vilket arbete som pågår när det gäller 4 kap. 10 § tredje stycket högskoleförordningen, det vill säga att lärare inom konstnärlig utbildning kan anställas på tillfälliga anställningar i tio år – fem plus fem – utöver de tillfälliga anställningar som finns inom akademien i dess helhet och som naturligtvis finns även på konstnärliga högskolor.

Anf. 39 GUNILLA SVANTORP (S) replik:

Fru talman! Jag sa – om jag får rätta till – att arbete *oftast* pågår. När det gäller just den fråga som ledamoten ställde tror jag inte att det pågår något arbete; ledamoten har helt rätt i det.

Detta är en fråga som vi såklart får ta med oss. Ledamoten har lyft en viktig fråga. Jag har inget svar på den i dag, men jag tar den med mig.

Anf. 40 ILONA SZATMARI WALDAU (V) replik:

Fru talman! Tack, Gunilla Svantorp, för svaret!

Då hoppas jag att vi inom kort kommer att få ett förslag om att den här paragrafen i högskoleförordningen stryks. UKÅ har fram till 2024 på sig att komma med en slutrapport, och sedan dröjer det lång tid innan regeringen har utrett färdigt och eventuellt kommer med ett förslag, så jag hoppas att just den här frågan kan få en snabb behandling.

Anf. 41 GUNILLA SVANTORP (S) replik:

Fru talman! Jag vill tacka för att ledamoten har tagit upp en fråga som vi kan grotta lite mer i. Det här är en fråga som uppenbarligen är av stort intresse för ledamoten men som jag inte har uppmärksammat tidigare, så det är jättebra att vi kan få titta på den. Sedan kan det ju vara så att det finns orsaker till att det ser ut som det gör, men man kan ändå få ett svar på varför det ser ut så här. Om det ska ändras får vi återkomma till det.

Anf. 42 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik:

Fru talman! Jag blev informerad om att jag glömde att yrka i mitt anförande, så jag vill passa på att yrka bifall till Centerpartiets reservation 3.

Jag har noterat att detta nog är den sista debatt som jag har tillsammans med Gunilla Svantorp; i utbildningsutskottets debatt nästa vecka är det andra företrädare för Socialdemokraterna som deltar. Jag vill därför ta tillfället i akt att tacka utskottsordföranden för ett gott arbete under mandatperioden och för att hon har lett utbildningsutskottet till att ta många kloka beslut och ha ett gott samarbetsklimat.

Anf. 43 GUNILLA SVANTORP (S) replik:

Fru talman! Jag vill såklart återgälda detta med att tacka jättemycket.

Vilken tur att Fredrik Christensson begärde ordet! Vi satt just och pratade om det – är det sista debatten som Fredrik är uppe i? Det var ju inte det. Jag vill verkligen också tacka för ett jättegott samarbete och önska lycka till fortsättningsvis.

Anf. 44 MARIA NILSSON (L):

Fru talman! Det är svårt att komma efter den breda mitten.

Först och främst yrkar jag bifall till motion 2021/22:3996, yrkande 22.

Liberalerna vill införa ett nytt mål som ska vara övergripande men vägledande för högre utbildning i Sverige. Målet är att Sverige ska vara en framstående kunskapsnation där högre utbildning, forskning och innovation bedrivs med hög kvalitet och effektivitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft.

Samtidigt vill vi vara lika tydliga med att det finns ett värde i högre utbildning som inte endast omsätts till anställbarhet. Bildningsbegreppet, herr ålderspresident, behöver få en större plats i samhället och i samhällets diskussion.

Därför är ett av de initiativ som Liberalerna har tagit den här mandatperioden, som vi drev inom ramen för forskningspropositionen och där de första stegen har tagits, ett initiativ för ett liberalt bildningslyft.

Humanistisk forskning lär oss mer om vår historia, vår omvärld och oss själva. Humaniora är en viktig del av det akademiska uppdraget. Även om det finns en tydlig nyttoaspekt av humanioraämnen, som sällan kommer fram, är behovet av stark undervisning och forskning något som går utöver den omedelbara samhällsnyttan. Men de klassiska bildningsämnena på lärosätena har länge varit styvmoderligt behandlade. Anslagen har urholkats och så vidare.

Det här behöver vi fortsätta att arbeta med. Som sagt har de första stegen tagits, men vi måste göra mer. Jag kommer själv ihåg mina år på Slaviska institutionen i Lund, där jag läste ryska. Det var en av de genuint mest värdefulla delarna i min utbildning med många lärarledda timmar, stor dedikation från lärarkåren men också väldigt styvmoderligt behandlad. Att läsa ett språk är som att öppna en dörr till en ny värld, oavsett om det är ryska, kinesiska eller något annat språk. Denna tradition, som nu urholkas i Sverige, måste vi utveckla och förbättra.

För en högkvalitativ högskola menar Liberalerna att vi behöver tydligare fokus på och kontinuerlig utveckling av högskolepedagogiken. Det är också ett inte sällan bortglömt område.

Någon här före mig här i talarstolen – jag tror att det var ordföranden i utbildningsutskottet – sa att vi inte bara ska fokusera på forskning. Nej, det ska vi verkligen inte. I och med att vi fokuserar på högskolepedagogiken inser vi också värdet av pedagogik inom högre utbildning. Det är inte bara en disputerad forskare som kan lära ut, utan en viktig del är att också kunna lära ut. Därför är högskolepedagogiken viktig.

Herr ålderspresident! Vi har under den här mandatperioden också pratat, och inte bara pratat skulle jag vilja hävda, om den akademiska friheten. I forskningspropositionen finns nu skrivningar om att ytterligare stärka begreppet akademisk frihet och att skriva in det i grundlagen. Tyvärr är det inga skarpa skrivningar. För att detta ska vara möjligt krävs en parlamentarisk utredning. Och jag hoppas att de som kommer efter mig i utbildningsutskottet och riksdagen och nästa regering, vilken jag hoppas är en liberal och borgerlig regering, verkligen tar det här på allvar.

Men jag vill även skicka med till den andra sidan, om jag får uttrycka mig så, att vi inte får underskatta behovet av att tillsätta en parlamentarisk utredning för att utreda att akademisk frihet skrivs in i grundlagen. Den akademiska friheten är alltför viktig för att vi inte ska skriva in den i grundlagen. Den får inte bli ett slagträ i en politisk debatt, vilket den riskerar att bli nu.

Avslutningsvis skulle jag också vilja fästa blicken på något som vi ganska sällan pratar om men som jag hoppas också kommer upp på den politiska dagordningen alltmer; det handlar om replikationskriser.

Under de senaste åren har allt fler röster inom akademien höjts för att varna för en så kallad replikationskris. Det innebär att när man försökt upprepa resultaten av tidigare vetenskapliga studier har man misslyckats och inte fått samma resultat. Det pekar på att studiernas resultat inte är trovärdiga, och då är vi väldigt illa ute, för vad vet vi om vi inte vet?

Det här är så pass allvarligt att det måste upp på den politiska dagordningen. Det kanske inte låter jätteallvarligt, och enskilda händelser är inte jätteallvarliga. Men att felaktiga forskningsrön sprids kan få direkta allvarliga konsekvenser för såväl individer som samhälle. Det riskerar att drabba allmänhetens förtroende för vetenskap och forskning.

Låt oss ta tag i replikationskrisen, helst i dag! Jag uppmanar er att göra det under nästa mandatperiod, för, herr ålderspresident, vi måste veta att vi vet.

Anf. 45 GUNILLA SVANTORP (S) replik:

Herr ålderspresident! Eftersom det här är ledamotens sista debatt, i alla fall i utbildningsutskottet, vill jag i likhet med Fredrik Christensson tacka jättemycket för den här tiden. Vi har uppskattat dig, dina kunskaper och ditt engagemang i utskottet väldigt mycket. Lycka till fortsättningsvis!

Anf. 46 MARIA NILSSON (L) replik:

Herr ålderspresident! Det var väldigt fint sagt, Gunilla Svantorp. Jag uppskattar det mycket och önskar dig detsamma.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 16.)

§ 9 Utvärdering av penningpolitiken perioden 2019–2021 samt den senaste externa utvärderingen av penningpolitiken

Finansutskottets betänkande 2021/22:FiU24

Utvärdering av penningpolitiken perioden 2019–2021 samt den senaste externa utvärderingen av penningpolitiken föredrogs.

Ålderspresidenten konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades under § 16.)

§ 10 Översyn av vissa bestämmelser om tullfrihet

Skatteutskottets betänkande 2021/22:SkU31

Översyn av vissa bestämmelser om tullfrihet (prop. 2021/22:222) föredrogs.

Ålderspresidenten konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades under § 16.)

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2021/22:MJU26
Ordning och reda på avfallet (prop. 2021/22:219)
föredrogs.

Anf. 47 JESSICA ROSENCRANTZ (M):

Herr ålderspresident! Dagens ärende om ordning och reda på avfallet är stort och brett – från utvinning av gruvfall till avfallsbrottslighet och ansvar för insamling av förpackningar.

Regeringens proposition innehåller en hel del bra förslag och andra mindre bra förslag. I vissa delar tycker vi att propositionen går i fel riktning och är bristfällig.

Först några ord om avfallsbrottsligheten. Under de senaste åren har vi sett flera fall där oseriösa avfallsbolag hanterat stora mängder avfall felaktigt. Bolagen har hamnat på obestånd och lämnat efter sig omfattande miljöskulder och miljöfaror.

Med ökade krav på återvinning ökar också incitamenten för oseriösa aktörer, som organiserade brottslingar, att sko sig på återvinningen.

I en myndighetsgemensam lägesbild över organiserad brottslighet från 2021 beskrivs situationen med illegal avfallshantering i Sverige. I rapporten dras slutsatsen att den kriminella avfallshanteringen har ökat i såväl Sverige som resten av Europa de senaste åren.

Det här riskerar att ytterligare eskalera om vi inte gör någonting. Vi måste också motverka att fler kommuner drabbas av den typ av kostsamma och skadliga skandaler som till exempel Botkyrka har råkat ut för under de gångna åren.

Regeringen presenterar som sagt en del bra förslag. Vi stöder flera av dem, såsom vissa förändringar i en tillsynsmyndighets skyldighet att anmäla misstanke om brott. Vi stöder också införandet av ett straffansvar för överlämning av avfall till någon som inte har gjort de anmälningar eller har de tillstånd som krävs för avfallshanteringen.

Vi menar samtidigt att förslaget om beställaransvar riskerar att leda till ytterligare administration för beställare. Det gäller inte minst mindre företag. Vi vill därför att regeringen återkommer med förslag på hur företag på ett icke betungande sätt ska kunna bekräfta att rätt behörighet för att hantera avfall finns hos mottagaren. Det kan till exempel ske genom vägledning om hur kontrollen ska ske eller verktyg för att kontrollera behörighet.

Att kräva ekonomisk säkerhet för att avhjälpa en eventuell miljöskada är ett sätt att minska risken för att oseriösa aktörer etablerar sig. Vi ser dock en risk att regeringens förslag inte är tillräckligt träffsäkert utan kan föra med sig en rad oönskade konsekvenser. Bland dem finns risken att även mindre företag med begränsade ekonomiska resurser måste ställa ut säkerhet för förhållandevis små mängder avfall.

Det finns också en risk att bedömning av säkerhetens omfattning sker på olika sätt på olika håll i landet, och vi måste säkerställa att det finns tillräcklig kompetens hos dem som ska bedöma det hela.

Vi menar därför från Moderaternas sida att förslaget i propositionen bör avslås och att regeringen behöver återkomma med ett nytt förslag, som på ett mer ändamålsenligt sätt adresserar riskerna i storskalig hantering av avfall.

Flera av åtgärderna är alltså bra, men det krävs i grund och botten ett större grepp om vi ska hejda avfallsbrottsligheten från att breda ut sig i det här landet.

För det första måste vi framöver prioritera systematiska miljöbrott. Polis och åklagarmyndighet måste ta ett större ansvar för miljöbrott som begås systematiskt eller i organiserad form. Det ska vara svårt för den organiserade brottsligheten att etablera sig inom avfallsbranschen.

För det andra vill Moderaterna att vi ska skärpa straffen för miljöbrott. Miljöbrott som leder till skador som inte är obetydliga eller som begås i syfte att tjäna pengar ska leda till mer kännbara påföljder än böter. Straffen för miljöbrott bör vara extra hårda om brottet begås inom ramen för den organiserade brottsligheten.

För det tredje behöver vi en förbättrad tillsyn från kommunernas sida. I dag ligger ofta tillsynsansvaret på just kommunerna. Det ställer krav på korrekt genomförda tillsynsbesök som därefter följs upp på ett bra sätt. Till följd av att det i många fall i kommunerna tycks finnas osäkerhet och begränsad kunskap om miljöbalken och även eftersatta rutiner uppfylls inte alla de krav som egentligen borde kunna ställas på en tillsynsmyndighet.

Därför riktar utskottet ett tillkännagivande utifrån Moderaternas motion, där utskottet uppmanar regeringen att tillsätta en utredning som ska undersöka brister i tillsynsarbetet och lämna förslag på vilka resurser och förstärkningar det finns behov av.

Regeringen borde också låta utreda frågan om en vägledning om hur miljötillsynen ska gå till och om utformning av en standardiserad miniminivå så att kommunerna vet vad som ska kontrolleras och hur. Sveriges kommuner behöver helt enkelt bättre stöd och vägledning i detta viktiga arbete. Så långt det jag hade att säga om avfallsbrottsligheten.

En annan central del i propositionen handlar om att flytta ansvaret för insamling av förpackningar från producenter till kommunerna. Vi välkomnar de många kommuner som har gått före i dag. De har på frivillig väg gått längre än vad lagen kräver och erbjuder sina medborgare fastighetsnära insamling. Förslaget från regeringen om att helt flytta ansvaret för insamling till kommunerna är dock inte tillräckligt underbyggt och saknar analys vad gäller både kostnader och miljönytta. Därför vill Moderaterna att förslaget ska avslås.

Övergången till en cirkulär ekonomi och ett cirkulärt samhälle är viktig för att möjliggöra tillväxt inom ramen för begränsade naturtillgångar och för en klok resurshantering. För att det ska bli verklighet måste det vara möjligt att hantera – och tillgodogöra sig värdet i – de avfallsströmmar som uppstår på det mest kostnadseffektiva sättet.

Alldeles nya data från Naturvårdsverket visar dessutom att Sverige är på väg åt fel håll. Avfallsmängderna ökar, men återvinningen minskar. Det krävs verkligen en genomtänkt plan för hur vi på bästa möjliga sätt ska kunna uppnå det cirkulära samhället och använda våra resurser på ett klokt sätt.

Den tekniska utvecklingen på området går snabbt. Nya tekniska lösningar som optisk sortering har potential att ytterligare öka återvinningsgraden och minska mängden felsorterat avfall. Just därför värnar Moderaterna det sammanhållna producentansvaret, där producenterna står för kostnaderna för hanteringen men också har möjlighet att påverka hur insamlingen ska gå till och incitament för att göra den mer effektiv.

Vi menar att de förslag som regeringen lämnar i propositionen minskar denna möjlighet och att de kan innebära ett hot mot den cirkulära ekonomin. Skälen till detta är flera och framgår av de många remissvar som lämnats till regeringens bakomliggande utredning.

Att regeringen trots detta går vidare tycker vi är anmärkningsvärt, särskilt när det som sagt inte görs någon miljö- eller kostnadsbedömning som är underbyggd. I stället hänvisas det till att den sammantagna bilden är att en fastighetsnära insamling främjar en bättre utsortering av samtliga materialslag, minskar felsorteringen och ökar insamlingen. Men detta kan starkt ifrågasättas, och det underbyggs inte av någon analys.

Remissinstanser som Återvinningsindustrierna med flera har fört fram att förslagen kan innebära mångmiljardinvesteringar utan någon bevisad miljönytta i andra änden. De investeringar som har gjorts i befintligt system riskerar att förloras. Det finns också en risk att förslagen föreskriver teknikval och organisation av arbetet som på ett olyckligt sätt kan låsa fast oss vid en viss struktur. I stället borde vi helt enkelt få rätt förutsättningar på plats för att öka cirkulariteten.

Den utredning som ligger till grund för propositionen har inte heller tittat på några alternativa lösningar, och det är kanske där vår huvudsakliga kritik ligger. Man har landat direkt i ett slags kommunalisering.

Även Sveriges Kommuner och Regioner är kraftigt kritiska och menar att förslaget är underfinansierat. De menar att inte minst små kommuner eller kommuner som inte har möjlighet att uppfylla det ganska rigida kravet på fastighetsnära insamling riskerar att drabbas av systemet. Vi menar att det måste till en helt annan flexibilitet än vad regeringen föreskriver.

Sammanfattningsvis anser vi att regeringens förslag riskerar att slå sönder ett system som i hög grad har fungerat. Man borde i stället ha undersökt hur man kunde ha utvecklat det. Vi behöver snarare ett helhetstänk kring hur vi bäst kan uppnå en cirkulär ekonomi.

Flera partier och remissinstanser har riktat skarp kritik mot förslaget. Regeringens svar har då varit att man ska försöka bemöta detta på ett klokt sätt. Problemet är att det är muntliga utfästelser som riksdagen och berörda aktörer har fått. Det är ingenting som ingår i själva lagstiftningen, utan de befogenheter som vi ger regeringen i form av bemyndiganden är väldigt stora. De ger regeringen en hög grad av frihet när det gäller att göra denna kommunalisering.

Det är en situation vi känner igen från behandlingen av andra ärenden. Engångsplastdirektivet var ett sådant, som vi hade uppe så sent som förra året. Det gav regeringen långtgående befogenheter. Det beskrevs att det skulle införas på ett visst sätt, men det är inte helt uppenbart att så blev fallet.

Också Lagrådet anmärker i sitt yttrande på omfattningen av de bemyndiganden som föreslås i propositionen. Enligt rådets yttrande kan vissa föreskrifter anses kunna omfatta såväl civilrättsliga som offentligrättsliga regler, och de är därför inte möjliga att delegera. Rådet efterfrågar därför en redovisning av hur man ska se på bemyndigandena i förslaget.

Vi menar som sagt att bemyndigandena är långtgående och att den bakomliggande utredningen om att flytta ansvaret till kommunerna har flera brister. Man har inte utrett kostnads- och miljönytta tillräckligt, och man riskerar att slå sönder möjligheterna att nå den cirkulära ekonomin.

Därför vill vi avslå propositionen i denna del.

Herr ålderspresident! Jag står bakom Moderaternas samtliga reservationer, men för tids vinning yrkar jag bifall endast till reservation 5.

Anf. 48 MARTIN KINNUNEN (SD):

Herr ålderspresident! Vi behandlar i dag ett betänkande som handlar om lagstiftning på två olika områden, men det handlar också om mycket annat. Det handlar en hel del om hur regeringen avser att agera vad gäller förordningar, myndighetsstyrning och sådana saker.

Av denna anledning framstår det möjligen som lite oordnat. Vi diskuterar frågor om fastighetsnära insamling och så vidare, och samtidigt diskuterar vi en konkret proposition med lagstiftningsändringar som egentligen inte har så mycket att göra med allt som diskuteras i sak.

Sverigedemokraterna har under åren konstaterat några saker på det här området. Vi har haft ett i grunden fungerande system. Mängden sorterat avfall har för de flesta kategorier utvecklats väl. Branschen har i allmänhet varit nöjd, även om vi haft en del missnöje från de kommunala bolagen.

Herr ålderspresident! Det som hänt nu är att vi har fått EU-direktiv på området, möjligen till tveksam nytta.

Oavsett vad man tycker måste en del saker fungera annorlunda. Vår analys har landat i att vi behöver ny lagstiftning. Betalning ska exempelvis ske till andra parter. Vi har också fått en situation med konkurrerande producentansvarsorganisationer, en situation som riskerar att bli ohållbar om vi inte redan nu kan få ett regelverk på plats. Detta regelverk kan inte möjliggöras nu utan att vi röstar igenom propositionen i den här delen. Status quo blir således inget alternativ.

Vi har under processen talat med många olika aktörer och tagit del av ännu fler synpunkter. Min bild är att det i grunden egentligen inte är propositionen som det finns problem med här. Vad man har problem med är regeringen, och det har även vi i Sverigedemokraterna. Man litar inte på att regeringen kommer att fixa detta på ett ändamålsenligt sätt med tillräckligt hög grad av flexibilitet.

När det kommer till insamlingsansvaret har vi tidigare delat de kommunala bolagens synpunkter. Vad som hänt nu är att man har fått till stånd en överenskommelse mellan producentansvarsorganisationerna och de kommunala bolagen. Från Sverigedemokraternas sida lägger vi inga värderingar i detta. Det grundläggande är att vi ska ha system som kan kombinera nytta och enkelhet för privatpersoner med effektiva system som kan hålla nere kostnaderna. Att Avfall Sverige och producentansvarsorganisationerna är överens om den här omfördelningen och har nått en överenskommelse kring ersättningsnivåerna har gjort det svårt, i alla fall för mitt parti, att motivera att de har fel.

Ett problem i denna analys är att det är svårt att få en klar bild av kommunsektorn. Det talas om att vissa kommuner kommer att missgynnas av detta, och så kan det säkert vara. Vi vet ännu inte riktigt vad alla tycker om ersättningsnivåerna, och det har varit lite knepigt att använda sig av SKR som remissinstans eftersom de helt enkelt inte har velat tala om vad de tycker. De har också meddelat att de inte har kunnat vara med och förhandla om ersättningsnivåerna, även om de har bjudits in. Det har också gjort det svårt för oss att ta hänsyn till de synpunkter som SKR haft på utredningen, innan propositionen kom till och ändrade på en del saker.

Herr ålderspresident! Att vi säger ja till propositionen innebär dock inget generellt stöd till regeringen på det här området. Vi instämmer till fullo i en stor del av den oro som branschen överlag uttryckt till följd av de förordningar och myndighetsuppdrag som regeringen har aviserat. Denna osäkerhet har dock till viss del kunnat minska genom att regeringen accepterat en vädjan från branschen om att överföringen av ansvar från producenter till kommuner ska ske genom ett så kallat clean cut. Tidsgränsen för fastighetsnära insamling har också flyttats fram, men här finns såklart problem och osäkerheter.

Från Sverigedemokraternas sida vill vi vara tydliga: One size fits all är ingenting som passar ett helt land av Sveriges storlek. Vad som är regeringens åsikt här är inte helt tydligt. Det är fortfarande svårt att få klarhet i exakt vad som avses. Men den fastighetsnära insamlingen är ingenting som vi röstar om nu.

En grundläggande synpunkt från Sverigedemokraterna på detta område är att det inte finns någon rationell anledning att generellt sträva efter att exempelvis allt glas ska samlas in fastighetsnära. Glas är tungt och tar mycket plats, och det är inte minst svårt att se att insamlingsnivån kan öka. Det är snarare så att ju mer man förändrar, desto större risk är det att vi får en försämring. Det är också det vi har kunnat se: Kvaliteten på avfallet sjunker till viss del under den fastighetsnära insamlingen, vilket naturligtvis skapar en oro hos dem som jobbar med detta.

Vår analys landar i att vi behöver flexibilitet på det här området. Glas ska man förmodligen inte sträva efter att nödvändigtvis ha i fastighetsnära system, medan plast förmodligen är väldigt bra att ha i fastighetsnära system där fastighetsnära system passar, vilket kanske inte är vid småhus där det inte bor tillräckligt många människor. De kanske inte passar vid radhus i storstadsområden heller. Vi vill gärna se en flexibilitet på området.

Sammanfattningsvis, herr ålderspresident: Problemen på detta område kräver en bra regering, samtidigt som propositionen i sig nu faktiskt bidrar till en bättre fungerande marknad.

Vi har också en del som berör utvinningsverksamhet. Här är det EU-direktivet om utvinningsverksamhet som föranleder förslagen.

När det kommer till säkerheter vid utvinningsverksamhet har detta varit ett problem historiskt. Vi måste ha en lagstiftning som säkrar att det är gruvbolagen och inte skattebetalarna som står för exempelvis återställningskostnader.

Det här är viktiga frågor. Världen skriker efter mineral, och vi har väldigt mycket av dessa i vår berggrund och vår mark. Vi har bland annat sett det på prisuppgångarna, och vi ser det också genom de trender som råder över hela världen vad gäller batterier, infrastruktur och så vidare.

Sverige har ett akut problem vad gäller tillståndprocesser. Det är svårt att få tillstånd, och det tar lång tid. Sammantaget innebär detta en kostsam risk för alla som vill investera i Sverige. Processerna behöver förenklas och snabbas på. De behöver bli mindre kostsamma. Miljökraven ska inte försvinna, men vi måste få ett klimat på området där man på ett lämpligt sätt kan väga intressen mot varandra – ett system som inte är så stelbent som det upplevs i dag.

Här ser vi med viss oro att det exempelvis saknas tidsbegränsning för Riksgäldskontorets bedömning av storleken på säkerheterna, vilket kan

innebära risk för förseningar i tillståndsprocesserna. Därför ser vi gärna ett avslag här.

Därmed yrkar jag bifall till reservation 1.

Anf. 49 MAGNUS EK (C):

Herr ålderspresident! Det är en ganska spännande rubrik på det betänkande som vi nu avhandlar och den proposition som är framlagd. Utan att på något vis låta påskina att det skulle påverka innehållet i förslagen tycker jag att det är spännande att propositionen heter *Ordning och reda på avfallet* när det är en proposition som handlar om tre helt separata delar, områden som i och för sig kan sägas beröra avfall men som gör det på ganska olika vis. Den första delen handlar om utvinningsavfall och är kanske framför allt av intresse för anläggningsföretagen och gruvbranschen. Den andra delen rör avfallsbrottslighet. Den sista rör förpackningsinsamlingen.

Jag kommer inte att uppehålla mig mycket vid den första delen utan kan helt enkelt konstatera att man kan utläsa våra åsikter i betänkandet. Vi har försökt lyssna in branschen och dem som kommer att vara berörda av den nya lagstiftningen när vi har tagit ställning till förslagen.

Jag går vidare till avfallsbrottsligheten, herr ålderspresident. Jag tror att vi alla i denna kammare vet att detta är ett angeläget område att ta tag i. Vi har sedan länge en bransch där de allra flesta aktörer sköter sig, vill göra rätt och hela tiden strävar efter ett bättre resultat i sin verksamhet men där det också sedan länge finns en problematik med fusk, med mygel och med folk som vill sko sig på att runda hörn som laglydiga och seriösa aktörer faktiskt måste förhålla sig till.

Det är därför angeläget att det kommer förslag på hur vi kan förbättra villkoren för de rättsvårdande myndigheterna och tillsynsmyndigheterna att se till att allting går rätt till och att vi inte har fusk som drabbar enskilda medborgare, lokalsamhällen, naturen och miljön.

Tyvärr har vi dock sett oss tvungna att avvisa förslagen i propositionen. Det är inte så att vi på rak arm eller per definition vill avvisa förslag. Tvärtom ser vi verkligen varför regeringen vill gå fram med detta. Men vi tror inte att man i alla delar har tänkt igenom det hela vägen eller att man kommer att få det utfall man har sett framför sig. Jag ska ta några exempel för att inte göra en klyscha av det och säga att det här inte är tillräckligt genomtänkt och sedan rakt av avslå.

När det gäller det krav som läggs fram i den här propositionen på att skyndsamt anmäla brott tror jag att vi alla instinktivt tänker att det här är precis vad som behövs: Vi måste snabbt få fram var oegentligheterna finns, var någon kan ha ägnat sig åt brottslighet, och sedan snabbt rätta till problemet.

Med risk, herr ålderspresident, för att gå in lite mer på rättspolitik än på miljöpolitik tror jag att det här blir ett feltänk med tanke på hur situationen för de rättsvårdande myndigheterna, inte minst Åklagarmyndigheten, ser ut just nu. Vi har försökt reda ut hur de rättsvårdande myndigheterna skulle ta emot det här och kollat på vad remissinstanserna säger, och det stora problemet verkar inte vara att anmälningarna inte kommer in snabbt nog. Tvärtom är det som framför allt leder till att man inte kan lagföra dem som inte sköter sig att man inte har ett tillräckligt bra grundarbete och att åklagare ser sig tvungna att lägga ned utredningar i brist på bevisning eller på grund av bristfällig bevisning.

Det problemet skulle inte lösas med ett skyndsamhetskrav. Tvärtom finns en påtaglig risk för att det skulle förvärras. Det som vi tror skulle behöva göras är att man ser över förutsättningarna för att faktiskt på ett effektivare och grundligare sätt kunna lägga fram ett bra underlag tillsammans med anmälan till Åklagarmyndigheten för att de ska ha goda förutsättningar att sedan kunna bedriva en framgångsrik utredning.

Jag hinner inte dyka djupare i rättspolitik, men jag vill säga, vilket jag tror att alla inser, att det här också är ett problem som handlar om att vi måste förbättra möjligheterna för just de rättsvårdande myndigheterna – polisen och Åklagarmyndigheten – att utreda brott. Vi vet att vi har resursbrister där. Det är något som vi har lagt förslag om i kammaren för att försöka reda ut, men det påverkar också den här situationen.

Det förhåller sig på ett liknande sätt med de förslag som reses, för att försöka stävja fusk, om att man faktiskt ska ha kontroll på vem man lämnar över avfall till och vem man har tagit emot avfall från. Jag tror att vi alla här inne tycker att intentionen är god även där. Men det har också följd effekter.

Vad händer om en aktör flera led bort från dig – den som har tagit över avfall från en annan aktör som i sin tur har tagit över det från en annan aktör som i sin tur har tagit över det från dig – inte sköter sig? Hur ska man kontrollera det här? Och vad kan anses vara ett rimligt arbete för att visa att man faktiskt inte har lämnat ifrån sig avfall som man har ansvar för till en aktör som kommer att behandla det på ett felaktigt sätt? Tyvärr ser vi inte i dagsläget att frågorna som rör de problemen är tillräckligt tillgodosedda, och vi ser oss därför tvungna att avvisa detta.

Det kommer nu att gå igenom i kammaren. Vi får väl se om vi har rätt eller om vi har fel. Jag ska säga att jag verkligen hoppas att jag har fel. Det är inte ofta man säger det i den här kammaren, men i det här fallet hoppas jag att det förhåller sig så.

Så till den del av propositionen som kanske har varit mest omdiskuterad, trots att det som är föremål för diskussionen egentligen inte ligger i propositionen, nämligen kommunaliseringen av förpackningsinsamlingen. Här, herr ålderspresident, har vi i min mening inte *en* sak som är pudelns kärna utan två.

Den första är var ansvaret för insamlingen och återvinningen ska ligga: Ska det vara hos producenterna eller någon annanstans? För Centerpartiets del har vi sedan länge sagt att vi vill ha ett starkt producentansvar och vill värna det där det är möjligt. Det vill vi för att säkra att man omhändertar avfallet och ser det mer som en resurs, och vi tror att det då lämpar sig bättre om producenterna har ansvaret. Det handlar också om incitament och drivkrafter. Vi tror i grunden att det är bättre att producenten har ett verkligt intresse av att omhänderta avfallet och faktiskt kunna ta det vidare och resurssätta det i nästa led.

Den andra delen handlar om att vi ser en oro när detta lämpas över på kommunerna. Det här är en fråga som har en lång historia med många vändningar. Vi har också en viss brådska för att kunna leva upp till kraven i EU-direktiv. Det är en brådska som vi kanske inte skulle ha behövt känna lika starkt om regeringen under föregående mandatperiod och i början av den här mandatperioden hade klarat av att vara en aning smidigare, om jag får använda de orden, herr ålderspresident. De farhågor som vi och övriga oppositionen hade under förra mandatperioden har kommit att besannas.

Med det sagt har regeringen nu faktiskt tagit steg framåt. Jag är inte säker på att det går i helt rätt riktning, men man har visat en vilja att gå framåt med det här. Vi ser också att det har funnits en föredömlig vilja till kompromiss mellan vissa aktörer på marknaden – Avfall Sverige och Svenskt Producentansvar – men det här har tyvärr också lett till att man kanske har missat vissa andra aktörer i remissgången och när man har arbetat fram propositionen. Det är åtminstone en kritik som vi har hört. Sedan får var och en i den här kammaren bedöma hur relevant kritiken är och hur rimlig den är, men det väcker oro när vi har vissa aktörer som starkt vänder sig mot det här och vissa som starkt vill se att det drivs igenom.

För vår del tror vi att det bästa hade varit att fortsätta värna producentansvaret, att fortsätta värna det som är bra i den svenska avfallshanteringen och att försöka utveckla den för att uppnå kraven i direktiven.

Herr ålderspresident! Jag har talat, om möjligt, fortare än vanligt. Det är för att jag ville ha några sekunder kvar i slutet av mitt anförande. Det är nämligen så att just för mig är det här den sista kammardebatten med kollegorna och vännerna i miljö- och jordbruksutskottet. Jag ville ha några sekunder kvar för att hinna tacka dem för de här åren tillsammans – för alla långa möten, för allt hårt arbete, för all kompromissvilja, för all förståelse för att vi inte alltid har en samsyn och för strävan att försöka nå fram till goda politiska resultat.

Vi hade aldrig nått de resultaten utan det goda arbetet från kansliet. Man får inte ha favoriter bland utskottskanslierna, men till vännerna på MJU-kansliet vill jag säga att ni ska veta att ni ligger mig varmt om hjärtat.

Tusen tack för de här åren! All lycka till er i ert fortsatta arbete! Jag kommer att jaga på er från sidan.

(Applåder)

Anf. 50 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Herr ålderspresident! Ordning och reda på avfallet ska vi ha. Det hade kanske varit lättare att hantera om det också hade varit ordning och reda på den här propositionen som ligger till grund för dagens betänkande och debatt. Här är det, som vi har hört tidigare, en salig blandning av mjölkkartonger och gruvavfall och allt däremellan. Dessutom, som vi har hört, har vi under hanteringen av ärendet noterat att det kommer fram olika signaler om hur de olika aktörerna egentligen ställer sig till frågorna som propositionen behandlar och om hur de har involverats i processen. Det är inte bra, och för frågans del kanske ett omtag hade varit bra för att verkligen få klarhet i allt. Men nu är vi där vi är, och vi kör på.

I vår följdmotion har vi förslag på avslag i tre delar, och vi har fyra förslag till tillkännagivanden som vi vill rikta till regeringen om att återkomma med förändringar, förbättringar eller förtydliganden. En stor del av kritiken rör förslag i propositionen som innebär att regeringen ges långtgående befogenheter att meddela föreskrifter på ett antal områden, inte minst vad gäller producentansvarets utformning och hur insamling av avfall ska organiseras och genomföras.

Lagrådet anmärker i sitt yttrande på omfattningen av de bemyndiganden som föreslås. Enligt rådets yttrande kan det vara så att vissa föreskrifter inte ens är möjliga att delegera. Rådet efterfrågar därför en redovisning av hur man ska se på bemyndigandena i förslaget. Vi menar att de här

bemyndigandena är alltför långtgående mot bakgrund av att regeringen i propositionen inte tillräckligt ingående redogör för hur de ska användas.

De bakomliggande utredningar och promemorior som kommer att ligga till grund för föreskrifterna har i stora delar fått ganska allvarlig kritik från tunga remissinstanser. Denna kritik pekar enligt oss tydligt på att stora delar av propositionen bör avslås.

Herr ålderspresident! I takt med omställningen till ett fossilfritt samhälle ökar efterfrågan på de metaller och mineral som används i allt från bilbatterier till vindkraftverk. Sverige har unika möjligheter att bidra till att möta denna ökade efterfrågan. Tyvärr har Sverige dock blivit mindre attraktivt för gruvinvesteringar och har rasat i internationella rankingar, vilket bland annat beror på de alltför långdragna och komplicerade tillståndsprocesserna.

Vi har länge påpekat att tillståndsprocesserna behöver förenklas och att tiden för att handlägga ärenden måste förkortas. I tisdags presenterade Miljöprövningsutredningen en del förslag som till vissa delar ligger i linje med vår syn på tillståndsprocesserna medan andra inte gör det. Det är ömsom vin, ömsom vatten. Det ska bli intressant att se vad resultatet blir när det så småningom förpackas i en proposition.

Miljökraven ska även fortsättningsvis vara höga, men det måste bli betydligt tydligare för verksamheter som söker tillstånd hur de ska leva upp till kraven, vilka underlag som krävs och hur processen för att bedöma dem ser ut.

Förslagen om säkerheter vid hantering av utvinningsavfall samt om att avfallshanteringsplanen ska utgöra en processförutsättning i prövningen av gruv- och täktverksamheter är ytterligare exempel på förslag som snarare ökar än minskar komplexiteten och tiden för tillståndsgivning. Förslaget om en ny typ av säkerhet innebär bland annat en risk för kostsamma överförsäkringar, eftersom det redan i dag ställs krav på säkerhet för efterbehandling. Detta skulle ytterligare hämma investeringar i gruvnäringen.

De eventuella kostnader som kan uppstå för avfallshanteringen bör i stället kunna hanteras inom ramen för dagens krav på säkerheter för efterbehandling. Kristdemokraterna anser därmed att förslagen i propositionen om säkerheter vid hantering av utvinningsavfall bör avslås.

Herr ålderspresident! Vi värnar ett sammanhållet producentansvar och anser att det är viktigt att producenterna kan påverka utformningen av regler och incitament vid anpassning till EU:s krav. Regeringens förslag motverkar i vissa delar detta.

Det finns också flera svagheter i förslaget. Det kommer bland annat att krävas stora investeringar trots att det är tveksamt om de leder till någon resurs- eller miljönytta. Vi är också tveksamma till kravet på fastighetsnära insamling och menar att det måste gå att göra avsteg från detta med hänsyn till kommunernas olika förutsättningar.

Vi vill i stället för regeringens förslag se ett samlat producentansvar som ges möjlighet att utvecklas med hänsyn till teknik och affärsmodeller för att möta behoven i en växande cirkulär ekonomi. Därför bör riksdagen avslå förslagen i propositionen om förändringar av producentansvaret för förpackningar.

Under de senaste åren har vi sett flera fall där oseriösa avfallsbolag har hanterat stora mängder avfall på ett felaktigt sätt. Man har hamnat på obestånd och lämnat efter sig omfattande miljöskulder. Ökade krav på åter-

vinning ökar också incitamenten för oseriösa aktörer som vill sko sig på återvinning.

Att kräva ekonomisk säkerhet för att avhjälpa en eventuell miljöskada är ett sätt att minska risken för att oseriösa aktörer etablerar sig. Regeringens förslag på detta område är dock inte tillräckligt träffsäkert utan för med sig en rad oönskade konsekvenser. Bland annat finns risken att även mindre företag, med begränsade ekonomiska resurser, måste ställa ut säkerhet för förhållandevis små mängder avfall. Det finns också en risk att säkerhetens omfattning bedöms på olika sätt i olika kommuner. Flera kommuner påpekar också att de saknar kompetens på området.

Därför menar vi att förslagen i propositionen om säkerhet för anmälningspliktiga miljöfarliga verksamheter bör avslås. Vi anser att regeringen i stället ska återkomma med ett nytt förslag till utformning av säkerheter som på ett mer ändamålsenligt sätt adresserar riskerna med storskalig hantering av avfall.

Regeringen föreslår vidare i propositionen att den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av miljöbalken genom att lämna avfall till någon som inte har gjort de anmälningar eller har de tillstånd som krävs för avfallshanteringen ska dömas till böter. Vi välkomnar detta förslag och de förtydliganden som finns i propositionen om begränsning av beställaransvaret för att undvika en situation där beställaren blir ansvarig för eventuella senare överlämningar av avfallet.

Vi menar samtidigt att förslaget riskerar att leda till ytterligare administration för beställare som ska bekräfta att en mottagare av avfall har de behörigheter som krävs. Detta gäller inte minst mindre företag. Vi vill därför att regeringen återkommer med förslag på hur företag utan onödigt krångel och onödig byråkrati ska kunna bekräfta att rätt behörighet att hantera avfall finns hos mottagaren.

Herr ålderspresident! Regeringen föreslår att en ny bestämmelse om säkerhet för utvinningsverksamhet läggs till i miljöbalken. Det är bra att krav på säkerhet ska ställas, men regeringens förslag är inte tillräckligt. Ställd säkerhet vid utvinning av mineral och malm bör omfatta samtliga kostnader för efterbehandling, inte bara kostnaderna i relation till utvinningsavfall. Vid efterbehandling av en nedlagd gruvverksamhet ska finansieringsformer säkerställa att branschen, inte staten och skattebetalarna, står för de ekonomiska kostnaderna.

Herr ålderspresident! Jag yrkar bifall till reservation nummer 2.

Anf. 51 AMANDA PALMSTIERNA (MP):

Herr ålderspresident! Ledamöter! Det är tre väldigt olika frågor som debatteras: förpacknings- och tidningsinsamlingen, att bekämpa avfallsbrottslighet och även gruvavfall. Jag tänker börja med den absolut största avfallsströmmen, den som kommer från gruvor.

Jag kan också passa på att yrka bifall till vår reservation som har nummer 8.

Blaiken, Dannemora, Svärträsk och Tapuli – på alla de här platserna har gruvbolag gått i konkurs och haft otillräckliga ekonomiska säkerheter. På de platserna finns förorenad mark som det kostar väldigt mycket att ta hand om. Här är det inte företagen som betalar, utan folket, skattebetalarna, har fått stå för de pengarna. Särskilt Blaiken har krävt en väldigt stor

och kostsam saneringsprocess. Det gör att saneringen efter äldre gruvor, som egentligen behöver saneras, har stoppats upp.

Om man ser på siffrorna i stort ser man att det i nuläget finns 2,6 miljarder i ekonomiska säkerheter. Det borde uppgå till ungefär 6,3 miljarder. Det är verkligen jättelika summor det handlar om.

Polluter pays principle är en central princip i miljöarbetet. Den genom-syrar miljöbalken, den finns i det internationella miljöarbetet och den finns i EU:s miljöarbete och lagstiftning. Det är där vi måste vara, med polluter pays principle och inte med people pay principle, som vi har hamnat i här. Det är en hygienfaktor, en basnivå, som vi måste upprätthålla.

När Miljöpartiet fortfarande satt kvar i regeringen jobbade vi tillsammans med Socialdemokraterna fram en promemoria om det här. Jag är väldigt glad att det har kommit med i en proposition. Det är tydliga steg framåt. Men vissa saker har vattnats ur, vilket oroar och bekymrar oss. Jag blir därför lite orolig i fråga om man verkligen når upp till polluter pays principle. Det gäller tre saker rent konkret.

Det ena är att det måste vara kristallklart att avfallsplanen ska vara på plats innan man får tillstånd. Det måste vara en tydlig processförutsättning. Det tycker jag är lite oklart i propositionen. I nuläget är avfallsplanens roll ganska oklar och otydlig i tillståndsprövningen, vilket länge har kritiserats.

Anledningen till att avfallsplanen är otroligt viktig är bland annat att den visar hur man ska ta hand om gruvavfall. Men den ekonomiska storleken baseras också på just avfallsplanen. Det är så man beräknar storleken på den ekonomiska säkerheten. Miljöpartiet tycker att det är väldigt bra att avfallsplanen ingår i tillståndet, men det borde ha varit mer tydligt att det verkligen är en processförutsättning.

Vi ser också att Svemin och andra företag och branschorganisationer har velat stryka just termen processförutsättning. Därför är vi extra oroliga över att den har försvunnit från promemoria till proposition.

Den andra biten som vi tycker kan bli ännu tydligare är att de ekonomiska säkerheterna också ska vara på plats innan man får tillståndet. Vi ser att verksamhetsutövaren kan börja med en viss del av verksamheten innan man får den ekonomiska säkerheten på plats. Det tycker vi är olyckligt. Det är också en förändring jämfört med promemorian.

Vi tycker alltså att allt måste finnas på plats. Det är nämligen när avfallsplanen och den ekonomiska säkerheten är på plats som man verkligen kan gallra bort oseriösa aktörer men också premiера riktigt bra och framåtlutade företag.

Den tredje biten gäller att det är viktigt att man betar av gamla avfallsplaner som har ganska många år på nacken. Då behöver också de ekonomiska säkerheterna uppdateras. Som jag sa tidigare saknas det i nuläget nästan 4 miljarder. Enligt utvinningsavfallsförordningen ska man se över avfallsplanerna vart femte år. Vid en granskning har det framkommit att bara 10 av 19 planer är uppdaterade. Det är långt ifrån så många som borde ha uppdaterats.

Därför fanns det i promemorian ett förslag om att tydliggöra att verksamhetsutövarens översyn också innebär att se till att planerna hålls uppdaterade. Det ska ske tillsyn, och om de inte anses vara betryggande ska det läggas fram ett föreläggande. Om föreläggandet inte följs ska tillsynsmyndigheten kunna ställa en säkerhet på verksamhetsutövarens bekostnad. Regeringen menar att det finns lagrum för detta. Det finns i teorin,

men i praktiken är det inte möjligt att använda dem. Då måste tillsynsmyndigheten förskottera en stor pengasumma som man helt enkelt inte har.

Om man menar allvar med miljöarbetet, herr talman, tycker vi att förslagen borde vara en självklarhet, just för att premiera dem som är framåt-lutade och för att gallra bort oseriösa aktörer. Det handlar om att verkligen säkerställa att det är fråga om polluter pays principle och inte people pay principle.

Vi tycker att det finns stora brister i dagens system. Regeringen har tagit bra steg framåt, men man når inte riktigt ända fram. Vi skulle vilja ha förbättringar.

Jag ser med stor oro på att Moderaterna, Kristdemokraterna och Sverigedemokraterna vill försämra utifrån regeringens förslag. Jag beklagar det.

Jag ska inte bara prata om gruvor, utan jag ska också prata om förpacknings- och tidningsinsamlingen. Tidigare har regeringen fattat beslut om fastighetsnära insamling. Det är bra, och vi har sett att det ökar återvinningen.

I propositionen finns en rad nya förslag, till exempel att kommunerna ska ta över ansvaret för insamlingen av förpackningar. Kommunerna ska också ställa i ordning platser för allmänheten för insamling, men det ekonomiska ansvaret ska vara kvar hos producenterna. Producenterna ska finansiera insamling och behandling samt kostnader för omlastning och information. Insamlat förpackningsavfall ska överlämnas till producenterna.

Vi i Miljöpartiet tycker att det i huvudsak är bra förslag från regeringen. Det är ett tydligt system. Kommunerna har effektiva samordnade insamlingslösningar. Man samlar till exempel in matavfallet redan i dag. Här är det verkligen polluter pays principle, det vill säga att det är förpackningsproducenten som betalar för avfallet.

Det bekymrar oss att alla partier inte helhjärtat ställer sig bakom förslaget. Det tycker vi är tråkigt. I arbetet har en mångårig konflikt mellan Avfall Sverige och producenter vänts till samsyn. Och det har varit en lång resa. Moderaterna och Centerpartiet vill ha en mer privat lösning, medan vi tycker att det är en bra samverkanslösning mellan kommuner och näringsliv. Sveriges Kommuner och Regioner har framfört kritik, men genom arbetets gång har man lyssnat på SKR och gjort ändringar efter remisshanteringen.

I många kommuner har fastighetsnära investeringar redan gjorts. Nu kan det rullas ut till landets alla kommuner. I glesbygd blir det insamlingsstationer, vilket är mycket bra.

Jag vill också säga några ord om illegal avfallshantering. Det är verkligen ett växande problem nationellt och internationellt som får stora konsekvenser för miljön och för hälsan. Vi har i medierna sett hur bolag har dumpat avfall. Det finns också problem med illegal export. Den illegala avfallshanteringen är kopplad till brottslighet.

Med Miljöpartiet i regering påbörjade vi ett arbete som tog flera kliv. Det är bra att arbetet fortsätter. Det handlar om att begränsa möjligheten för kriminella att tjäna pengar, och det handlar om att utövare av miljöfarlig verksamhet ska ställa säkerheter för kostnaden för återställning. Det ska också utdömas straff om man överlämnar avfall till någon som inte har tillstånd eller som inte har gjort anmälningar.

Herr talman! I dag debatterar vi regeringens lagda proposition *Ordning och reda på avfallet*. Det är en proposition som tar itu med att hantera de problem som flera kommuner upplever med att oseriösa och kriminella aktörer allt oftare ger sig in i avfallsbranschen. Problemet i dag kan i kort-het beskrivas på följande vis.

Under 2021 har tio myndigheter på regeringens uppdrag arbetat med att ta fram en lägesbild och möjliga insatser mot den ökande avfallsbrotts-ligheten i Sverige. Dagens avfallshantering, med möjligheter att tjäna pengar på avfallet, har dragit till sig aktörer inom den organiserade brotts-ligheten. Förutom en djupt negativ samhällspåverkan innebär givetvis av-fallsbrottsligheten en negativ miljöpåverkan. Den systematiska avfalls-brottsligheten är starkt sammankopplad med organiserad brottslighet och har kopplingar till ekonomisk brottslighet och arbetslivskriminalitet.

I myndigheternas rapport bedömer man att den komplexa miljöbrotts-ligheten kopplad till ekonomisk brottslighet kommer att öka om inte åtgär-der vidtas. Den främsta drivkraften bakom illegala avfallstransporter och andra typer av avfallsbrottslighet är att det kan innebära möjligheter att tjäna grova pengar. Mina kollegor från miljö- och jordbruksutskottet minns säkert den sittning vi hade i utskottet för en tid sedan där polisen betonade att det finns tre stora inkomstkällor för kriminella aktörer i dag. Det är vapen, narkotika och sopor. Det beskriver en del av problemet vi debatterar i dag.

Herr talman! Låt mig citera Jesper Kotander, tillförordnad sektionschef vid Noas underrättelseenhet: ”För att vara så lönsam som möjligt sker brottsligheten på ett organiserat sätt genom att bilda avfallshanteringsfö-retag. Företaget utgör en bas för den kriminella verksamheten och kan skapa en legitimitet gentemot andra aktörer på marknaden.”

De senaste åren har vi sett fler och fler exempel i landet på hur avfall har hanterats illegalt eller där stora mängder avfall har lämnats kvar efter att företaget har gått i konkurs. Oseriösa företag har tjänat stora pengar på att ta emot avfall och sedan låtit andra stå för kostnaderna.

Vi vet också att den illegala exporten av avfall är omfattande. I ett re-geringsuppdrag 2016 uppskattade Länsstyrelsen i Skåne att det i region Syd varje år via hamnar passerar ut cirka 40 000 lastbilar som kan miss-tänkas vara illegala avfallstransporter. Den illegala avfallshanteringen har kopplingar till den organiserade ekonomiska brottsligheten. Att vända på varje sten för att stoppa brottsligheten är en prioriterad fråga för den social-demokratiska regeringen.

Herr talman! Regeringen föreslår nu flera åtgärder för att ta tillbaka kontrollen över avfallshanteringen. Kriminella ska inte kunna tjäna pengar på avfall. Det är ett viktigt steg för att trycka tillbaka den organiserade brottsligheten och givetvis för att minska riskerna för människors hälsa och för vår gemensamma miljö.

Vi föreslår skärpt straffansvar för den som lämnar avfall till obehöriga, och vi skyddar skattebetalarna från kostnaderna för att ta hand om avfallet. Regeringen lämnar även förslag som syftar till att förbättra avfallshante-ringen. Det föreslås ett nytt bemyndigande som ger möjlighet att meddela föreskrifter om att den verksamhetsutövare som bedriver eller avser att be-driva en miljöfarlig verksamhet som omfattas av anmälningsplikt ska stäl-la säkerhet för kostnaderna för de återställningsåtgärder som kan komma

att behövas med anledning av verksamheten. Det föreslås även att straff ska kunna utdömas när någon överlämnar avfall till någon annan som inte har gjort de anmälningar eller har de tillstånd som krävs för avfallshanteringen.

Herr talman! Utöver förslag som syftar till att pressa tillbaka den organiserade brottsligheten innehåller propositionen också förslag på lagändringar som behövs för att genomföra nya bestämmelser i EU:s reviderade avfallsdirektiv.

I syfte att skapa förutsättningar för att producenterna ska kunna ansvara för insamling av förpackningsavfall från verksamheter föreslås i propositionen att föreskrifter ska kunna meddelas om att en producentansvarsorganisation ska hantera mer avfall än vad som motsvarar organisationens marknadsandel. Om det har skett ska övriga producentansvarsorganisationer vara skyldiga att betala skälig ersättning till den ansvariga organisationen.

Det föreslås också att det ska kunna meddelas föreskrifter om att de intäkter som en producentansvarsorganisation för förpackningar har endast får användas för verksamhet som har samband med organisationens skyldigheter eller för att göra en utbetalning till de producenter som har anlitat organisationen.

Förslagen innebär ett förbättrat genomförande av EU:s avfallsdirektiv. Det innebär också, i korthet och klartext, att det blir lättare att göra rätt för både företag och producenter och att återvinningen ökar.

Det är värt att betona att det här i så fall börjar gälla överallt samtidigt. Det ger stor frihet för kommunerna i utformningen och därtill kostnadstäckning men likväl ett enhetligt och förhoppningsvis förutsägbart system.

Herr talman! Vi behöver ta tillbaka kontrollen över avfallshanteringen. Det är det vi diskuterar här i dag – ordning och reda på avfallet. Vi måste täppa till kryphålen som möjliggör för kriminella att tjäna pengar på avfall. Det är viktigt för att minska riskerna för människors hälsa och för miljön och för att trycka tillbaka den organiserade brottsligheten. Vi vill se till att skattepengar inte går till att forsla bort hela sopberg om kriminella dumpar avfall i kommuner.

Regeringen och polisen ser en tydlig koppling mellan illegal avfallshandling och organiserad brottslighet. Den socialdemokratiska regeringen vänder på varje sten för att trycka tillbaka brottsligheten. De skärpningar kring avfallet som propositionen innehåller är ett viktigt steg för att ta tillbaka kontrollen över avfallshanteringen.

Avslutningsvis vill jag betona att den här propositionen medför att Sverige tar viktiga steg för att göra det lättare att göra rätt, öka mängden återvunnet material och tydliggöra roller och ansvar. EU-direktiv har vi givetvis att förhålla oss till, men alldeles oavsett dem har den socialdemokratiska regeringen höga ambitioner för avfallshandling.

Att åstadkomma mer ordning och reda på avfallet är både efterlängtad och välkommet. Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 53 MAGNUS EK (C) replik:

Herr talman! Hanna Westerén behöver inte oro sig för att jag ska kasta mig in i ett sista, bittert replikskifte när jag redan har tackat för mig i MJU:s

debatter. Det är helt enkelt så att fyra år visade sig vara för kort tid – jag glömde att yrka.

Därmed vill jag yrka bifall till vår reservation 3 under punkt 3 – och än en gång tacka Hanna Westerén och kollegorna så hjärtligt.

Anf. 54 HANNA WESTERÉN (S) replik:

Herr talman! Tack så hemskt mycket, Magnus Ek! Jag ska givetvis inte ha synpunkter på hur andra ledamöter yrkar.

Däremot vill jag från min sida och från resten av S-gruppen i miljö- och jordbruksutskottet tacka Magnus Ek för oerhört konstruktivt samarbete i utskottet.

Det är alltid väldigt berikande och värmande att jobba i en kollegial miljö där man kan skilja på sak och person och ha roligt tillsammans. Det har jag verkligen uppskattat med en klok kollega som Magnus Ek.

Anf. 55 MAGNUS EK (C) replik:

Herr talman! Från min sida helt enkelt bifall och helhjärtat instämmande med föregående talare.

Anf. 56 HANNA WESTERÉN (S) replik:

Herr talman! Jag skulle ändå vilja säga, nu när jag har möjligheten att prata ännu lite till om propositionen, att jag vet att Magnus Ek har jobbat väldigt ivrigt med frågorna om avfallshantering. Jag noterade särskilt de synpunkter som han hade på propositionen.

Jag kan också konstatera att det finns ett genuint engagemang i miljö- och jordbruksutskottet för att ha bättre ordning och reda på avfallet. Jag vet att Magnus Ek kommer att jaga oss som förhoppningsvis finns kvar i riksdagen i höst när det gäller de här frågorna, och det ser jag fram emot. (Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 16.)

§ 12 Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn

Socialutskottets betänkande 2021/22:SoU34

Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn (prop. 2021/22:214) föredrogs.

Anf. 57 MIKAEL DAHLQVIST (S):

Herr talman! I dag ska vi debattera betänkandet *Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn*. Men innan jag kommenterar förslagen vill jag redogöra för regeringens prioriteringar under denna mandatperiod.

Prot. 2021/22:132

16 juni

*Ordning och reda
på avfallet*

Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn

Jag vill betona att LSS och assistansersättning är viktiga insatser för att personer med funktionsnedsättning ska få möjlighet till jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället.

Den här regeringen har haft en tydlig ambition redan från början: Möjligheterna till ett gott liv, jobb och en meningsfull fritid ska förbättras för alla med olika former av funktionsnedsättning. Den personliga assistansen och assistansersättningen ska präglas av hög kvalitet och rättssäkerhet, och alla som har rätt till stöd ska få det.

Därför har regeringen vidtagit ett stort antal åtgärder för att stärka lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade och den personliga assistansen. Många av dessa åtgärder initierade regeringen i samarbete med partierna i januariöverenskommelsen, och det fanns ett brett stöd för detta.

Herr talman! Som exempel kan nämnas att andning har införts som ett grundläggande behov och att samtliga hjälpmoment som avser andning och måltider i form av sondmatning numera ger rätt till personlig assistans.

Regeringen har tillsatt en utredning för att se över ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans. Den pågår nu.

Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att ta fram ett kunskapsstöd gällande assistansersättningen i syfte att bidra till en handläggning där integritetsintrånget för den enskilde blir så litet som möjligt utan att kvaliteten i utredning och beslut försämras.

Regeringen har även gett Socialstyrelsen i uppdrag att utreda förutsättningarna för ett nationellt kompetenscentrum för intellektuell funktionsnedsättning och autism.

Men den absolut största enskilda åtgärden i nuvarande betänkande har varit att stärka rätten till personlig assistans.

Herr talman! Antalet mottagare av assistansersättning har minskat sedan 2015. Förändringar i rättspraxis och tillämpning har inneburit att personer med stora behov inte längre har fått det stöd och den hjälp som de har rätt till. Förändringarna i rättspraxis har också lett till oro bland många personer med personlig assistans och deras anhöriga och vänner.

Så ska det inte vara. Den personliga assistansen ska vara förutsägbar och stabil, och den som har rätt till stöd ska få det.

Därför tillsatte regeringen i januari 2020 Fredrik Malmberg som utredare av den personliga assistansen. Utredningen fick i uppdrag att lämna förslag på hur rätten till personlig assistans kunde stärkas för personer med behov av hjälp med tillsyn, hur föräldraansvaret vid bedömningen av barns rätt till personlig assistans kunde smaldas av och göras mer rättssäkert och hur rätten till personlig assistans för stöd vid egenvårdsinsatser kunde förbättras.

Det sistnämnda behandlas på måndag i ett särskilt betänkande.

Detta är den första delen av två propositioner som har sin grund i en sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet.

Herr talman! Det förslag som nu finns på riksdagens bord är den största reformen inom personlig assistans sedan LSS infördes.

Kravet på ”ingående kunskaper om den funktionshindrade” upphävs, vilket gör att personer som har stora behov av tillsyn eller av aktiverings- och motiveringsåtgärder men som i dag inte har rätt till personlig assistans kommer att kunna få det. Rätten till personlig assistans för personer med psykisk funktionsnedsättning stärks därmed avsevärt.

Kravet på ingående kunskaper har tolkats alltmer restriktivt. Typiskt sett tolkas ingående kunskaper i dag som att den enskilde behöver ha mycket omfattande svårigheter att kommunicera med andra.

Personer med intellektuell funktionsnedsättning och autism som har stora behov av tillsyn bör få lättare att få stöd.

Det föreslås vidare att det för den enskilde som behöver stöd på grund av en psykisk funktionsnedsättning behövs mer specificerade bestämmelser som bättre fångar vad insatsen handlar om. Därför införs stöden förebyggande stöd och kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser. Detta är insatser som en enskild behöver för att han eller hon själv ska klara att tillgodose något av de grundläggande behoven, som personlig hygien, måltider, av- och påklädning och kommunikation med andra, och som ska beaktas som en del av hjälpen med det grundläggande behovet i fråga. Dessa förändringar innebär att rätten till personlig assistans förtydligas och utvidgas.

Herr talman! Förslaget om ett nytt föräldraavdrag innebär att beräkningen av föräldraansvaret vid bedömningen av personlig assistans smalnas av och blir mer rättssäker. Detta beräknas leda till att fler barn får rätt till personlig assistans och att barn som redan i dag har personlig assistans sannolikt får fler timmar.

Det föreslås att detta beräknas som ett schablonavdrag, som ska ersätta dagens individuella prövning. Schablonen ska vara så enkel och så rättssäker som möjligt, och två huvudparametrar är grundläggande behov och personliga behov. Schablonavdragets storlek finns inte med i den här propositionen, utan regeringen avser att komma med en förordning som följer utredningens förslag.

Vi tycker att förslaget om en schablon är bra. Även om det innebär ett avsteg från principen om individuell bedömning anser regeringen att det är motiverat för att skapa ett mer förutsägbart och rättvist system.

Herr talman! Förslagen beräknas leda till att cirka 1 800 nya mottagare får rätt till assistans. Fler kommer också att få det i kommunal regi. Förslagen förväntas också leda till ökad rättssäkerhet och förutsägbarhet i bedömningen av rätten till personlig assistans. Rätten till personlig assistans utvidgas, fler får rätt till assistans och alla som i dag har rätt till personlig assistans kommer att ha det även med de nya reglerna.

Reformerna beräknas fullt utbyggda kosta cirka 3 ½ miljard. Men framför allt kommer förslagen att leda till att fler människor får individuella stöd och lösningar som bidrar till självständighet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2023.

Slutligen, herr talman, yrkar jag för tids vinnande bifall endast till vår reservation nummer 5 under punkten Föräldraavdrag.
(Applåder)

Anf. 58 ANN-BRITT ÅSEBOL (M):

Herr talman! Moderaternas utgångspunkt när vi utformar vår politik är människan. När det handlar om LSS-lagstiftning och personlig assistans innebär det att lagar och regelverk ska utformas så att de människor som behöver samhällets stöd allra mest ska få det.

Låt mig säga det uppenbara; det tål att upprepas. LSS och den personliga assistansen har betytt och betyder mycket för många. Det är ofta en förutsättning för att kunna leva som alla andra och vara delaktig i samhäl-

Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn

let. Den personliga assistansen gör det också möjligt för alla barn att växa upp i sin familj. Personlig assistans betyder, när den fungerar bra, trygghet och frihet.

För mig som moderat sitter det i ryggmärgen att ha som utgångspunkt att alla har en vilja och en förmåga att utöva självbestämmande, åtminstone i den specifika situationen och under förutsättning att man är omgiven av människor som har den kunskap och erfarenhet som krävs för att förstå och respektera ens vilja.

Herr talman! I dag debatterar vi propositionen *Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn*. Moderaterna har följdmotionerat med anledning av propositionen och har ett antal konkreta förslag. Jag väljer att här lyfta två av dem.

Innan jag lyfter dessa två förslag vill jag framhålla en del i propositionen som Moderaterna tycker är bra och klok. Det är den del där det föreslås att kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser som en enskild med en psykisk funktionsnedsättning behöver för att han eller hon själv ska klara att tillgodose något av de grundläggande behoven personlig hygien, måltider, av- och påklädning och kommunikation med andra ska beaktas som en del av hjälpen med det grundläggande behovet i fråga. Detta ökar egenmakten för den enskilde, som också i vissa fall kan motiveras att få rutiner gällande vissa grundläggande behov.

Tillbaka till det förslag jag vill lyfta som gäller tydliggörandet av barns bästa.

Herr talman! Barns rättigheter ska utvecklas och stärkas. Om detta råder det ingen konflikt i Sverige. Det är när det gäller vägen dit som olika partier har olika lösningar och prioriteringar. Alla barn ska ges bästa möjliga förutsättningar att forma sitt eget liv efter sina förutsättningar och förhoppningar. Alla barn ska ha möjlighet att göra sin egen livsresa och inte med automatik ärva sina föräldrars.

Barnperspektivet innebär att ansvarig beslutsfattare inför ett beslut eller en åtgärd ska överväga om barn berörs och i så fall på vilket sätt. Att anamma barnperspektivet handlar om attityder, kunskap och arbetssätt. Det speglar synen på barn som fullvärdiga medborgare som ska bemötas med respekt i alla sammanhang.

Vi moderater har med anledning av det nyss sagda föreslaget att regeringen ges i uppdrag att i en bred översyn av LSS-lagstiftningen tydliggöra barnets bästa. Vi är glada över att samtliga partier utom Socialdemokraterna står bakom detta förslag.

Herr talman! Det andra förslag som vi moderater driver och som jag vill lyfta gäller utvärdering av lagstiftningen. Vi anser att alla individer ska ha rätt till en individuell, rättssäker prövning av sin förfrågan om rätt till personlig assistans och bibehållen assistansersättning, oavsett om man väljer att bo kvar eller flyttar till en annan kommun.

Vi föreslår att det ska tas fram förslag om vilka villkor som behöver vara uppfyllda för rätt till personlig assistans gällande stöd vid egenvårdsinsatser och om föräldraansvaret vid bedömning av barns rätt till personlig assistans. Utredningen om stärkt assistans ger en god utgångspunkt samtidigt som dessa förslag ska vägas mot helheten i lagstiftningen. Undantag och särlösningar ska i möjligaste mån undvikas.

Vi anser att assistansreformen är en central frihetsreform, som fortsatt ska stärka och ge stöd till dem som verkligen behöver samhällets stöd allra mest. Vi anser också att det är angeläget att varje individ får en rättssäker bedömning. Det finns ett behov av att följa upp och utvärdera den nu aktuella lagstiftningen i syfte att säkerställa kvalitet och kontinuitet samt motverka fusk. Regeringen bör återkomma med en plan för en sådan utvärdering.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Moderaternas reservation nummer 12.

När jag nu står här i talarstolen har jag upptäckt att det förmodligen är sista gången jag gör det som riksdagsledamot eftersom jag kommer att lämna riksdagen efter denna mandatperiod. Jag vill med detta sagt tacka talmanskollegiet, alla som ser till att det fungerar i kammaren och naturligtvis alla kollegor som jag har fått möjlighet att arbeta med under de år jag har suttit i Sveriges riksdag.

(Applåder)

Anf. 59 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Man får via ledamoten Åsebol höra här att Moderaterna lyfter fram barnens bästa och att de saknar den aspekten i propositionen. Det är ju väldigt bra att Moderaterna tänker på den frågan särskilt mycket. Men den här regeringen initierade ju att barnkonventionen blev svensk lagstiftning, och i hela det arbete som har gjorts med den här utredningen har man beaktat barnkonventionen. Utredarna har haft det som mål och riktlinje, oavsett vilka förslag till beslut och vilka konsekvenser det handlar om.

Herr talman! Redan i dag står det i 6 a § LSS att barns bästa ska tillgodoses när man fattar beslut när det gäller de tio insatserna i LSS. Min fråga till Ann-Britt Åsebol blir då: På vilket sätt anser ledamoten att barns bästa ska beaktas, förutom det som redan finns i de två lagar som styrker detta krav?

Anf. 60 ANN-BRITT ÅSEBOL (M) replik:

Herr talman! Vi har ju diskuterat de här frågorna tidigare. Jag tycker att det är viktiga frågor som Mikael Dahlqvist tar upp. Barns rättigheter ska stärkas. Här har både ledamoten Dahlqvist och jag goda erfarenheter från arbete med de här frågorna i många år. Vi har sett många exempel och också tillsammans varit ute på ett antal studiebesök som har handlat om att se till att barns rättigheter verkligen tas till vara.

Detta är en hjärtefråga för mig. Vi ska sätta barnen i centrum. Barnen ska få denna rätt, och lagstiftningen måste vara så robust i dessa fall att man inte ska behöva tvivla på det. Speciellt vi som också har varit kommunpolitiker vet ju hur lagarna tolkas på olika sätt. Det hör till vår roll som lagstiftare att se till att vi har en robust lagstiftning som inte kan feltolkas av våra kollegor eller av tjänstemän ute i kommunerna.

Anf. 61 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Tack så mycket för svaret, Ann-Britt Åsebol! Jag vet att ledamoten brinner för de här frågorna. Vi har diskuterat funktionshinderspolitiken många gånger och kanske inte alltid varit överens.

Men jag vill ändå ha ett tydligare svar av Ann-Britt Åsebol på min fråga: Hur avser Moderaterna att stärka barnens bästa genom sin reserva-

tion? Sverige har ju infört barnkonventionen som svensk lag som det andra landet i världen, och det uttalas även tydligt i rättighetslagstiftningen i LSS att barnets bästa ska sättas i främsta rummet.

Min fråga kvarstår. Jag är lite nyfiken på hur er reservation ska bakas in i den här reformen.

Anf. 62 ANN-BRITT ÅSEBOL (M) replik:

Herr talman! Det viktigaste i detta är ju barnens bästa, oavsett hur lagstiftningen ser ut. Jag vet att vi har diskuterat detta förut, när vi införde barnkonventionen som lag.

Ibland har vi motstridiga uppfattningar om hur lagarna ska tolkas, och här måste vi se till att det finns ett ordentligt tolkningsföreträde till förmån för barnens bästa. Vi får inte utforma lagstiftningen på ett sådant sätt att den kan tolkas olika. Det måste vara en robust lagstiftning för barnen, så att deras rätt kommer fram.

Anf. 63 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att detta är bra och nödvändiga förslag. Jag hade önskat mer, men eftersom det i alla fall är ett steg i rätt riktning ställer vi oss i huvudsak bakom regeringens förslag. Samtidigt vill jag vara tydlig med att det återstår en hel del problem att lösa vad gäller både det statliga huvudmannskapet och de grundläggande behoven.

De lagändringar som vi debatterar i dag föreslås träda i kraft den 1 januari 2023. Regeringens bedömning är dock att det kommer att ta fem år innan reformen har fått full effekt.

Vi anser att situationen är mer akut än så och menar därför att regeringen bör vidta åtgärder för att se till att reformen kan få ett snabbare genomslag. Detta är så pass angeläget att jag hoppas att regeringen också inser allvaret och redan nu tar fram en plan för hur dessa förslag kan få snabbare genomslag.

Det handlar om ett nytt grundläggande behov: förebyggande stöd för att förhindra att någon med psykisk funktionsnedsättning fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom. Det handlar också om kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser för att man ska klara av att själv tillgodose något av de grundläggande behoven hygien, måltider, av- och påklädning och kommunikation med andra.

I stället försvinner det nuvarande sjätte grundläggande behovet ”annan hjälp som förutsätter ingående kunskap om den funktionshindrade”. Det är bra att det tas bort, för det har varit otydligt och svårbedömt. Det har också lett till att många människor med uppenbara assistansbehov har drabbats.

Samtidigt som jag tycker att det är bra att det tas bort är det också viktigt att framhålla att ett borttagande av kravet på ingående kunskaper inte får leda till urholkning av yrket personlig assistent eller till försämrad kontinuitet. Det får absolut inte heller leda till att insatsen blir hemtjänst i stället för personlig assistans.

Som jag nämnde tidigare finns det mer att göra vad gäller de grundläggande behoven. Vi menar att alla grundläggande behov ska vara assistansgrundande i sin helhet och inte delas upp i sådana som är integritetsnära och sådana som inte är det. Vi har därför återigen motionerat om att samtliga grundläggande behov ska anses vara av integritetsnära karaktär.

Det är klart att man kan ställa sig frågan varför vi gör detta när det så sent som i mars fattades beslut här i kammaren om ett tillkännagivande om ett tilläggsdirektiv till Huvudmannaskapsutredningen, som skulle få i uppdrag att utarbeta ett förslag som gör att samtliga hjälpmoment för grundläggande behov ska ge rätt till personlig assistans. I den bästa av världar skulle det inte behövas några ytterligare påtryckningar, men eftersom regeringen vägrar att följa tillkännagivandet och inte kommer att ge utredningen detta uppdrag valde vi att nu lägga fram förslaget igen, men denna gång utan att det är kopplat till utredningen.

Herr talman! Jag måste också prata lite om förslaget om föräldraavdrag.

Det är väldigt bra att det äntligen händer något på det området. Åtskilliga gånger har jag stått i den här talarstolen och pratat om att föräldransvaret inte får bli för stort, att det har varit på tok för stort och att det har varit helt orimligt. Jag har också pratat om vilka konsekvenser det har fått för familjer såväl som för samhället i stort när det gäller sjukskrivna föräldrar som inte mäktar med att jobba utöver det stora ansvar de tar hemma. Därför är jag glad över att det nu finns ett förslag som ligger på bordet. Ja, vi har synpunkter på det, men det är ett enormt stort kliv framåt.

Det vi har framför oss nu är ett förslag där föräldraavdrag ska göras utifrån en schablon. Det ökar rättssäkerheten och förutsägbarheten. Där är jag helt enig med regeringen. Sedan är såklart varje förälders funktionsnedsatta barn unikt och kräver olika mycket stöd och hjälp. Ur det perspektivet är det kanske inte ett rättvist system.

Det system som nu föreslås innebär att föräldraavdragets storlek varierar beroende på barnets ålder. Det ska bestå av två delar: en för grundläggande behov och en annan för andra personliga behov.

För att reglerna inte ska bli alltför stelbenta eller fyrkantiga har vi valt att ställa oss bakom förslaget att det vid särskilda eller synnerliga skäl ska finnas en möjlighet att frånga schablonen, vilket också blir ett tillkännagivande från utskottet.

När det gäller föräldraavdrag för grundläggande behov anser vi att tolv år är en alldeles för hög ålder. Därför vill vi se en ålderssänkning.

Det stöd som ett barn över nio år behöver är inte av den karaktären att det borde omfattas av grundläggande hjälpbehov. Vi anser därför att det inte ska göras något föräldraavdrag för grundläggande behov från och med den månad då barnet fyller nio år.

När det gäller den andra delen, avdrag för andra personliga behov, menar vi att regeringens förslag om att föräldraavdrag ska göras för barn mellan 12 och 18 år skulle innebära en mer restriktiv reglering än nuvarande praxis. Därför menar vi att föräldraavdrag inte ska göras alls för barn mellan 12 och 18 år.

Herr talman! De förslag vi pratar om i dag kommer tveklöst att innebära att fler personer kommer att omfattas av insatsen personlig assistans och att fler kommer att ansöka om detta. Det i sin tur kan såklart också leda till ett ökat antal ansökningar om tillstånd att faktiskt bedriva personlig assistans. Vi menar att det bör tillsättas en avdelning på Ivo som enbart sysslar med frågor som är kopplade till LSS. Inspektionen bör ha i uppdrag att hantera all tillsyn, säkerställa att den enskildes rättigheter tillvaratas och arbeta för att stoppa kriminaliteten bland assistansutövarna. Vi anser att regeringen bör verka för att en så kallad LSS-inspektion inrättas inom Ivo.

Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn

Därför yrkar jag bifall till vår reservation 14 om att inrätta en särskild LSS-inspektion.

Sist men inte minst vill jag lyfta ett annat tillkännagivande som föreslås i dag. Jag är av den bestämda uppfattningen att lagar och beslut av denna omfattning alltid ska utvärderas. Det är viktigt att säkerställa att syftet och målen med våra fattade beslut uppfylls, så att vi landar rätt, helt enkelt. Vi menar att det saknas en plan för uppföljning och utvärdering för att säkerställa att besluten inte leder till försämrade möjligheter att få assistans. Men det handlar också om att säkerställa kvalitet och kontinuitet samt motverka fusk. Detta tycker en majoritet i utskottet, men S, V, L och MP håller inte med. De reserverar sig mot ett sådant beslut.

Herr talman! Det är anmärkningsvärt att man som regering lägger fram ett förslag och sedan reserverar sig mot att det ska utvärderas, följas upp och kvalitetssäkras. Man förutsätter att det ska ske per automatik.

Anf. 64 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! När jag lyssnar på de högerkonservativa partierna, särskilt Sverigedemokraterna, får jag ofta höra argumentet att regeringen gör för lite och gör det för långsamt. I dagens debatt får jag höra att reformerna är välkomna men att de borde ha skett fortare och att de borde omfatta fler.

Men när jag granskar de högerkonservativas budgetförslag ser jag inte en krona mer avsatt för denna reform. Regeringen gjorde redan i höstbudgeten en kalkyl och en budget både för i år och för kommande år för kostnadsökningen. Därför vill jag fråga ledamoten Carina Ståhl Herrstedt: Lurar inte du dem som lyssnar på den här debatten, inklusive funktionshindersrörelsen, när du så uppenbart säger en sak men gör något helt annat?

Anf. 65 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Dahlqvist, för frågan! Jag vet inte riktigt vad ledamoten syftar på när han säger att jag skulle säga en sak och göra en annan. Sverigedemokraterna är faktiskt det parti som historiskt sett har satsat mest på LSS-frågorna, på den personliga assistansen och på att höja schablonersättningen. Det finns inget som jag pratar om här som vi inte har backat upp i budget. Vi har drivit detta under många, många år. Det är inte ärligt att påstå något annat.

När det gäller den reform som finns nu är det klart att det är regeringen som måste lägga fram en budget för att kunna finansiera sina förslag. Detta är era förslag. Det är inte våra.

Jag kan inte se att det är fel att ha högre ambitioner än vad regeringen har och att tycka att detta är ett bra förslag. Det är så pass bra att vi borde genomföra det snabbare. Jag kan inte se något konstigt i det.

Däremot vill jag säkerställa att man faktiskt utvärderar det och ser till att det verkligen landar rätt, men det vill inte ledamoten Dahlqvist.

Anf. 66 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Herr talman! Tack så mycket, Carina Ståhl Herrstedt, för svaret! Vi har haft en pandemi. Det pågår krig i Ukraina. Vi har en inflation som skenar. Vi vet att statens finanser framöver kommer att vara hårt ansträngda. I dessa tider måste vi våga prioritera.

Jag tycker ändå att ledamoten Herrstedt har ett ansvar när man i sin argumentation alltid vill göra mer och göra det snabbare. Om vi skulle införa Sverigedemokraternas reformförslag skulle vi få en rejäl kostnadsökning. Då tycker jag att det vore lämpligt, om man anser sig vara ett statsbärande parti, att man avsätter lite pengar i höstbudgeten för reformen. Annars vilseleder man väljarna. Vad ska ni prioritera bort?

Jag ifrågasätter inte att ni kommer att genomföra era förslag, men min fråga till ledamoten Herrstedt blir: Vad ska ni ta bort i er gemensamma höstbudget, som ni hade med de övriga högerkonservativa partierna?

Anf. 67 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar återigen Dahlqvist. Jo, men det är precis det ledamoten gör. Ledamoten står i talarstolen och påstår att jag säger en sak och gör en annan. Så är inte fallet. Jag har alltid stått upp för den här gruppen. Jag har alltid stått upp för de här frågorna, och jag kommer att fortsätta att göra det.

Självklart är inte jag den som förhandlar någon budget. Att jag har högre ambitioner än ledamoten Dahlqvist är kanske inte jättekonstigt. Jag vill mycket mer med detta. Jag har absolut inga problem med att lägga fram och försöka förhandla fram en budget där man vill gå längre än i den budget som finns här.

Men ni lägger fram ett förslag. Ni finansierar det. Jag tycker att det är bra. Jag vill att det ska gå fortare. Jag förstår inte varför man har en invändning mot att jag vill att det ska finnas en plan så att man verkar för att detta ska kunna få genomslag snabbare. Jag kan inte se att det är oansvarigt. Jag kan bara se att det är det bästa och det mest humana man kan göra.

Sedan noterar jag att ledamoten Dahlqvist inte vill svara på frågan, men den är naturligtvis retorisk. Jag tycker att det är märkligt att man inte kan ställa sig bakom ett förslag om att utvärdera detta och se till att det blir bra, att det landar rätt, att det inte förekommer fusk och att det inte leder till minskade förutsättningar. Att utskottet inte är enigt om att man ska utvärdera detta tycker jag är jättemärkligt.

Anf. 68 SOFIA NILSSON (C):

Herr talman! Det lagförslag som i dag ligger på bordet och som vi nu debatterar är ett av resultaten från januariavtalet. När vi gick in i januariavtalet gjorde vi det med intentionen att fokusera på sakpolitik och att ha fokus på förändringar som behöver göras för att förbättra vardagen i hela landet.

Ett viktigt område, där både vi och Liberalerna såg och fortfarande ser ett enormt stort behov av förändring och förbättring, är LSS- och assistansområdet. Vi förhandlade därför in en punkt i januariavtalet som man skulle kunna beskriva som en trestegsraket.

Herr talman! Första fokus och det mest akuta var att återställa så att andning och sonndmatning återigen skulle bedömas som grundläggande behov i sin helhet.

Den andra delen var att utreda huvudmannaskapet. Centerpartiet vill se ett statligt huvudmannaskap för assistansen för att komma ifrån orimligheten i att assistansbehovet bedöms olika beroende på i vilken kommun man bor. Att samla assistansen under ett statligt huvudmannaskap ser vi som en nyckel för att skapa jämlikhet i hela landet och ge människor större

frihet att bosätta sig och flytta vart de vill utan att de behöver tänka på att de riskerar att förlora sin assistans om de har kommunal assistans.

Herr talman! Den tredje delen var att tillsätta en utredning som skulle titta på hur vi kan stärka rätten till assistans. Den utredningen utmynnade i två lagrådsremisser, varav den ena är den som vi debatterar i dag. Den andra ska debatteras i nästa vecka.

När LSS-lagstiftningen skapades under 90-talet var det med intentionen att det skulle vara en rättighetslagstiftning och en frihetsreform. Men sedan 2016 har vi tyvärr sett det motsatta. Regeringen gav då ett nytt regleringsbrev till Försäkringskassan som innebar att kostnaderna för assistansen skulle kapas. Helt plötsligt handlade det inte längre om frihet och rättigheter, utan det handlade mer om pengar och jakt på tid. Detta fick förödande konsekvenser för många med assistans. Precis därför ville vi ha in punkten i januariavtalet om att faktiskt sätta fokus på LSS och assistans.

Herr talman! Att behöva kämpa för sin rätt och att överbevisa och motbevisa och hela tiden strida för sin rätt till frihet på det sätt som assistansberättigade själva eller deras föräldrar och familjer gör i dag är inte värdigt.

Ja, det finns fusk, och ja, det måste vi med stor kraft och beslutsamhet komma till rätta med. De personer, organisationer eller företag som utnyttjar vårt välfärdssystem på ett otillbörligt sätt ska lagföras och straffas. Kryphål ska täppas till, och de som fuskar ska hittas. Men grunden i systemet kan inte och får inte vara uppbyggt så att det utgår från att alla fuskar.

Herr talman! Centerpartiets bestämda uppfattning är att vi måste komma tillbaka till grundtanken med LSS-lagstiftningen. Det är och ska alltid vara en frihetsreform och en rättighetslagstiftning som ska stärkas och utvecklas, inte avvecklas och brytas ned.

Därför är jag glad över det förslag som regeringen nu har lagt på bordet. Lagändringen väntas innebära att cirka 2 000 fler personer beviljas assistans av Försäkringskassan samtidigt som fler också kan få assistans beviljad av kommunerna. I dagsläget har vi ju inte bara en huvudman. Lagändringen ökar även möjligheterna till personlig assistans främst för barn och personer med psykisk funktionsnedsättning. Ökningen i åldrarna 0–11 år väntas bli 400 fler barn.

Den första av de tre viktigaste förändringarna som föreslås handlar om ett nytt schablonavdrag för föräldraansvar.

I dag finns inga regler, allmänna råd eller oberoende kunskapsstöd som beskriver vad som ingår i ett normalt föräldraansvar för barn som har funktionsnedsättning. De stora oklarheterna leder till rättsosäkerhet vid bedömning av barns rätt till personlig assistans.

Förändringen vad gäller schablonavdrag för föräldraansvar syftar till att underlätta familjernas vardagsliv och föräldrars möjlighet till arbete. Det innebär också att fler barn med mycket stora stödbehov kan bo kvar och växa upp hemma.

Herr talman! I den bästa av världar anser jag att ett schabloniserat föräldraavdrag inte ska behöva finnas. Assistansbehov, precis som alla andra LSS-insatser, ska alltid bedömas individuellt, och med en schablon frångår man faktiskt det. Men i dagsläget har vi inte en perfekt värld, utan vi behöver en ram för att bedömningarna ska bli mer rättvisa och så att alla vet vad som gäller.

Centerpartiet vill tillföra en flexibilitet i det här systemet, och därför ställer vi oss bakom det tillkännagivande som utskottet föreslår och som innebär att schablonen vid särskilda eller synnerliga skäl ska kunna frångås. Det kan handla om situationer som är så pass påfrestande för föräldern att man helt enkelt inte orkar med.

Herr talman! Den andra förändringen handlar om en breddning av de grundläggande behoven. Det första är ett förebyggande stöd. Om en person behöver stöd på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga och se till att han eller hon inte skadar sig själv, någon annan eller någon egendom ska han eller hon kunna få det.

För att ytterligare förbättra detta förslag vill Centerpartiet poängtera vikten av att stödet måste ses ur fler perspektiv. Stödet handlar om att förebygga självskadebeteendet och att undvika att sådana situationer uppstår. Paradoxen i detta är att många som riskerar att skada sig själva eller andra nekas personlig assistans vid omprovningen, just för att de med hjälp av sin personliga assistent inte skadar sig själva eller andra längre.

Därför vill jag yrka bifall till Centerpartiets reservation 3, som handlar om precis detta.

Den tredje och sista förbättringen gällande de grundläggande behoven handlar om kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser. Det här är ett förslag som handlar om att du även ska kunna få stöd för de motiverande insatserna. Om en person exempelvis kan duscha men behöver den där motiverande knuffen för att faktiskt bli färdig att göra det ska även detta assistansbehov räknas in i de grundläggande behoven.

Det här är viktiga förändringar som vi nu ser fram emot ska bli verklighet, förändringar som faktiskt kan göra skillnad på riktigt.

Anf. 69 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V):

Herr talman! LSS och insatsen personlig assistans är en rättighetslagstiftning som ger många människor möjlighet att leva ett självständigt liv och att delta i samhället fullt ut på sina egna villkor. Införandet av personlig assistans var och är en väldigt viktig jämlikhets- och frihetsreform som har förbättrat livskvaliteten påtagligt för många människor i Sverige.

Under de senaste tio åren har dock praxis och tillämpningen av lagstiftningen förändrats, och i kombination med politiska viljeriktningar om att dämpa kostnaderna har det fått väldigt kraftigt genomslag. Följden har blivit att tusentals människor har förlorat hela eller delar av sin assistans med väldigt svåra konsekvenser för den enskilde som följd. Frihets- och jämlikhetsreformen har helt enkelt urholkats.

Vänsterpartiet anser att alla ska ha rätt att leva ett liv på lika villkor med utgångspunkt i våra individuella behov. LSS bör därför återupprättas som en rättighetslagstiftning som styrs av behov och garanterar grundläggande rättigheter. Sverige måste dessutom klara av att leva upp till sina åtaganden enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

LSS behöver stärkas med målsättningen att återupprätta lagens grundintentioner och utifrån det utveckla och modernisera lagstiftningen. Staten bör ha ett ensamt huvudmannaskap för den personliga assistansen, vilket även skulle reflektera FN-konventionen som stipulerar att staten ska svara för att rättigheterna garanteras och genomförs lika över landet.

Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn

Utgångspunkten för att berättigas till personlig assistans måste vara människors behov, inte dess karaktär och hur integritetsnära det är eller andra typer av subjektiva bedömningar. Vi är därför i dag glada för den proposition som vi debatterar. Den tar flera viktiga och bra, helt nödvändiga steg i rätt riktning.

Men inget är så gott, herr talman, att det inte går att förbättra lite ytterligare. Vänsterpartiet står därför bakom två av de tillkännagivanden som finns i betänkandet. Det ena handlar om att det ska finnas undantag från att följa schablonen för föräldraavdrag – en väldigt viktig fråga – och dessutom att barnets bästa ska beaktas i frågan om personlig assistans enligt LSS.

Förutom detta har Vänsterpartiet en reservation tillsammans med Kristdemokraterna som jag vill prata lite ytterligare om och även passa på att yrka bifall till. Det är reservation 2.

Regeringen menar att det föreslagna grundläggande behovet förutsätter ett aktivt stöd till den enskilde och att det finns ett behov av frekventa ingripanden för att minska risken för att farliga situationer uppstår eller för att hantera sådana situationer. Men, herr talman, det kan ju också vara så att antalet frekventa ingripanden kan ha minskat *just tack vare* den här personliga assistansen. Om man inte ser till detta finns det en risk att en person som har minskat ett utagerande tack vare assistansen förlorar sin assistans vid en omprövning. För att förtydliga att sådana hänsyn måste tas bör den föreslagna bestämmelsen innefatta att även förebyggande insatser för att minska risken för att farliga situationer ska uppstå ska vara assistansgrundande.

Herr talman! Det bör inte heller ställas något krav på att den person som ger personlig assistans ständigt ska behöva vara i den enskildes omedelbara närhet. Det är helt rimligt och naturligt att det är den personliga assistentens kvalificerade bedömning av hur långt avstånd som bör hållas till den assistansberättigade som ska vara avgörande i det här fallet. Det handlar både om personlig integritet och om respekt för den personliga assistentens kompetens.

Herr talman! Vi kommer på måndag att fortsätta debatten om ytterligare förslag på assistansområdet och då fokusera på egenvård. Jag ser fram emot att fördjupa diskussionen lite mer kring Vänsterpartiets syn på assistans då.

(forts. § 14)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.48 på förslag av talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.00, då statsministerns frågestund skulle börja.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 14.00.

Kommande regeringsbildningar och budgetar

Anf. 70 ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! I går skedde något helt unikt: Regeringen yrkade avslag på sin egen budgetproposition. Det var en rätt talande illustration av den nuvarande regeringens vanmakt och regeringsmaktens förfall. Sverige måste få ordning och reda i den ekonomiska politiken.

I den allmänna oredan har dock ett par saker ändå klarnat ordentligt. Det ena är att Centerpartiet nu officiellt har deklarerat sig som ett stödparti till Socialdemokraterna och förhandlar budget med Vänsterpartiet. Det andra som har uppdragats är problemen med att sluta ett avtal där regeringsmakten ytterst säkras genom en politisk vilde i riksdagen.

Fru talman! Det är inte hållbart att en regering klamrar sig fast vid makten utan att få igenom sin ekonomiska politik. Detta konstaterade vi redan före de senaste dagarnas turbulens. Därför vill vi moderater ha en översyn av budgetramverket så att regeringar kan tillträda först när de har säkrat stöd för sin budget. I väntan på sådana nya regler borde statsministern och jag enas om att ingen regering ska tillträda utan att ha säkrat stöd för sin ekonomiska politik.

Min fråga till statsministern i dag är därför denna: Delar Socialdemokraterna min uppfattning att en kommande regering ska kunna tillträda först när den har visat att den också kan få igenom sin budget och ekonomiska politik?

(Applåder)

Anf. 71 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Jag tror att det bland svenska folket finns många som undrar vad som händer i riksdagen just nu och som tycker att det är obegripligt och stökigt. Det kan jag verkligen förstå. Många är kanske mer sugna på att äta glass och fundera över hur varmt det är i vattnet. Kanske är man sugen på att hoppa från bryggan ned i en fortfarande lite för kall sjö.

Vad det handlar om är Sveriges pensionärer. De har byggt upp det här landet, som vi är så stolta över, men alldeles för många av dem har en alldeles för låg pension. Detta var viktigt redan före kriget och Putinpriserna, men nu är det akut. Det förslag som ligger på bordet innebär 1 000 kronor mer i månaden för de sämst ställda pensionärerna redan från augusti. Jag tycker att det är ett bra förslag och hoppas att det ska få stöd i riksdagens kammare. Jag tycker också att det är viktigt att förslaget kan ställas mot andra förslag så att man kan debattera dem och sedan rösta om saken. Då får vi se resultatet av en sådan omröstning i den riksdag vi har.

Det går dock inte att säga annat än att vi har haft ett oerhört komplicerat parlamentariskt läge sedan förra valet. Det var svårt att bilda regering – det tog många månader – och sedan dess har vi också varit tvungna att ombilda regeringen. Jag kan också konstatera att Ulf Kristersson inte har förmått bilda regering utan antingen blivit nedröstad eller gett upp innan han ens har försökt. Men det är ju så att Sverige behöver ha en regering.

Min ambition är naturligtvis att efter valet till riksdagen kunna bilda en regering som har ett brett stöd och en bred förankring så att det ska gå att

få igenom den ekonomiska politiken helt utan problem. Då är det bra om många röstar på Socialdemokraterna.

(Applåder)

Anf. 72 ULF KRISTERSSON (M):

Fru talman! Det här var intressant, för den ena frågan handlar om innehållet i den ekonomiska politiken. Jag har respekt för att vi tycker olika där: Ni vill förbättra pensionerna enbart för de sämst ställda pensionärerna, Magdalena Andersson, och vi vill förbättra dem både för de sämst ställda och för alla pensionärer som har jobbat under ett långt arbetsliv. Där kan man tycka olika, och det har jag respekt för.

Den andra frågan gäller dock inte att vi kan tycka olika om skatter, bidrag och pensioner, vilket jag alltså köper, utan den handlar om spelreglerna. Ska vi ha regeringar som får igenom sin politik eller ska vi ha regeringar som är beroende av en politisk vild för att kunna regera över huvud taget?

Jag vill sträcka ut en ärligt menad hand. Om vi två gemensamt enas om att man inte tillträder som regering förrän man har ett budgetunderlag får Sverige starka, stabila regeringar även om man regerar i minoritet. Det skulle Sverige ha nytta av oavsett vilken regering som tillträder. Framför allt kan regeringen då bedriva ekonomisk politik i oroliga ekonomiska tider.

(Applåder)

Anf. 73 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Min ambition är naturligtvis att efter valet kunna bilda en regering som också kan få igenom sin ekonomiska politik. Jag har flera gånger uttryckt att jag inte tycker att det är en bra ordning när regeringen inte får igenom sin ekonomiska politik i riksdagen.

Vi ska dock veta att Sverige troligen inte hade haft någon regering just nu om vi hade arbetat på det sätt som Kristersson föreslår. Min ambition är att vi ska bilda regeringar som får igenom sin ekonomiska politik, men jag vill också ta – och tar varje dag – ansvar för att Sverige ska ha en fungerande regering på plats. Det hade inte varit bra om Sverige inte hade haft någon regering när Ryssland angrep Ukraina. Det var viktigt att vi hade en handlingskraftig regering då.

Detta är ett ansvar som vi socialdemokrater och jag har tagit under den här mandatperioden, och vi kommer att fortsätta ta ansvar för Sverige – också i komplicerade parlamentariska lägen.

(Applåder)

Ett mångkulturellt Sverige

Anf. 74 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Sverige står inför en mängd utmaningar. Gängkriminalitet, parallellsamhällen och islamisering är sådant som brukar kallas ”utmaningar”.

Alla dessa samhällsproblem har inte uppkommit under Socialdemokraternas tid vid makten, men de har alla förvärrats under de senaste åtta åren. Ytterst handlar det om att Socialdemokraternas och övriga partiers ambi-

tion om ett mångkulturellt samhälle nu blivit verklighet. Det är tyvärr en verklighet där Sverige blivit ett betydligt sämre land. Ju mer mångkulturellt Sverige blir och ju mer likt Mellanöstern Sverige blir, desto sämre blir Sverige.

Mot den bakgrunden undrar jag om statsministern fortfarande förespråkar och eftersträvar ett mångkulturellt samhälle och ett mångkulturellt Sverige – trots de uppenbara samhällsbrister vi i dag ser är följden.
(Applåder)

Anf. 75 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! För mig råder det ingen som helst tvekan om vilken ambition och vision jag har för Sverige: Sverige ska vara Sverige. Överallt i hela Sverige är Sverige just Sverige.

I Sverige jobbar man oavsett om man är man eller kvinna, man får en lön och man betalar skatt. Barnen går i skolor där de lär sig det som de behöver för att klara sig på svensk arbetsmarknad.

Det finns trygghetssystem om man behöver det på grund av att man blir sjuk eller arbetslös. Det finns sjukvård när man behöver det, och det finns en väl fungerande äldreomsorg.

Vi har fantastiska entreprenörer i Sverige, en underbar natur, och vi har en tillit och en sammanhållning. Men det bygger naturligtvis på att vi också har politiker som arbetar för att Sverige ska vara just Sverige.

Den politik som Sverigedemokraterna för är för splittring, segregation och att vi ska ställa grupp mot grupp. Det är allt annat än det vi svenskar älskar med Sverige.
(Applåder)

Anf. 76 TOBIAS ANDERSSON (SD):

Fru talman! Jag uppmärksammar att statsministern aktivt väljer att inte bemöta den kulturella aspekten. I stället pratar statsministern om jobb och utbildning. Det kan vi väl alla enas om. Frågan är vilka värderingar vi önskar se i Sverige.

Från såväl Socialdemokraterna som övriga partier utom Sverigedemokraterna i den här kammaren har det funnits en strävan mot ett mångkulturellt samhälle där majoritetssamhället behövt backa något. Det ser vi konsekvenserna av i dag. Efterfrågar Magdalena Andersson detta?

Anf. 77 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! I Sverige ska naturligtvis svenska värderingar råda. Det handlar om sammanhållning, tillit, gemenskap och jämställdhet. Men det är ingenting som mitt parti har problem med.

Det är Sverigedemokraterna som driver en politik och retorik som går tvärs emot det som är grunden i Sverige och de svenska värderingarna. Det handlar om splittring, att ställa grupp mot grupp. Det är inte direkt jämställdhet som genomsyrar Sverigedemokraterna som parti.
(Applåder)

Anf. 78 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Svensk sjukvård är fantastisk. Men det finns några riktigt stora problem. Ett sådant är att en människa med en del sällsynta diagnoser som cystisk fibros inte, som i stort sett alla andra länder, får tillgång till moderna läkemedel. Det är ett stort problem.

Ett annat minst lika stort problem är de köer vi har i den svenska sjukvården. Just nu är det 160 000 svenskar som väntar på att få träffa en specialist eller för att få en behandling. Detta var illa redan under pandemin, och efter pandemin har det blivit betydligt värre.

Man kan alltid i diskussionen hänvisa till att det är regionerna som har ansvaret för den svenska sjukvården. Men vi är i ett läge där det här är ett problem i stort sett i varenda region i hela landet och i dag börjar nå nivåer där det äventyrar till och med den medicinska säkerheten. Människor dör i köerna. Då har också staten ett ansvar för detta.

Min fråga till statsministern är: Vilka initiativ tänker regeringen ta för att göra någonting åt detta riktigt stora problem som svensk sjukvård har?

Anf. 79 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Tack så mycket, Anders W Jonsson, som tar upp en viktig och angelägen fråga!

Vi ser köer efter pandemin på en lång rad områden. Det är fruktansvärt långa köer till pass och vid Arlanda, men det är än värre för dem som sitter och väntar på en viktig behandling för att de ska kunna bli friska.

Här är det, precis som Ander W Jonsson säger, ett delat ansvar mellan regionerna som är ansvariga för sjukvården och staten som har ett ansvar för att se till att det utbildas personal och att det finns resurser så att regionerna kan utföra sin verksamhet.

Där är vi socialdemokrater angelägna om att det ska finnas ekonomiska resurser så att regionerna klarar av att utföra sitt viktiga uppdrag. Här har vi också samarbetat med Centerpartiet bland annat under pandemin för att säkerställa att det skulle finnas rejält mer resurser också under den tiden när ekonomin krympte.

Därutöver är det viktigt att det finns utbildad personal. Där har vi kraftfullt byggt ut utbildningarna i Sverige inte minst vad gäller undersköterskor men också vad gäller sjuksköterskor, och vi har också utökat läkarutbildningen. Det är saker som vi kan göra från statens sida: personal och resurser.

Något som jag tycker är bekymmersamt när vi kommer med resurser är att alltför mycket av det tycks läcka ut på vägen innan det når sjukhusen, läkarna och patienterna. Det handlar om att en del pengar försvinner ut i vinster som i stället hade behövt gå till att anställa personal.

Men det finns också en del organisatoriska modeller som används i regionerna där man absolut kan arbeta på ett effektivare sätt för att säkerställa att pengarna verkligen hamnar där de behöver, nämligen hos undersköterskorna, sjuksköterskorna, läkarna och patienterna.

Anf. 80 ANDERS W JONSSON (C):

Fru talman! Det är väldigt bekymmersamt när statsministern pekar ut de privata vårdgivarna som en del i problemet när de tvärtom är en väldigt viktig del av lösningen.

Flera av de stora vårdgivarna säger: Vi har kapacitet att utöka vår tillgänglighet. Vi har en möjlighet att vara en del av lösningen. Men de kommer inte fram.

Här skulle man kunna göra som man till exempel gjort i Danmark, det vill säga att se till att alla patienter har rätten att själv välja var i landet de vill ha sin operation eller sin bedömning.

Det handlar också om lättillgänglig information så att patienterna ska se det här själva. Här är kön lång, och här är kön kort. Det skulle man kunna göra genom nationella initiativ. Men här kommer det tyvärr ingenting från regeringen.

Det är uppenbart att de åtgärder som hittills har vidtagits inte är tillräckliga. Det är fortfarande 160 000 människor som står i kö, och det är helt oacceptabelt.

Anf. 81 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Självklart kan vi säkert göra mer från regeringens och riksdagens sida. Jag vill gärna fortsätta att utveckla hur staten kan stötta regionerna i deras viktiga arbete, gärna i samarbete med Centerpartiet.

Vad gäller de privata vårdgivarna är jag inte emot dem per se. Jag tycker bara att de pengar som vi betalar i skatt som ska gå till dem som jobbar i sjukvården och de sjuka ska gå dit och inte försvinna ut i privata vinster. Det är inte därför som vi betalar skatt, tänker i varje fall jag.

Sedan är det också viktigt att regionerna gör sitt arbete. Jag hoppas naturligtvis att Anders W Jonsson har en aktiv dialog med centerpolitiker i regionerna. Centerpartiet är med och styr i väldigt många av regionerna och har därför alla möjligheter i världen att på så sätt praktiskt arbeta ned köerna.

(Applåder)

Höjda pensioner

Anf. 82 NOOSHI DADGOSTAR (V):

Fru talman! Som vänsterpartist är jag naturligtvis mycket glad över att min och statsministerns överenskommelse om en historisk höjning av pensionerna snart kommer att röstas igenom, får vi hoppas, i denna kammar med vissa smärre justeringar.

Det är naturligtvis ett stort genombrott att vi nu får till en pensionshöjning och att förslaget ligger på riksdagens bord. Det var så pass framgångsrikt att till och med Moderaterna och högernationalisterna kände sig pressade att lägga fram ett eget förslag.

Det innebar visserligen en mindre pensionshöjning, och man fokuserade mer på att höja bostadsbidraget. Men det skulle sammantaget bli mycket mindre. Det de framför allt har diskuterat är det löfte de vill ge för nästa mandatperiod som innebär ungefär två hundralappar i sänkt skatt för alla pensionärer.

Det är klart att det är relevant att diskutera vad som händer nästa mandatperiod och vilken regering man vill rösta på för att få en ordentlig pensionshöjning nästa mandatperiod.

Vi har hört högernationalisternas vallöften som ligger på ungefär två hundralappar. Vårt vallöfte framöver, det vi tycker att man behöver göra, är att höja inbetalningarna och se till att vi får en pensionshöjning till alla Sveriges löntagare på ungefär 2 000 kronor i månaden.

Är det en uppfattning som statsministern delar med Vänsterpartiet att vi nu kommer att fortsätta att höja Sveriges pensioner nästa mandatperiod? Vi tycker att Sveriges löntagare är värda höjda pensioner. Är det en uppfattning som delas av denna regering, och kan statsministern ställa sig bakom vårt förslag om att höja pensionerna med 2 000 kronor i månaden?

Anf. 83 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Behöver pensionerna höjas? Svar ja. En av anledningarna till att vi håller på och jobbar så mycket med pensionerna nu är ju att pensionssystemet inte levererar rimliga pensioner. Det man behöver göra då är såklart att i grunden ändra det som är fel. Ett stort problem är att inbetalningarna till pensionssystemet är för låga och behöver höjas. Det är någonting som vi socialdemokrater har drivit under en längre tid. Vi behöver laga själva pensionssystemet, så att det kan fortsätta att leverera bra pensioner för alla som jobbar och sliter i vårt land och bidrar till Sverige.

Vi har under denna och föregående mandatperiod jobbat hårt för att förbättra för pensionärerna. Vi har avskaffat den orättvisa pensionärsskatten, som infördes av alliansregeringen och byggde på en helt galen tanke, nämligen att pensionärer ska betala högre skatt än löntagare. Det där har vi lyckats ta bort. Vi har också tidigare förbättrat för de sämst ställda pensionärerna genom att höja garantipensionen och förbättra bostadstillägget. Vi har även infört ett särskilt pensionstillägg för alla dem, inte minst kvinnor, som har jobbat ett helt långt yrkesliv men ändå har en alltför låg pension.

Jag är väldigt stolt över att vi nu också har kunnat lägga fram det här förslaget, som ger 1 000 kronor i månaden till de pensionärer som har det allra sämst ställt. Det här var viktigt redan före Putinpriserna, och nu är det akut. Det är verkligen min förhoppning att riksdagen har möjlighet att ta ställning för det här förslaget. Efter det kan vi gå vidare. Vi socialdemokrater kommer såklart att diskutera exakt vad vi kommer att gå till val på. Men att vi socialdemokrater står för sjysta pensioner till dem som byggt vårt land råder det ingen tvekan om. För oss är det en fråga om respekt.
(Applåder)

Anf. 84 NOOSHI DADGOSTAR (V):

Fru talman! Jag ser fram emot att vi tillsammans efter detta val kan komma överens om ordentligt höjda pensioner till alla dem som har byggt det här landet och som har jobbat och slitit varje dag. Precis på samma sätt som vi nu drivit fram denna historiska höjning, som kommer att röstas igenom nästa vecka, ska vi fortsätta att höja pensionerna. Jag är väldigt glad över att vi är överens om detta fram till efter nästa val, för det är en väldigt viktig fråga. Då talar vi inte om två lattar i höjda pensioner, utan pensionerna ska höjas ordentligt, med några tusenlappar. Jag hoppas att

statsministern delar min uppfattning. Vill man höja pensionerna röstar man gärna till vänster i detta val.

Prot. 2021/22:132

16 juni

*Statsministerns
frågestund*

Anf. 85 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Vill man att de äldre som har slitit och jobbat ett helt långt yrkesliv ska få en bättre pension är det uppenbart vad man ska rösta på. Både vi socialdemokrater och Vänsterpartiet har drivit de frågorna. Nu ligger det ett förslag som även Miljöpartiet och Centerpartiet står bakom. Det är bra för Sveriges pensionärer.

Det som vi har gjort under den här och förra mandatperioden har vi gjort i samarbete med Vänsterpartiet och Miljöpartiet, i en del frågor också med Centerpartiet. Det har funnits ett brett samarbete kring de här frågorna. Det är i grunden väldigt bra, tror jag, när vi kan samarbeta brett i riksdagen för att förstärka för Sveriges pensionärer. En viktig del i det vore naturligtvis också att staga upp pensionsystemet som sådant genom att öka inbetalningarna, så att även framtidens pensionärer får en rimlig pension. (Applåder)

Långtidsarbetslösheten

Anf. 86 JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Arbetsmarknaden efter pandemin är fortsatt positiv, men för dem som varit utan arbete i mer än två år syns ingen ljusning. När arbetslösheten sjunker gör den inte det i denna grupp. I stället har den fördubblats under Magdalena Anderssons tid i regering. Här har regeringen varit passiv.

Det finns flera färdiga förslag som helt enkelt inte genomförs. Anders Lagos utredning om matchningsanställningar har ett förslag som är färdigt för genomförande. Samma sak gäller schablonregler för potentiella soloföretagare som har svårt att hitta anställning. Det här skulle kunna vara en väg in till jobb.

Tre år efter att parternas etableringsjobb blev utredda är dessa förslag inte införda. Det är förslag för människor som i dag inte får visa vad de går för, inte får känna stoltheten i att försörja sig själva och inte blir efterfrågade. Jag kan inte tolka regeringens agerande på annat sätt än att regeringen tycker att dessa människor kan lämnas i passivitet. Min fråga blir: Varför?

Anf. 87 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Regeringen har aktivt arbetat för att fler människor ska komma in på arbetsmarknaden. Vi ser också resultatet genom att fler människor arbetar. Men precis som Jakob Forssmed påpekar finns det en grupp som har väldigt svårt att få in första foten.

Det finns åtgärder som visat sig vara bra för den gruppen. Det kan handla om att man får en utbildning. Vi har arbetat hårt för att bygga ut utbildningar, så att fler ska kunna få utbildning till undersköterska, elektriker eller annat yrke som snabbt ger jobb.

Därutöver har vi jobbat med extratjänster i välfärden, vilket har gett väldigt goda resultat, inte minst bland utrikes födda kvinnor som stått långt från arbetsmarknaden. Det har varit en bra åtgärd. Tyvärr kan jag konstate-

ra att Kristdemokraterna i den budget man drivit igenom i Sveriges riksdag har skurit på just denna åtgärd, som har varit viktig för precis den här gruppen, som Jakob Forssmed säger sig ömma för.

Anf. 88 JAKOB FORSSMED (KD):

Fru talman! Vi ersatte extratjänster med förstärkningar av nystartsjobb, eftersom dessa är långt mer effektiva och mindre dyra. Extratjänsterna har inte alls haft de positiva effekter som Magdalena Andersson pekar på. Jag tar gärna del av utvärderingar som visar det. De som jag har läst visar på motsatsen.

Jag gav tre exempel på förslag som skulle kunna göra skillnad, men jag har också ett fjärde. Det handlar om aktivitetskravet i försörjningsstödet. Detta är något som regeringen utlovade 2018 och som man sedan har hållit fyra pressträffar för att utlova. Men det har fortfarande inte genomförts mer än en utredning. Varför?

Anf. 89 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Jag tycker som sagt att det är tråkigt att man tog bort extratjänsterna, som är effektiva och även väldigt uppskattade, till exempel på äldreboenden runt om i Sverige. Men jag är såklart beredd att diskutera ytterligare förslag på hur fler människor ska kunna komma i arbete.

Jag tycker att det är bra att det finns ett brett stöd i riksdagen för aktivitetskravet i försörjningsstödet. Det tycker jag är en viktig princip. Alla vuxna i Sverige ska vara med och bidra efter förmåga till vårt samhälle för att kunna få ersättning för uppehälle.

(Applåder)

En nationell plan mot ungdomskriminaliteten

Anf. 90 JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag vill vänligt fråga statsministern hur hon ser på en nationell plan mot ungdomskriminaliteten.

Vi har en sommar för dörren. Det är en underbar tid. Många unga människor får kanske möta sitt första sommarjobb, sin första kärlek, sina vänner och sina nära och kära. De kanske också kan få åka och bada i den sjö som Magdalena Andersson nyss hänvisade till.

Men det är också många ungdomar som inte får en skön sommar. De riskerar i stället att dras in i mycket grov brottslighet. Enligt polisens redovisning har vi över 1 200 unga människor som befinner sig i nätverkskriminalitet, gängkriminalitet och klankriminalitet. Det är ungdomar vars frihet kommer att ta en ände med förskräckelse, antingen för att de begår så grova brott att de förr eller senare hamnar i fängelse eller för att de dör för en kula i ett fullständigt meningslöst gängkrig.

Liberalerna tror att vi behöver stärka skolan men också socialtjänstlagen. Jag skulle vilja efterlysa från regeringen och statsministern en ny socialtjänstlag som bättre möter den verklighet som unga människor står inför, så att man kan agera med tvång redan vid första brottet när unga människor hamnar i gängen. Vi behöver ta barnkonventionen på större allvar. Oavsett om föräldrarna är missbrukare, kriminella, klanmedlemmar, isla-

mister eller något annat ska de inte kunna säga nej till tvingande sociala insatser.

Kan statsministern tänka sig en plan mot ungdomskriminaliteten?

Anf. 91 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Alldeles för många ungdomar i Sverige väljer brottets bana. De flesta ungdomar går det bra för; de går ut skolan, skaffar sig jobb och börjar leva ett gott liv. Men en del hamnar helt fel och väljer en kriminell bana.

Det finns olika orsaker till att man hamnar där, men alltför ofta handlar det om ungdomar som har vuxit upp i områden i Sverige där alltför många människor inte är en del av vårt samhälle. Alldeles för många har föräldrar som inte lär sig svenska, går till jobbet och betalar skatt och därmed blir en del av vårt samhälle. Alltför många växer upp med ensamstående föräldrar. Kanske har man ett skolmisslyckande med sig och ser därför inte en ljus framtid framför sig med arbete, sjyst lön och ett bra liv. Då är det lättare att hamna på fel bana.

Här behövs ett samhälle som snabbt griper in, långt innan någon ens kommer på tanken att råna eller plocka upp ett vapen. Vi behöver välfungerande skolor och en socialtjänst som griper in, och självklart ska föräldrar inte kunna hindra insatser när de behövs. Regeringen har varit tydlig med att den vill se så kallade ungdomskriminalitetsnämnder. Det skulle vara ett sätt att stärka samhällets förmåga att gripa in när ungdomar är på fel bana.

Jag tycker att Johan Pehrson pratar klokt om både skola och socialtjänstlag, men Johan Pehrson och Liberalerna har ju valt att samarbeta med ett högerblock som över huvud taget inte har skola, socialtjänst och fritis på agendan för att bekämpa kriminaliteten. Här har Johan Pehrson alltså hamnat i fel lag.

(Applåder)

Anf. 92 JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Vi måste göra något åt det andra också.

Jag tolkar det som positivt att vi ska få en socialtjänstlag som kan agera tidigare och tydligare på temat det är bättre att stämma i bäcken än i ån. Så långt är vi överens.

Vad gäller brottsbekämpning har svensk polis haft en tuff uppgift under de här åtta åren. Vi har samma polistäthet i dag som vi hade 2014, men dagens brottslighet är grövre och mer internationaliserad. Det är visserligen bra att vi har samma polistäthet, men dagens poliser är mycket yngre. Många erfarna poliser har ju slutat, så polisen har inte samma kraft. Vi har även köer till domstolar och fängelser. I ett sådant läge är det svårt att agera tufft och hårt mot gängen, vilket vi måste göra. Därför, Magdalena Andersson, måste vi byta regering i höst.

(Applåder)

Anf. 93 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Vår stora utbyggnad av polisen gör givetvis att fler kriminella nu sitter bakom lås och bom, och de straffskärpningar vi har gjort gör också att de får allt längre straff. Då blir det trångt på våra häkten och i

övriga kriminalvården och även kö till domstolarna. Här har ju regeringen varit väldigt aktiv.

Det är viktigt att vi fortsätter att bygga ut rättsväsendet och skärpa straffen, men det är uppenbart att det bara är halva lösningen. Vi ser ju hur ungdomar försöker ta de fängslade kriminellas plats, och då måste vi jobba mer med det Johan Pehrson nämnde: skola och socialtjänst. Vi måste också se till att föräldrarna har ett arbete att gå till så att de kan vara förebilder för sina barn.

Det lag som Johan Pehrson jobbar med nu, de högerkonservativa, fokuserar bara på hårdare straff. Det är viktigt, men man måste också se den andra sidan. Ser man bara halva problemet har man bara halva lösningen. Man måste se helheten.

(Applåder)

Stopp för import av rysk fossil energi

Anf. 94 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Den 19 maj beslutade riksdagen på Miljöpartiets initiativ att arbeta för att stoppa Sveriges import av energi från Ryssland. Riksdagen uppmanade regeringen att granska vilken import som förekommer i dag och vilka alternativ som är juridiskt och praktiskt möjliga på kort och lång sikt och att överväga ett nationellt stopp för direktimport av rysk energi. Riksdagen uppmanade också regeringen att samla frivilliga initiativ och samtala med företag.

Läget i Ukraina är akut. Varje dag bidrar Sverige och EU till den ryska krigskassan genom att köpa ryska fossila bränslen. Detta måste upphöra snarast.

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit efter riksdagens beslut?

Anf. 95 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Annika Hirvonen och Miljöpartiet har länge pekat på att det orimligt att vi är så här beroende av fossila bränslen från andra länder. Kriget visar att Miljöpartiet hade rätt tidigare och har än mer rätt i dag. Att vara så här beroende av ryska fossila bränslen är dåligt för klimatet och även en säkerhetsrisk. Det visar också på det som Miljöpartiet brukar peka på: att vi måste se lite bredare på säkerhetsriskerna.

Efter tillkännagivandet har vi haft ett toppmöte i Bryssel. Där kunde jag kraftfullt driva på för ett införande av sanktioner på all den ryska olja som inte kommer via ledning, och detta kunde vi tillsammans besluta om. Då var det skönt att ha riksdagens stöd.

Jag är tacksam för att Miljöpartiet har drivit denna fråga så hårt.

Anf. 96 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Tack, statsministern, för svaret!

Ett av de absolut snabbaste sätten att minska vårt och övriga Europas beroende av auktoritära stater fossila energi är att minska vårt energiberoende och att energieffektivisera. Det är till och med snabbare än den otroligt snabba utbyggnaden av havsbaserad vindkraft.

Hur agerar statsministern för att främja energieffektivisering?

Anf. 97 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Nu har vi importstoppet för olja, vilket är väldigt bra. Det kommer naturligtvis också att påverka de ryska möjligheterna att finansiera kriget. Det som givetvis även kommer att diskuteras är hur vi snabbt kan minska beroendet av den ryska gasen, för det är en annan del.

Men precis som Annika Hirvonen säger är det allra snabbaste att på olika sätt energieffektivisera.

(Applåder)

Regeringens pensionsförslag och kvinnliga pensionärer

Anf. 98 ÅSA ERIKSSON (S):

Fru talman! De senaste veckornas röra gällande vårbudgeten har sannoligen inte ökat svenska folkets förtroende för riksdagen och det politiska systemet. Det är riktigt illa.

Men det värsta av allt är att när den högerkonservativa oppositionen stoppar ett framförhandlat och kompromissat förslag som har stöd av en majoritet av ledamöterna i kammaren från att ens prövas i kammaren är det vanligt folk som drabbas mest.

En av dem är min moster Ninni, som har varit trotjänare på Apoteket hela sitt yrkesliv men ändå har en låg pension och som hade sett fram emot en rejäl pensionshöjning i augusti.

Hur kommer kvinnor som har arbetat ett helt yrkesliv men ändå har en låg pension att påverkas om de högerkonservativa partierna stoppar regeringens förslag att höja låga pensioner?

Anf. 99 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Det som moster Ninni riskerar att bli utan är 1 000 kronor i pensionshöjning från augusti. Det är det som står på spel.

Det är klart att Ninni, precis som så många andra i Sverige, inte minst många kvinnor som har jobbat och slitit hela sitt yrkesliv, har en alldeles för låg pension. Detta skulle vara ett sätt att i ett slag förbättra deras vardag, vilket är oerhört angeläget med tanke på de höga priser vi ser på bensin, diesel, el och livsmedel till följd av kriget.

Det här är ett angeläget förslag, som dessutom har alla möjligheter att gå igenom i riksdagen. Jag håller tummarna för moster Ninni.

(Applåder)

En obligatorisk språkförskola

Anf. 100 MARIA MALMER STENERGÅRD (M):

Fru talman! Statsministern har sagt att det är prioriterat för henne att bryta segregationen. Där är vi helt överens. Integrationen är en ödesfråga för Sverige.

Svenska språket utgör en avgörande del av integrationen. I dag är det alldeles för många utrikes födda barn som inte klarar skolan, och en orsak är bristande språkkunskaper. Därför föreslår vi moderater språktest för barn i ung ålder och att de barn som inte har tillräckliga kunskaper i svenska ska få gå i obligatorisk språkförskola med riktigt duktiga pedagoger

15 timmar per vecka. Då får de helt andra förutsättningar att följa med i undervisningen från dag ett.

Min fråga till Magdalena Andersson är om hon är villig att införa en sådan obligatorisk språkförskola. Om svaret är nej, vad har hon då för förslag för att säkerställa att inga barn börjar skolan i den uppförsbacke som det innebär att inte kunna svenska?

Anf. 101 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Att det ska vara en självklarhet att alla barn som växer upp i Sverige ska lära sig svenska är en uppfattning som vi delar helt.

Sedan kan man diskutera vad som är allra bästa vägen dit. Jag skulle gärna resonera med en del pedagoger. Det är inte självklart att barn som har svaga kunskaper i svenska ska samlas och att det är bästa sättet för dem att lära sig svenska.

I stället kanske man ska arbeta för att ha förskolor som inte lika segregerade som i dag. Och man kanske ska ha lite starkare möjligheter för kommuner att styra både förskolor och skolor så att vi inte har skolor som direkt driver segregation och som riskerar att minska språkkunskaperna. Men där vet jag att Moderaterna tyvärr jobbar i rakt motsatt riktning och att det i stället är de privata och de riskkapitalägda företagens rätt att starta skolor som går före minskad segregation.

(Applåder)

Kvaliteten på blivande poliser

Anf. 102 KATJA NYBERG (SD):

Fru talman! Efter påskkravallerna har Polisförbundet genomfört en undersökning som visar att nästan hälften av alla poliser aktivt planerar att sluta inom polisen. För att bli en bra polis krävs erfarenhet, och det är förödande för kåren att så många poliser avser att sluta. Dessutom fylls inte platserna på Polishögskolan, trots de sänkta kraven.

Regeringen verkar vara desperat att nå ett kvantitativt mål i stället för ett kvalitativt mål. Trots detta ser det ut som att regeringens mål om 26 200 poliser inte kommer att nås till slutet av 2024.

Vad avser regeringen att göra för att de sänkta kraven för att bli polis inte ska leda till kvalitets- och kvantitetsförsämring inom ramen för kontexten erfarna och kompetenta poliser?

Anf. 103 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Sverige har en fantastisk poliskår, med många engagerade, ambitiösa och kompetenta poliser. Regeringen har byggt ut polisutbildningen kraftfullt därför att vi vet att Sverige behöver fler poliser. Vi har också många poliser som går i pension.

Det är självfallet så att vi i takt med att vi utbildar poliser behöver ha sådana arbetsvillkor att poliser vill stanna i yrket. En viktig faktor i detta är att det finns fler anställda poliser. Det förbättrar arbetsmiljön. Sedan handlar det såklart också om övriga arbetsvillkor, där det naturligtvis ska finnas goda förutsättningar.

Jag ser det som helt avgörande att polisen har fortsatt goda förutsättningar att nå de mål som vi har satt upp för utbyggnaden. Enligt de rappor-

ter som jag i dag har fått från justitieminister Morgan Johansson tycks vi faktiskt vara på väg att nå målen.

Prot. 2021/22:132
16 juni

Statsministerns
frågestund

Israels ansvar för mord på journalist

Anf. 104 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V):

Fru talman! Apartheid- och ockupationsmakten Israel fortsätter att förtrycka och fördriva palestinier från deras hem. De förstör allt som kännetecknar det palestinska folkets politiska, ekonomiska och kulturella arv sedan 1948.

Ingen har missat Israels brutala apartheidpolitik, som pågår än i dag. Den israeliska militären angriper palestinier vid al-Aqmoskén under månaden ramadan, spränger mediehus och angriper barn och ambulans- och vårdpersonal utan konsekvenser.

Den 11 maj mördade den israeliska militären den erfarna al-Jazira-journalisten Shireen Abu Akleh i Jenin. Shireen gjorde allt för att ge det förtryckta palestinska folket en röst. Hon mördades trots att hon hade en skyddsväst där ordet press stod tydligt. Utredningen visade att en israelisk soldat dödade journalisten med uppsåt.

Jag vet att FN:s säkerhetsråd enhälligt har fördömt mordet, men det räcker inte. Vad tänker statsministern göra för att kräva ansvarstagande av ockupationsmakten Israel?

Anf. 105 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Här väcks en oerhört viktig fråga, nämligen vikten av att det finns möjlighet för journalister att arbeta i hela världen och granska det som sker, att det finns möjlighet att granska beslutsfattare och andra makt-havare och att det finns möjlighet att granska vad som händer i oroshärdar och i krig.

Från svensk sida försöker vi alltid i olika forum att stå upp för fria och oberoende mediers möjligheter att granska. Detta är grunden för ett demokratiskt samhälle. Det är viktigt här i Sverige, men det är också viktigt för att man ska kunna granska vad som händer i olika delar av världen. Detta är en fråga som Sveriges regering ofta lyfter upp, inte bara i Sverige utan också i internationella sammanhang.

EU:s demokratikrav och Polen

Anf. 106 ANNIKA QARLSSON (C):

Fru talman! Centerpartiet har under många år varit drivande för att vi inom EU ska ställa stora krav på länderna när det gäller rättssäkerhet och frihet. När vi hade budgetdiskussioner för ett par år sedan fick vi in ett demokratilås. Vi kunde alltså bromsa utbetalningar av pengar från EU till länder som inte ser till att medborgarna garanteras rättssäkerhet, möjlighet till fria högre studier och så vidare.

Nu är vi framme vid den första omgång där vi har möjlighet att markera och tala om för Polen att de behöver göra mer för att vara en del av den europeiska gemenskapen. De måste göra mer för att visa att de faktiskt har ändrat inriktning på sin politik och att de står upp för de värden som är gemensamma för EU.

I EU-nämnden i går bad den svenska regeringen om mandat för att bevilja pengar till Polen. Vi tycker att det är för tidigt. Hur har ni resonerat för att släppa igenom det, Magdalena Andersson?

Anf. 107 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Annika Qarlssoon tar upp den viktiga frågan att EU är en värdegemenskap som står bakom gemensamma värden som fria medier, som vi pratade om tidigare, demokrati och rättsstatens principer.

För några år sedan vi fick igenom krav på att man ska leva upp till vissa principer för att få del av EU-medel, där vi från svensk sida var drivande. Anledningen till att vi nu tycker att vi kan stödja det förslag som kommer från EU-kommissionen är att man ska ha levt upp till vissa krav innan pengarna betalas ut. Det kommer att krävas åtaganden från den polska regeringen för att utbetalning ska ske.

Sänkt bistånd och kriget i Ukraina

Anf. 108 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Rysslands anfallskrig mot Ukraina har gett världsomfattande konsekvenser, med höjda livsmedelspriser och ökad fattigdom. Runt 14 miljoner ukrainare är på flykt. På grundval av Migrationsverkets första prognoser sänkte regeringen Sidas utbetalningslimiter med 9,2 miljarder, vilket har tvingat svenska biståndsorganisationer att tvärbromsa stöd till klimatbistånd, demokrati och människorättsarbete.

Flyktingströmmen till Sverige har inte kommit i närheten av de första prognoserna. Ändå dröjde regeringen ända till förra veckan med att lindra besparingen på biståndet, och då bara med 1,3 miljarder. Det står inte alls i proportion till det minskade flyktingtrycket.

Kommer regeringen att besluta om fler lättnader för att ge biståndsorganisationerna möjlighet att möta andra viktiga behov i världen och i så fall när?

Anf. 109 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Regeringen följer naturligtvis utvecklingen väldigt noga hela tiden. Om det fortsätter att komma färre ukrainska flyktingar än vad som låg i prognosen tidigare finns det naturligtvis möjlighet att föra tillbaka ytterligare biståndsmedel.

Det här är viktiga medel för att på olika sätt arbeta för att människor i hela världen ska kunna ha goda levnadsförhållanden och leva i demokrati och frihet. Det är något som vi i regeringen kämpar hårt för, och där är ju enprocentmålet för biståndet något som vi står bakom.

Tyvärr kan jag konstatera att Kristdemokraterna just nu samarbetar med två betydligt större partier som ju vill sänka biståndet rejält. Frågan är hur Kristdemokraterna, om det vill sig illa och man bildar regering, kommer att behöva kompromissa med sin inställning till biståndet när man ska sitta i regering tillsammans med Moderaterna och Sverigedemokraterna.

Anf. 110 ROBERT HANNAH (L):

Fru talman! I Sverige har vi i dag enorma problem med radikal islamism. Vi har haft påskupploppen, vi har enorma problem med hedersförtryck, trots att Centerpartiets vice partiledare kallar det för ett pyttelitet problem. Vi har enorma problem med radikaliserings. Vi har haft terroristattacker här i Sverige där radikala islamister har begått brotten. Samtidigt väljer Socialdemokraterna att driva igenom ett beslut i veckan om att de största finansierarna av radikal islamism, av terrorism och av källarmoskéer i Sverige ska ha visumfrihet i Sverige – jag pratar om Qatar och Kuwait – och det görs för att man vill köpa deras olja och gas i stället för att köpa rysk olja och gas.

Det är ett enormt säkerhetsproblem att det är fritt fram för medborgare från länder som är de största finansierarna av terrorism i världen, som finansierar radikala moskéer i Sverige, bland annat al-Wakfmoskén i Malmö, att få komma till det här landet.

Jag skulle gärna vilja fråga statsministern varför det är så viktigt att medborgare från Qatar och Kuwait ska få komma till Sverige fritt.

Anf. 111 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Robert Hannahs engagemang mot olika former av terroristhandlingar eller radikaliserings som kan leda människor in i terrorism är någonting som jag verkligen uppskattar.

Regeringen har vidtagit en lång rad åtgärder för att skärpa lagstiftningen vad gäller terrorism. Vi har infört nya brott, vi har skärpt straffen, vi har också genomfört en omfattande och hårdare lagstiftning vad gäller finansiering av olika former av terrorism.

Det är ett arbete som jag gärna ser att vi fortsätter och gärna med brett stöd i Sveriges riksdag. Därför kommer vi naturligtvis att löpande följa utvecklingen för att se vilka ytterligare åtgärder som kommer att behöva vidtas. Men ytterligare lagstiftning kring detta kommer att träda i kraft i närtid.

Karensavdraget

Anf. 112 ALEXANDER OJANNE (S):

Fru talman! Jag vill fråga statsministern om karensavdraget.

Vårt mål är att skapa ett jämlikt samhälle, men karensavdraget bidrar till det motsatta. Det är ett avdrag som slår hårdast mot dem som inte kan jobba hemifrån och mot dem med lägsta löner. Det ökar sjuknärvaron och smittspridningen på arbetsplatser. Det är sannolikt inte samhällsekonomiskt motiverat att ha ett karensavdrag. Inget annat land i Norden har karensavdrag, och det fungerar utmärkt i de länderna.

LO-förbunden har länge pekat på orättvisan i karensavdraget och arbetat för att det ska avskaffas för gott.

Min fråga är: Vad avser regeringen att göra med karensavdraget?

Anf. 113 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Det går inte att säga annat än att det under pandemin, och framför allt efter pandemin, har blivit tydligt hur olika karensvdraget slår för olika yrkesgrupper. Vissa kan arbeta hemma om man känner sig lite förkyld, medan andra får stanna hemma från jobbet och därmed får en karensdag med vad det innebär i minskad ekonomisk ersättning.

Samtidigt är det viktigt att ha en hög tilltro till sjukförsäkringen. När man gör förändringar måste man noga fundera igenom vad det får för effekter. Det är därför som vi har tillsatt en utredning om hur man kan få en rättvisare sjukförsäkring och som specifikt ska titta på karensvdraget. Där är det naturligtvis viktigt att titta på hur det ser ut i andra länder. Om jag har förstått det rätt är sjukförsäkringen i Norge generösare, men de har också betydligt högre sjukskrivningstal än vad vi har i Sverige. I Danmark är det inte så. Där har de å andra sidan inte en arbetsrätt på samma sätt som vi har i Sverige, utan man kan bli uppsagd på ett annat sätt.

Inflationsdämpande åtgärder

Anf. 114 KJELL JANSSON (M):

Fru talman! Vi har nu den högsta inflationen i Sverige på 31 år: 7,2 procent. Det är naturligtvis en konsekvens av att regeringen har tappat greppet om den ekonomiska politiken. Ytterst ansvarig för detta är statsministern, som även tidigare var finansminister.

Nedstängningen av sex reaktorer i södra Sverige har drivit upp elpriset extremt och var i vintras över 8 kronor per kilowattimme. Dubbelbeskattning av el och höga energiskatter har kraftigt bidragit till inflationen.

Det här gör svenskarna fattigare. Högre kostnader för räntor och elräkningar drabbar hushållen hårt. Matpriserna har stigit med 10 procent och byggmaterialet med 100 procent på ett år. Statsministern säger att det är Putinpriser, men jag vill säga att vi har fått sossepriser.

Vad avser statsministern att föreslå för att dämpa inflationen till en rimlig nivå på 2 procent?

Anf. 115 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Det pågår ett krig i vårt närområde. Som en effekt av det ser vi i hela Europa högre bensin- och dieselpriser, inte minst högre elpriser och matpriser. De högre matpriserna påverkar ju inte bara Europa utan hela världen. Vi ser nu hur människor har svårt att klara sin mathållning och börjar drabbas av svält på grund av de höga priserna. Jag tror ändå att det är viktigt att se orsaken till vad som händer för att man ska kunna lösa problemen, och det är naturligtvis Rysslands krig mot Ukraina.

Här finns alla möjligheter för kammaren att hjälpa och lindra situationen för dem som har det riktigt tufft i Sverige, och det är att rösta för den pensionshöjning som regeringen har föreslagit för de sämst ställda pensionärerna med 1 000 kronor varje månad. Tyvärr verkar Moderaterna vara emot den.

(Applåder)

Anf. 116 PATRIK JÖNSSON (SD):

Fru talman! Det är köer och åter köer. Det är frustrerade resenärer som köar i timmar och mängder av resenärer som missar sina flyg. Samtidigt som köerna ringlar långa på Arlanda fungerar det på Kastrup, Gardermoen och Helsingfors flygplats. De har lyckats, vi har misslyckats.

Swedavia har ansvaret för att Arlanda flygplats ska fungera. Swedavia har brustit i sitt ansvar. Trots varningar redan i höstas och i januari har Swedavias ledning suttit på händerna och därmed låtit kaoset bli ett fullbordat faktum.

Regeringen skriver på sin hemsida: Staten har ambitionen att vara en aktiv och ansvarsfull ägare.

Hittills har jag inte sett prov på att regeringen har varit aktiv i ägarskapet. Från Sverigedemokraternas sida vill jag vara tydlig. Vi saknar förtroende för Swedavias ledning. De klarar inte av att sköta sin kärnuppgift.

Min fråga blir därför: Har Swedavias ledning statsministerns förtroende?

Anf. 117 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Många svenskar upplever en enorm frustration just nu. Man har under pandemin längtat och sparat för att kunna åka på den efterlängtrade charterresan. När det sedan börjar bli dags inser man att passet har gått ut, och man får då kämpa för att ens kunna få en passtid. När man väl har lyckats ta det där passfotot får man vänta länge innan passet kommer. Om man då inte redan har missat den efterlängtrade resan kommer man till Arlanda där man får stå i köer i timme efter timme. Vilken frustration och besvikelse om man inte kommer med på det där planet.

Det råder ingen tvekan om att Swedavia behöver göra mer för att reda upp i det kaos som råder på Arlanda. Min bild är att de kämpar med att göra detta, men jag vill se verkstad rejält.

(Applåder)

Turkiets krav och Sveriges Natoansökan

Anf. 118 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Turkiet har nu lagt krokben för Sveriges och regeringens ansökan om ett svenskt Natomedlemskap. Det är uppenbart att regeringen inför att ansökan skickades in inte gjorde tillräckligt gedigna analyser av risken för att despoten Erdoğan skulle utnyttja läget maximalt.

Turkiet har på ett medvetet sätt spridit lögn om Sverige och om att Sverige skulle vara ett hem för terrorism samt smutskastat svenska politiker från en mängd partier och krävt att ett trettiotal personer ska utvisas.

Samtidigt har Turkiet ställt flera orimliga krav på Sverige. Ändå ser vi nu tydliga tecken på att regeringen dels tycker att de här invändningarna är legitima, dels tänker gå Turkiet till mötes gällande att tillåta vapenexport dit, vilket riksdagens alla partier så sent som 2019 stoppade.

Det är tydligt att Turkiet vill stoppa Sveriges röst för demokrati, för mänskliga rättigheter och, framför allt, för kurdernas rättigheter. Vilka är statsministerns argument för att legitimera och tillmötesgå Turkiets krav?

Anf. 119 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S):

Fru talman! Det fanns ju en stor uppslutning bland alla Natoländer för den svenska och den finska ansökan. Natos generalsekreterare Jens Stoltenberg var så sent som i måndags, på Harpsund, tydlig med att detta var den respons som såväl Nato som Sverige och Finland fick från Turkiet. Men sedan vände man på klacken och kom med invändningar.

Vi har nu en dialog med Turkiet för att räta ut alla eventuella frågetecken, bland annat när det gäller hur vi jobbar mot terrorism i Sverige. Vi kan beskriva hur vi har skärpt lagstiftningen kring både terrorism och terrorismfinansiering. Detta är en dialog med Turkiet som pågår kontinuerligt just nu.

Statsministerns frågestund var härmed avslutad.

§ 14 (forts. från § 12) **Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn** (forts. SoU34)

Anf. 120 PIA STEENSLAND (KD):

Fru talman! Jag såg verkligen fram emot att läsa den proposition som vi debatterar här i dag när regeringen presenterade den i våras, då den berör områden inom assistansen där vi kristdemokrater under lång tid har betonat behovet av förbättringar. Det handlar om att stärka rätten till personlig assistans för personer med psykisk funktionsnedsättning och om att smalna av föräldraansvaret för barn med omfattande funktionsnedsättning.

Men, fru talman, precis som så många gånger förut när det gäller förslag kopplade till den personliga assistansen blev jag besviken över att den socialdemokratiskt ledda regeringen inte har lyckats få till detaljerna för att förslagen ska bli riktigt bra för den enskilda människan.

Ledamoten Mikael Dahlgvist hade hög svansföring i sitt anförande tidigare i dag, men när det gäller exempelvis andning och sondmatning var det vi kristdemokrater tillsammans med en stark opinion från funktionsrättsrörelsen som förmådde regeringen att dra tillbaka förslag som riskerade att försämra rätten till assistans för dem som har andra behov än andning och sondmatning.

När det gäller huvudmannskapet gav regeringen direktiv till utredningen att ta fram alternativa förslag till ett statligt ansvar, trots att det förslag som vi kristdemokrater tog fram tillsammans med Moderaterna och Vänsterpartiet för att utredningen skulle fokusera på hur detaljerna kring ett statligt huvudmannskap skulle utformas för att det skulle bli riktigt bra fick stöd i riksdagen.

Djävulen sitter verkligen i detaljerna. Jag vill nu ge några exempel på brister i det förslag från regeringen som vi debatterar här i dag.

Fru talman! När det gäller det schabloniserade föräldraavdraget var det inte helt självklart för oss kristdemokrater att stödja förslaget, då vår grundinställning är att assistansbehovet bör bedömas utifrån en individuell prövning. Men eftersom tillämpningen kommer att förenklas och förutsägbarheten kommer att öka genom en schablon, jämfört med dagens bedömning av det som kallas normalt föräldraansvar, kan vi acceptera förslaget. Men det finns vissa brister som vi menar behöver rättas till.

Fru talman! Det finns familjer där det finns barn med funktionsnedsättning där vardagen kan vara så pass påfrestande att föräldrar inte mår med att ta ansvar i den omfattning som är schabloniserad för barnets ålder. Här bör det finnas möjlighet att göra undantag om det finns synnerliga skäl för att möjliggöra att man inte ska beakta föräldraavdraget.

Ett annat exempel handlar om ungdomar som går på ett riksgymnasium. Enligt regeringens förslag skulle föräldrarna till dessa ungdomar ha ansvar för dem en timme per dygn. Det säger sig självt att detta ställer till stora problem för de ungdomar som har behov av assistans dygnet runt och som befinner sig på annan ort än föräldrarna. Jag är därför glad över att en majoritet i socialutskottet har ställt sig bakom Kristdemokraternas förslag om att det i undantagsfall kan finnas behov av en ventil för att tillämpningen av schablonavdraget inte ska slå fel.

Socialdemokraterna har inte ställt sig bakom förslaget, men jag förutsätter ändå att regeringen skyndsamt ser till att föräldraavdraget inte kommer att sätta upp hinder för exempelvis ungdomar med omfattande funktionsnedsättning som vill utbilda sig.

Vi kristdemokrater har också föreslagit att avräkningen av schablonen för föräldraavdrag ska göras efter att det totala antalet assistansberättigade timmar har blivit fastställt, det vill säga när man har tittat på det totala antalet timmar för grundläggande behov och övriga behov. Syftet är att minska risken att dessa barn ramlar ur den statliga assistansersättningen.

Fru talman! Jag vill därför yrka bifall till vår reservation 6.

Förslaget om det grundläggande behovet, som definieras som stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom, är i grunden ett bra förslag. Men för att assistans ska beviljas utifrån detta behov föreslår regeringen att det ska ställas krav på att det finns ett behov av frekventa ingripanden för att minska risken för att farliga situationer uppstår eller för att hantera sådana situationer.

Detta kan först låta bra, men en stor andel av de personer som har behov av personlig assistans utifrån dessa behov kan tack vare assistansen minska antalet och frekvensen av dessa faktiska episoder.

Om det, som regeringen föreslår, enbart läggs fokus på att det ska finnas behov av faktiska frekventa ingripanden för att man ska få rätt till assistans finns det risk för att en person som tack vare assistansen har ett minskat utåtagerande förlorar sin assistans vid övergången till det nya grundläggande behovet men också vid kommande omprövningar. Det skulle vara förödande för den enskilde om så skulle ske. Tyvärr var det bara Vänsterpartiet som gav stöd till Kristdemokraternas förslag, som skulle kunna förhindra detta.

Fru talman! Vi kristdemokrater ställer oss också bakom de tillkännagivanden som socialutskottet föreslår om att barnets bästa ska beaktas i frågan om personlig assistans och om en utvärdering av lagstiftningen för att säkerställa att varje person får en rättssäker bedömning, för att säkerställa kvalitet och kontinuitet och för att motverka fusk.

Jag noterade att Socialdemokraterna reserverade sig även mot dessa förslag. Jag önskar, fru talman, att ledamoten Mikael Dahlgvist tar replik på mig, så att vi kan prata lite mer om barnets bästa och vad detta innebär när det gäller rätten till personlig assistans.

Fru talman! I dag finns det föräldrar som beskriver att de har sina barn på lånad tid. Ändå får de kämpa mot myndigheter för att få det stöd som borde vara en självklar rätt utifrån grundintentionen med LSS. Om de skrivningar som i dag finns i LSS om barnets bästa hade varit tillräckligt skarpa hade dessa föräldrar fått det stöd som de behöver för att klara vardagen och kanske också för att orka vara föräldrar till syskon.

Det är anmärkningsvärt att Socialdemokraterna reserverar sig mot att förbättra dessa delar, särskilt som det, som jag beskrev i mitt tidigare anförande, finns brister även i det förslag som vi debatterar i dag kring föräldraansvaret.

Avslutningsvis, fru talman, är jag glad över att socialutskottet betonar att det krävs mer än de förslag som vi debatterar här i dag för att stärka rätten till assistans på ett övergripande plan. Socialutskottet påminner därför i en skarp skrivning om vikten av att regeringen skyndsamt verkställer det tillkännagivande som riksdagen riktade tidigare i år efter förslag från oss kristdemokrater. Jag pratar naturligtvis om att den pågående huvudmannaskapsutredningen ska få ett tilläggsdirektiv om att utarbeta förslag som gör att samtliga hjälpmoment för alla grundläggande behov ska ge rätt till personlig assistans.

Jag är bekymrad över att regeringen upprepade gånger har sagt att den inte kommer att verkställa riksdagens vilja. Det handlar om förslag där man i praktiken vill tillse att människor med omfattande funktionsnedsättning exempelvis ska få rätt till assistans under ett helt toalettbesök. Det är det enskilt viktigaste förslaget för att rätta till den strikta rättspraxis som har utvecklats efter den dåvarande S-MP-regeringens regleringsbrev till Försäkringskassan 2016.

Fru talman! Socialdemokraterna går emot riksdagens och därmed folkets vilja när det gäller rätten till assistans för de grundläggande behoven. Gång på gång låter de bli att säkerställa att detaljerna blir bra i de förslag som de faktiskt presenterar. Det är ett tydligt och viktigt besked till väljarna inför valet i september.

För att även människor med funktionsnedsättning ska kunna leva ett liv i frihet som alla andra krävs en ny regering. Det krävs en borgerlig regering med ett starkt kristdemokratiskt inslag, som är en garant för att människovärdet sätts främst.

(forts. § 17)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.10 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 15.20, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 15.20.

UbU33 Ett mer likvärdigt skolval

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Lagförslaget i övrigt)

1. utskottet
2. res. 1 (S, V, MP)

Votering:

167 för utskottet

118 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 57 M, 51 SD, 26 C, 17 KD, 16 L

För res. 1: 84 S, 22 V, 11 MP, 1 -

Frånvarande: 16 S, 13 M, 10 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Punkt 3 (Ett nytt förslag om ett utvecklat skolval)

1. utskottet
2. res. 2 (S, V, MP)

Votering:

169 för utskottet

118 för res. 2

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 57 M, 53 SD, 26 C, 17 KD, 16 L

För res. 2: 84 S, 22 V, 11 MP, 1 -

Frånvarande: 16 S, 13 M, 8 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Punkt 4 (Övriga frågor om skolval)

1. utskottet
2. res. 4 (MP)
3. utskottets förslag med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. 2021/22:4567 yrk. 2-4 av Fredrik Malm m.fl. (L)

Förberedande votering:

11 för res. 4

16 för mot.

259 avstod

63 frånvarande

Kammaren biträdde mot.

Huvudvotering:

189 för utskottet

16 för mot.

82 avstod

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2021/22:132
16 juni

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 57 M, 25 C, 22 V, 1 -

För mot: 16 L

Avstod: 53 SD, 1 C, 17 KD, 11 MP

Frånvarande: 16 S, 13 M, 8 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Catarina Deremar (C) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 5 (Samordnad antagning m.m.)

1. utskottet

2. res. 5 (KD)

Votering:

269 för utskottet

17 för res. 5

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 57 M, 53 SD, 25 C, 22 V, 16 L, 11 MP, 1 -

För res. 5: 17 KD

Frånvarande: 16 S, 13 M, 8 SD, 6 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

UbU34 Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet och årsredovisning 2021

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU45 Riksrevisionens rapport om Ekobrottsmyndighetens arbete mot den organiserade ekonomiska brottsligheten

Punkt 4 (Ekobrottsmyndighetens underrättelseverksamhet)

1. utskottet

2. res. 1 (S, V, L, MP)

Votering:

152 för utskottet

135 för res. 1

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 57 M, 52 SD, 26 C, 17 KD

För res. 1: 84 S, 1 SD, 22 V, 16 L, 11 MP, 1 -

Frånvarande: 16 S, 13 M, 8 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Punkt 5 (Brottsbekämpande myndigheters tillgång till register)

1. utskottet

2. res. 2 (M, SD, KD)

Votering:

160 för utskottet

126 för res. 2

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:
För utskottet: 84 S, 26 C, 22 V, 16 L, 11 MP, 1 -
För res. 2: 57 M, 52 SD, 17 KD
Frånvarande: 16 S, 13 M, 9 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Prot. 2021/22:132
16 juni

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU47 Kompletteringar till EU:s nya gräns- och kustbevakningsförordning och förtydliganden i regler om unga lagöverträdare

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 16 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UbU25 Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning

Punkt 1 (Lagförslagen)

1. utskottet
2. res. 1 (SD)

Votering:

233 för utskottet

52 för res. 1

1 avstod

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 56 M, 26 C, 22 V, 17 KD, 16 L, 11 MP, 1 -

För res. 1: 52 SD

Avstod: 1 M

Frånvarande: 16 S, 13 M, 9 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Punkt 2 (Dimensionering av utbildningen)

1. utskottet
2. res. 2 (C)

Votering:

220 för utskottet

26 för res. 2

40 avstod

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 57 M, 52 SD, 16 L, 11 MP

För res. 2: 26 C

Avstod: 22 V, 17 KD, 1 -

Frånvarande: 16 S, 13 M, 9 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Punkt 4 (Regional försöksverksamhet med dimensionering)

1. utskottet
2. res. 6 (KD)

Votering:

265 för utskottet

22 för res. 6

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 57 M, 53 SD, 26 C, 22 V, 11 L, 11 MP, 1 -

För res. 6: 17 KD, 5 L

Frånvarande: 16 S, 13 M, 8 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Punkt 6 (Samverkan får inte blockera nyetablering av fristående gymnasieskolor)

1. utskottet
2. res. 9 (M, SD, KD)

Votering:

161 för utskottet

125 för res. 9

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 1 SD, 26 C, 22 V, 16 L, 11 MP, 1 -

För res. 9: 57 M, 51 SD, 17 KD

Frånvarande: 16 S, 13 M, 9 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Punkt 9 (Regionala planeringsunderlag)

1. utskottet
2. res. 14 (M, KD)
3. res. 15 (V)

Förberedande votering:

79 för res. 14

23 för res. 15

185 avstod

62 frånvarande

Kammaren biträdde res. 14.

Per-Arne Håkansson (S) och Arman Teimouri (L) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

190 för utskottet

74 för res. 14

23 avstod

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 53 SD, 26 C, 16 L, 11 MP

För res. 14: 57 M, 17 KD

Avstod: 22 V, 1 -

Frånvarande: 16 S, 13 M, 8 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

UbU26 In- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet

Punkt 1 (Lagförslagen)

1. utskottet
2. res. 1 (V)

Votering:

264 för utskottet
23 för res. 1
62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 57 M, 53 SD, 26 C, 17 KD, 16 L, 11 MP
För res. 1: 22 V, 1 -
Frånvarande: 16 S, 13 M, 8 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Punkt 2 (In- och utpasseringskontroller)

1. utskottet
2. res. 2 (M, C, KD)
3. utskottets förslag med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. 2021/22:4532 av Maria Nilsson m.fl. (alla L)

Förberedande votering:

99 för res. 2
16 för mot.
172 avstod
62 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Per Schöldberg (C) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Huvudvotering:

98 för utskottet
100 för res. 2
89 avstod
62 frånvarande

Kammaren biföll res. 2.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 1 SD, 1 V, 11 MP, 1 -
För res. 2: 57 M, 26 C, 17 KD
Avstod: 52 SD, 21 V, 16 L
Frånvarande: 16 S, 13 M, 8 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -
Christina Höj Larsen (V) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Prot. 2021/22:132
16 juni

Punkt 3 (Ny personalkategori)

1. utskottet
2. res. 4 (SD)

Votering:

215 för utskottet

52 för res. 4

19 avstod

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 57 M, 26 C, 3 V, 17 KD, 16 L, 11 MP, 1 -

För res. 4: 52 SD

Avstod: 19 V

Frånvarande: 16 S, 13 M, 9 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Nooshi Dadgostar, Ida Gabriellsson och Elin Segerlind (alla V) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

UbU19 Högskolan

Punkt 1 (Övergripande om universitet och högskolor)

1. utskottet

2. res. 2 (SD)

3. res. 3 (C)

4. res. 4 (V)

5. utskottets förslag med den ändring däri som föranleddes av bifall till mot. 2021/22:3996 yrk. 22 av Joar Forssell m.fl. (L)

Förberedande votering 1:

23 för res. 4

17 för mot.

246 avstod

63 frånvarande

Kammaren biträdde res. 4.

Förberedande votering 2:

26 för res. 3

23 för res. 4

237 avstod

63 frånvarande

Kammaren biträdde res. 3.

Förberedande votering 3:

52 för res. 2

26 för res. 3

208 avstod

63 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

103 för utskottet

52 för res. 2

131 avstod

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 1 M, 17 KD, 1 MP

För res. 2: 52 SD

Avstod: 56 M, 26 C, 22 V, 16 L, 10 MP, 1 -

Frånvarande: 16 S, 13 M, 9 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Amanda Palmstierna (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 2 (Akademisk frihet)

1. utskottet

2. res. 6 (M, SD)

Votering:

166 för utskottet

109 för res. 6

11 avstod

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 26 C, 22 V, 17 KD, 16 L, 1 -

För res. 6: 57 M, 52 SD

Avstod: 11 MP

Frånvarande: 16 S, 13 M, 9 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Punkt 6 (Reformering av lärarutbildningarna)

1. utskottet

2. res. 14 (SD, KD)

Votering:

216 för utskottet

69 för res. 14

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 56 M, 26 C, 22 V, 16 L, 11 MP, 1 -

För res. 14: 52 SD, 17 KD

Frånvarande: 16 S, 14 M, 9 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU24 Utvärdering av penningpolitiken perioden 2019–2021 samt den senaste externa utvärderingen av penningpolitiken

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU31 Översyn av vissa bestämmelser om tullfrihet

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU26 Ordning och reda på avfallet

Punkt 1 (Säkerheter vid hantering av utvinningsavfall)

1. utskottet

2. res. 1 (M, SD, KD)

Votering:

160 för utskottet

126 för res. 1

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 26 C, 22 V, 16 L, 11 MP, 1 -

För res. 1: 57 M, 52 SD, 17 KD

Frånvarande: 16 S, 13 M, 9 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Punkt 2 (Säkerhet för anmälningspliktiga miljöfarliga verksamheter)

1. utskottet

2. res. 2 (M, C, KD)

Votering:

186 för utskottet

100 för res. 2

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 52 SD, 22 V, 16 L, 11 MP, 1 -

För res. 2: 57 M, 26 C, 17 KD

Frånvarande: 16 S, 13 M, 9 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Punkt 3 (En tillsynsmyndighets anmälan om brottsmisstanke)

1. utskottet

2. res. 3 (C)

Votering:

260 för utskottet

26 för res. 3

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 57 M, 52 SD, 22 V, 17 KD, 16 L, 11 MP, 1 -

För res. 3: 26 C

Frånvarande: 16 S, 13 M, 9 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Punkt 5 (Förändringar av producentansvaret för förpackningar)

1. utskottet

2. res. 5 (M, C, KD)

Votering:

186 för utskottet

100 för res. 5

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 52 SD, 22 V, 16 L, 11 MP, 1 -

För res. 5: 57 M, 26 C, 17 KD

Frånvarande: 16 S, 13 M, 9 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Prot. 2021/22:132

16 juni

Punkt 6 (Lagstiftningens framtida utformning)

1. utskottet

2. res. 8 (MP)

Votering:

176 för utskottet

11 för res. 8

100 avstod

62 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 84 S, 53 SD, 25 C, 13 L, 1 -

För res. 8: 11 MP

Avstod: 57 M, 1 C, 22 V, 17 KD, 3 L

Frånvarande: 16 S, 13 M, 8 SD, 5 C, 5 V, 5 KD, 4 L, 5 MP, 1 -

Gulan Avci, Joar Forssell och Maria Nilsson (alla L) anmälde att de avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 17 (forts. från § 14) Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn (forts. SoU34)

Anf. 121 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Fru talman! Ledamoten Steenslands kritik mot regeringen och Socialdemokraterna är föga förvånande. Under hela mandatperioden har vi hört att det görs för lite och för långsamt, att det borde ske fortare och omfatta betydligt fler. Men samtidigt, när jag tittar på budgetförslaget från de högerkonservativa, kandidaterna till regeringsställningen, ser jag inte att några pengar är avsatta för kostnadsökningen som deras ambitiösa förslag innebär.

Fru talman! Min fråga till ledamoten Steensland blir följande: Tycker inte ledamoten att man lurar dem som lyssnar på debatten, inklusive hela funktionsrörelsen? Det är uppenbart att man säger en sak men gör någonting helt annat.

Anf. 122 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Mikael Dahlqvist!

Vi kristdemokrater budgeterar för de delar som vi ansvarar för. Men för vissa delar krävs det utredning för att saker och ting ska komma på plats, och det tar tid innan det kommer in i budgeten.

Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn

Fru talman! Om det är något som är vilseledande i jämförelse med det som har skett här på förmiddagen är det alltså Mikael Dahlgvist och regeringen som inte riktigt lever upp till det som utlovas.

I förslaget som vi debatterar i dag finns intentionen att stärka rätten till assistans för personer med psykisk funktionsnedsättning och för familjer med barn med omfattande funktionsnedsättning, så att de ska få ett starkare stöd. I mitt anförande har jag framfört flera brister i de förslagen. Med regeringens förslag till beslut riskerar människor med en psykisk funktionsnedsättning som tack vare assistansen har färre utåtagerande beteenden att förlora sin rätt till assistans, eftersom de inte behöver frekventa ingripanden. Man har nämligen en så pass god miljö runt omkring sig och kan tack vare assistansen dämpa risken för utåtagerande beteende.

Fru talman! Det är anmärkningsvärt. Vi påtalar på det här sättet uppenbara brister som innebär en risk för att förslagen inte kommer att leda till det som ledamoten säger sig vilja. Då tycker jag att man kan lyssna på Kristdemokraternas förslag, instämma i dem och se till att regeringen genomför det vi föreslår.

Anf. 123 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik:

Fru talman! Tack för ditt svar, ledamoten Steensland!

När det gäller budgeterade medel är det lite ohederligt av ledamoten att anförda att ledamoten inte kan budgetera för vad kostnaden blir. I höstbudgeten, som gick igenom och som bland annat ledamotens parti står bakom, hade ni ju budgeterat för ett antal satsningar. Men jag kunde inte se någon särskild satsning på LSS-reformer.

Fru talman! Jag vet att Kristdemokraterna har en hög ambition. Men det är skillnad på att stå här i talarstolen och lova saker och att i verkligheten budgetera medel. Jag personligen har också väldigt höga ambitioner när det gäller LSS. Jag vet att Pia Steensland också har ett stort engagemang. Men det är skillnad på att visa det i praktiken.

Fru talman! Den här regeringen har tillfört pengar till den första historiska reformen av LSS sedan 1994. Den kommer att kosta 3 ½ miljard.

Apropå ledamoten Steenslands fråga om utåtagerande beteende ställer jag mig lite frågande till farhågorna. Jag vet flera barn och ungdomar som har utåtagerande beteende och som har fått bland annat personlig assistans och som det sedan fungerar bra för. Jag har inte sett ett enda fall där man helt plötsligt har dragit in deras hjälp. Man tittar oerhört mycket på barnens behov men också på barnens förutsättningar och diagnos.

Anf. 124 PIA STEENSLAND (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar Mikael Dahlgvist för frågan.

Det tillskott som regeringen lade fram i sin budget har vi accepterat. Det är bra. I vår egen budget har vi reserverat pengar för att stärka rätten till assistans, men det blir ett stegvis införande eftersom det kräver tid för att få förslagen på plats.

Fru talman! Problemet är att det i regeringens förslag står uttalat att det ska krävas aktiva frekventa insatser för att förhindra utåtagerande beteende. Och det är det som utgör vår oro. Om man har kommit till en bättre plats i sin situation riskerar man att förlora assistansen. Det måste vi motverka.

Nu kan ledamoten Dahlqvist inte ta replik och svara på min fråga, men jag tycker att det är anmärkningsvärt med det föräldraavdrag som kommer att göras i schablonen. Det går inte att göra undantag. Och då får det bli en retorisk fråga. Tycker ledamoten att det är rimligt att ungdomar som går på ett riksgymnasium på en annan plats än där föräldrarna bor, ungdomar som behöver assistans dygnet runt, ska vara utan assistans en timma per dygn eftersom det enligt liggande förslag är föräldrarna som då är ansvariga? Jag tycker inte att det är rimligt, fru talman.

Vi skulle väl tillsammans kunna samtala om de brister som faktiskt finns för att få en riktigt bra reform på plats. Det är tydligt, fru talman, att det krävs en ny regering som på allvar sätter människor med funktionsnedsättning och deras frihet främst.

Anf. 125 BENGT ELIASSON (L):

Fru talman! Inledningsvis vill jag med inte så lite glädje yrka bifall till förslaget i betänkandet i sin helhet, inklusive förslagen till tillkännagivanden gällande sakinnehållet. Men jag yrkar likväl bifall till reservation 13 under punkt 11. Jag återkommer till varför alldeles strax.

Fru talman! Det är inte varje dag, och få förunnat, att utifrån en oppositionsroll få arbeta med ett lagförslag från allra första lilla grodd till färdig limpa. Det här är en sådan dag för mig. Vi har gått från de inledande förhandlingarna till det som skulle bli punkt 64 i januariavtalet den där något röriga hösten för snart fyra år sedan via diskussioner och avvägningar i direktivskrivande, som sannerligen var en knölig väg, en orolig väntan under utredningstiden och så småningom tuffa diskussioner i och efter remissrundan till väntan under propositionsframtagning.

Men, fru talman, i dag står vi här, och jag kan vid ett av mina sista besök i Sveriges finaste och viktigaste talarstol yrka bifall till en mycket bra och viktig förändring i LSS. Ja, det finns otillräckligheter, det finns skavanker och detaljer som hade kunnat vara bättre, men helheten får i dag gå före. Det här är ett steg framåt.

För all del, fru talman, det handlar nu om den första delen. Den andra delen antas på måndag. Då kommer nästa del av det som egentligen är samma lagförändring. Lite obegripligt, men i alla fall.

Fru talman! Liberalerna har under lång tid lyft upp vikten av att assistansen ska stärkas så snabbt som möjligt. Vi var de som införde reformen en gång för länge sedan: 1993. Frihetsreformen LSS har fortsatt att vara en av de centrala punkterna i så många människors liv. Och vi har fortsatt att vara drivande i dessa frågor genom åren.

Då som nu och för alltid står Liberalerna upp för alla individers rätt att leva ett värdigt liv – oavsett vem man är. De senaste åren har vi sett hur allt snävare rättspraxis tillåtits urholka det grundläggande syfte som LSS har, nämligen att säkerställa att alla individer, oavsett behov, har rätt till det stöd de behöver för att kunna leva sina liv. Rätten till LSS. Rätten att leva som Svensson, som man kan uttyda de tre bokstäverna. Leva som Svensson – varken mer, varken mindre. Men den rätten ska vara odiskutabel.

Vi är så vana vid att omständigheter som kön, klasstillhörighet, sexuell läggning eller härkomst aldrig ska tillåtas stå i vägen eller tvinga in individen i ofrihet. Och detsamma gäller givetvis människor med olika former

Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn

av funktionshinder. Jag tror att de flesta kan uttala orden, men det är inte så vi agerar i vårt Sverige i dag.

Fru talman! Liberalerna är som sagt glada och stolta att vi i dag tar detta steg mot en återupprättad assistans. Men jag är väldigt kritisk på en punkt i propositionen, och det tas upp i vår reservation. Jag är kritisk till att reformen ska genomföras under en så lång tid som fem år. Det är den längsta tiden utredaren kunde tänka sig. Konsekvenserna blir att det dröjer ända fram till år 2028 innan assistansen stärks fullt ut i de delarna för alla personer den riktas till. Det är orimligt att skjuta denna viktiga reform så långt på framtiden. Därför vill Liberalerna se att assistansen stärks enligt den av utredaren föreslagna kortast möjliga tidsplanen, det vill säga tre år i stället för fem år. Värt att notera är att regeringens femårsplan innebär att reformen skulle spridas ut över två riksdagsval; det första i höst och valet 2026, vilket ökar risken ordentligt för att reformen urholkas längs vägen. Det kommer att sättas upp andra hinder, eller så läggs reformen i malpåse.

Genom att arbeta efter en mer ambitiös tidsplan minskar vi risken för att reformen skjuts på framtiden och säkrar att assistansen stärks i tid för de människor som omfattas. Detta måste riksdagen enligt min mening tillkännage för regeringen. Nu lär det inte bli så, men jag hoppas att regeringen ändå tar till sig detta och höjer genomförandetempot ordentligt så att reformen faktiskt kommer till stånd.

Fru talman! Är assistansen för barn och unga nu räddad? Nej, det är den inte fullt ut. Till en viss del kanske, men mycket återstår. Framför allt måste en av de största myndigheterna, Försäkringskassan, ändra attityd från att vara en misstänkliggörande myndighet till en lotsande, hjälpande och stödjande myndighet. Den utvecklingen ser vi tyvärr inte ett uns av i dag.

Oron över att Försäkringskassan och kommuner ska fortsätta att dra familjer till domstol även med den nya lagen är stor bland föreningar och organisationer. LSS är en rättighetslag. Det är en rättighetslag som har urholkats på grund av brist på politisk vilja, myndigheters och kommuners strategi att ta funktionsnedsatta till domstol och så vidare. Ja, det har varit många medel på vägen.

Men som sagt, fru talman, är vi i dag glada. Liberalerna är mycket glada och positiva till att vi äntligen är här. Det är mycket välkommet med ett stort kliv framåt, som tillsammans med förändringarna gällande andning och sondmatning ger ytterligare steg mot ett återupprättande av den personliga assistansen och syftar till att lösa några av de problem som finns och har funnits under lång tid. Fortfarande återstår många problem att lösa, framför allt avseende hur behovsbedömningar görs, ett samlat statligt huvudmannaskap och hur tillämpningen av rätt till personlig assistans har förändrats och en rad punkter som kollegorna har radat upp i anföranden före mig.

Fru talman! I dag ger jag ett helhjärtat bifall till propositionen, med ett högre tempo i genomförandet. Så blir vi ännu mer nöjda.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 juni.)

Socialutskottets betänkande 2021/22:SoU37

Vård av unga vid Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem
(skr. 2021/22:230)

föredrogs.

*Vård av unga vid
Statens institutions-
styrelses särskilda
ungdomshem*

Anf. 126 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Socialutskottet har ägnat en stor del av mandatperioden åt situationen för barn och unga som behöver insatser från den sociala barn- och ungdomsvården. Situationen för unga som är på Sis, Statens institutionsstyrelses, särskilda ungdomshem hör till det som vi arbetat mycket med och där vi ser behov av utveckling.

När situationen är sådan att det är nödvändigt med en placering måste placeringen innebära att det blir bättre för den unge. Men det blir inte alltid det, och därför måste vi agera för att förändra förutsättningarna så att varje ung människa som behöver vara på ett ungdomshem får en bra vistelse och en tid som hjälper dem vidare på ett positivt sätt.

Många saker har förbättrats de senaste åren. Framför allt har bristerna synliggjorts, och det finns en vilja hos myndigheten att utveckla och förbättra verksamheten. Regeringen har förstärkt resurserna så att inte minst en investeringsplan nu finns som kan leda till mer ändamålsenliga lokaler. Men det kommer att krävas mycket mer.

Därför fortsätter utskottet att följa utvecklingen och komma med uppmaningar till regeringen så att Sis och de särskilda ungdomshemmen får bättre förutsättningar att ge barn och unga en bra placering.

Fru talman! Vi har under ganska lång tid tagit del av berättelser från ungdomshemmen som handlar om våld mot placerade ungdomar, våld mellan placerade ungdomar och våld mot personal.

Våld borde över huvud taget inte förekomma. Man ska inte utsättas för våld när man kommer i samhällets vård, när man placeras. Man ska inte heller utsättas för våld på sin arbetsplats.

Det finns många skäl till att våld förekommer. De flesta fall går att förebygga. Man kan förebygga att våldssituationer uppkommer. Det går att träna in hur man agerar när det eskalerar, och det går att öva upp hur man agerar i en svår situation som briserar. Allt i syfte att mota att våld uppkommer och att minimera våldet när det eskalerar ändå.

Men detta kräver välutbildad personal som får stöd i att klara sådana här situationer. Det kräver lokaler som minskar riskerna för att situationer som kan leda till våldsamma beteenden uppstår. Det kräver också en fast hållning från ledningen i riktning mot att våld ska upphöra. Användningen av särskilda befogenheter som avskiljning ska inte behövas.

Utskottet skriver så här i betänkandet:

”Utskottet kan exempelvis konstatera att Sis fått i uppdrag att utveckla sitt våldsförebyggande arbete och fått ökade anslag för att möjliggöra ett kompetens- och kvalitetslyft inom myndigheten. Utskottet ser positivt på det förändringsarbete som pågår inom den mycket komplexa verksamhet som Sis bedriver. Utskottet vill understryka att detta arbete måste intensifieras för att situationen på de särskilda ungdomshemmen ska förbättras.

För att få en bättre bild av på vilket sätt avskiljningarna har minskat under de senaste åren har utskottet under beredningen av detta ärende begärt kompletterande information från Sis, vilken har redovisats ovan. Det är utskottets avsikt att även i fortsättningen följa denna fråga noga och det är därför av stor vikt att regeringens redovisningar är tydliga och innehåller behövlig statistik.

Mot bakgrund av det anförda anser utskottet att regeringen senast den 1 februari 2023 bör återkomma till riksdagen med en ny skrivelse där den redogör för effekterna av de åtgärder som hittills vidtagits för att minska avskiljningarna och vilka insatser som krävs framöver för att avskiljningarna ska upphöra.”

Man fortsätter: ”Vidare vill utskottet understryka vikten av att de särskilda befogenheter som Sis har med stöd av LVU – vilket innefattar användning av tvångsmedel – används med omdöme och restriktivitet och ligger i linje med barnets rättigheter i enlighet med barnkonventionen. Vidare ska användningen av tvångsmedel stå i rimlig proportion till syftet med åtgärden, och tvångsåtgärden får endast vidtas om åtgärden bedöms vara till barnets bästa. Utskottets uppfattning är dock att avskiljningarna ska upphöra ...”

Utskottets betänkande innehåller fyra förslag till tillkännagivanden, det vill säga uppmaningar till regeringen. De handlar om sammanhållna vårdinsatser, om samverkan med kommunerna, om en särskild enhet inom Kriminalvården och om avskiljningar.

Ni noterar att beskedet från utskottet när det gäller avskiljningar är tydligt. Nu krävs det att regeringen återkommer med en plan om hur man ska gå till väga för att de helt ska upphöra.

Fru talman! Jag vill yrka bifall till reservation 18 under punkt 12, som handlar om barns rätt att komma till tals. Regeringen behöver vidta åtgärder så att ungas rättigheter stärks, inte minst när de befinner sig i samhällets vård.

(Applåder)

Anf. 127 MATS WIKING (S):

Fru talman! I dag behandlar vi socialutskottets betänkande SoU37 *Vård av unga vid Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem*.

Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nummer 10.

I mitt anförande kommer jag att fokusera på målgruppens bakgrund och behov och de behov av förändringar som både myndigheten, regeringen och utskottet har lyft fram i olika sammanhang och i den skrivelse vi debatterar i dag.

Fru talman! De ungdomar som i dag placeras på Sis-hem har ofta haft en tuff uppväxt, en uppväxt där föräldrar ofta svikit och där det kanske varit våld och droger i familjen.

Vanligt är också att ungdomar på Sis-hem tidigare varit med om många olika placeringar i familjehem och på andra institutioner, vilket har medfört att ungdomen bytt skola många gånger och därför inte fått med sig godkända betyg för att kunna studera vidare.

Dessa ungdomar, som har ramlat igenom en rad skydds nät innan de hamnade på Sis-hem, känner sig ofta svikna av omvärlden. Tilliten brister, och det tar därför lång tid innan de vågar lita på en vuxen.

Fru talman! Det de här ungdomarna behöver är långa, trygga behandlingsperioder där förtroende kan byggas mellan personal och ungdomar.

När generaldirektören för Sis redovisar att den genomsnittliga placeringstiden är tre månader kan man undra över vad som kan åstadkommas på så kort tid. I princip ingenting. Möjligtvis, i bästa fall, får ungdomen se att livet skulle kunna vara annorlunda och smaka på ett liv där hen får gå i skola, ha ordentliga rutiner och människor som bryr sig.

Men efter tre månader skickas ungdomen hem till den miljö som var anledningen till placeringen, och ganska snart ramlar hen tillbaka i gamla vanor. Detta givetvis utifrån att tre månader är alldeles för kort tid att åstadkomma en förändring. Att sedan återvända till det gamla livet kan bara sluta negativt. Risken är stor att ungdomen ganska snart har behov av att placeras igen.

Fru talman! Ungdomar som hamnat på Sis-hem behöver tid för förändring och stöd även efter en placering.

Ungdomen bör efter en placering på Sis-hem få möjlighet till utslussning och eftervård genom att flytta till ett familjehem eller ett eget boende där Sis tillsammans med kommunen sköter utslussningen.

Att en del av utslussningen bör ligga på Sis är för att personal på Sis-hemmet har lärt känna ungdomen under behandlingsperioden. Att lägga över ansvaret för hela utslussningen på kommunen är för sårbart, då kommunen inte har den relation som krävs för att stötta ungdomen i lägenheten eller i familjehemmet.

Fru talman! Vi i socialutskottet bör jobba vidare med att kommunerna ska placera ungdomar utifrån behoven och inte utifrån plånboken.

För att underlätta detta har regeringen lagt ett riktat statsbidrag där kommunerna får en så kallad rabatt för placeringar hos Sis. Tanken är att det ska hjälpa kommuner som inte har tillräckliga resurser för längre placeringar på Sis-hem.

Fru talman! En annan fråga som Ivo pekat på och som vi tagit upp i vår gemensamma skrivelse från utskottet och i olika diskussioner är personalens kompetens, som föregående talare var inne på. Grundkravet som Sis har är att man ska ha en mellangymnasial utbildning, vilket tyvärr är något som Sis har svårt att leva upp till. Rent generellt skulle kraven behöva höjas eftersom de ungdomar som i dag placeras har en mer mångfasetterad problematik. I dag är det lika vanligt med en psykiatrisk problematik som med missbruk eller kriminalitet.

Fru talman! Personalens kompetens måste höjas och breddas för att klara de större behov som finns. Därför har regeringen skjtit till medel till Sis för att just höja kunskapen hos personalen.

Sis har redovisat en kompetensförsörjningsplan där man bland annat från 2022 ska ge samtliga nyanställda en grundutbildning, som ska ge en fördjupad kunskap om säkerhet och trygghet vid behandling och om professionellt bemötande. Just säkerhet, trygghet och bemötande är, som föregående talare också var inne på, ett problem inom Sis i dag. Alltför ofta kommer rapporter om att barn och ungdomar blir illa behandlade av personalen. Särskilt avskiljningar, som innebär att ungdomen blir inlåst, verkar vara en metod som flera Sis-hem har använt i tid och otid. Detta är något som vi i socialutskottet har reagerat starkt mot.

Fru talman! I diskussionen med Statens institutionsstyrelse har det också visat sig att lokalerna ofta är gamla och inte anpassade för den målgrupp som finns i dag. I dag hamnar ungdomar med psykiska problem på samma avdelning som ungdomar med missbruksproblem eller kriminalitet. Detta arbetar Sis med att förändra, och då behöver lokaler anpassas och byggas om för att tillgodose de nya behandlingsbehoven, men också för ungdomarnas och personalens säkerhet.

Vad har då regeringen gjort under dessa år, och vad har man gjort inför detta år? I budgeten för 2022 har regeringen försökt se över de behov som finns på Sis och faktiskt gjort den största ekonomiska satsningen på ungdomsvården någonsin. Anslaget till Sis har i år höjts med 100 miljoner, och från 2023 blir det en höjning med 140 miljoner.

Fru talman! Förutom satsningarna på att utbilda personalen, anpassa lokalerna och ge kommunerna en så kallad rabatt för placeringar är både regeringen och utskottet tydliga med att det som kallas avskiljningar ska undvikas, och det ska göras ett tydligt arbete inom Sis för att ta fram andra metoder.

När det gäller avvikelser, det vill säga att ungdomar rymmer, kan man se tydliga framsteg. I fjol avvek endast 6 ungdomar från Sis. Detta kan jämföras med tre år tillbaka då siffran för avvikelser var 26. Där gör man alltså framsteg.

Fru talman! Slutligen vill jag peka på vikten av att ungdomar på Sis kan få tillit till personalen och att de i den mån det går bör ges möjlighet att vara med och påverka sin behandling och vistelse på Sis. Det ska också vara självklart att ungdomar på Sis ska kunna framföra klagomål gällande personal och behandling, något som uppmärksammats av bland annat *Uppdrag granskning* och Ivo.

Jag har redan tidigare i mitt anförande pekat på att avskiljningarna måste minska. Jag menar också att hot och våld på Sis måste bekämpas med alla krafter. Ungdomar som hamnar på Sis ska i stället mötas av trygga vuxna som är bra på att sätta gränser men också på att vara goda vuxna förebilder som ungdomarna på Sis kan känna förtroende för.

Jag lärde mig en gång, fru talman, att en barndom inte går i repris, men jag har också fått ta till mig att den faktiskt kan repareras i tonåren. Det finns barnforskning som visar att de tre första åren formar ett barns trygghet och anknytning. Att då inte lägga tillräcklig tid på att reparera en trasig barndom bara för att barnet är en tonåring är ett svek mot det lilla barnet.

Anf. 128 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för ditt anförande! Jag noterar att ledamoten är överens med resten av utskottet om att avskiljningar måste upphöra. Men ni reserverar er mot att vi tar reda på hur det går. Ni reserverar er mot att regeringen i februari ska redovisa vad man gör för att detta ska upphöra. Det innebär att det som återstår är en förhoppning.

Utskottet har samlat ihop sig kring att vi vill ha en plan för vad som ska göras för att avskiljningar på riktigt ska upphöra. Vi har nått en bit på väg. När vi i dag möter myndighetschefer och ledning säger man tydligt att det är våld som förekommer och att vi måste arbeta emot det.

Men varför motsätter sig Socialdemokraterna att vi får en plan och kan genomföra att avskiljningar försvinner? Ni reserverar er som enda parti, och jag vill gärna veta vad Socialdemokraterna tänker sig. Hur ska det ske, om vi inte ens sätter tryck och ser till att något sker?

Anf. 129 MATS WIKING (S) replik:

Fru talman! Tack, Acko Ankarberg Johansson, för frågan! Vi är helt överens om att vi ska ta bort avskiljningar på sikt och att vi ska ha en plan för det. Reservationen handlar mer om i vilken takt man ska gå fram. Men det är helt uteslutet att vi på sikt använder avskiljningar på det sätt som Sis har gjort de senaste åren, när man brukat våld mot ungdomar på ett sådant sätt att det helt enkelt blir misshandel. På det sättet är vi helt för att en nedtrappning av avskiljningarna ska ske, i takt med att man hittar en annan metod.

Vi hade, Acko Ankarberg Johansson, denna diskussion även med Sis, när vi satt i utskottets lokal. Generaldirektören för Sis pratade då väldigt mycket om att man behöver hitta andra metoder så att man kan ta bort avskiljningar på sikt.

Anf. 130 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för ditt svar! Jag tycker att det är förfärligt långt till februari. Vi ska då få en redovisning av vilka åtgärder som krävs. I dag och varje dag fram till februari riskerar ungdomar att utsättas för våld – våld som kan undvikas och som inte borde behövas.

Hur kan man då säga att det kanske är att gå för snabbt framåt att kräva en redovisning? Det var det ledamoten sa: att vi inte ska gå för snabbt fram utan att det måste få ta den tid det tar.

Jag tycker att det är lång tid till februari. Men jag förstår det behov som generaldirektören talade om av att forma utbildningar, se till att all personal får ta del av dem och göra andra förändringar.

Men är det inte politikens uppgift att sätta tryck? Om vi från riksdagen säger att vi vill att detta ska åstadkommas behöver regeringen se till att ge Sis de förutsättningar de behöver för att kunna genomföra det.

Jag förutsätter att man inte vill att detta ska förekomma, och då hjälper vi till genom att sätta tryck på regeringen och bidra med de resurser och förändringar som krävs för att det ska kunna åstadkommas. Men Socialdemokraterna reserverar sig mot detta. Blir det då inte ganska mycket ett slag i luften att säga att man vill att det ska bort men inte tänker sätta press på regeringen att möjliggöra det? Jag vill gärna höra mer om hur ledamoten anser att det ska kunna hända om vi inte ställer krav.

Anf. 131 MATS WIKING (S) replik:

Fru talman! Tack, Acko Ankarberg Johansson, för frågan! Vi som regeringsparti måste också lyssna på vad myndigheten säger. Det tänker jag att övriga partier i utskottet också bör göra. Man säger att man är emot allt våld som pågår på Sis-hem – man kallar det till och med för våld, och det tycker jag är ett stort framsteg.

Jag är den förste att skriva under på att det verkligen är förnedrande att bruka våld mot ungdomar som redan har varit i en utsatt situation. Det ska man inte använda sig av. Jag vill också gå fram fort, men i en takt som gör att myndigheten hittar en metod som fungerar mot dessa ungdomar när det

finns behov av att stoppa dem i våldssituationer eller skydda andra ungdomar. Där lyssnar jag på generaldirektören.

Men jag är lika frustrerad som övriga partier och vill att vi ska få bort avskiljningar så fort vi kan. Om man kan få bort dem ännu snabbare, som Acko Ankarberg Johansson ger uttryck för att hon vill, är givetvis ingen nöjdare än jag och vi socialdemokrater.

Anf. 132 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till reservation 1.

Den senaste mandatperioden har i hög grad kännetecknats av en hög aktivitet och ett väldigt starkt engagemang när det gäller samhällets utsatta barn.

Jag är glad och stolt över att utskottet har tagit ett så stort ansvar och visat så stort engagemang och varit en del av det lag som har jobbat för detta. Det känns lite grann som om vilken sten vi än har lyft på har det bara vället ut behov och saker som många regeringar bakåt i tiden inte har tagit ansvar för.

Men det känns också som om en rad problem har eskalerat, och även nya har uppstått, där samhällets lösningar inte har svarat mot de behov som finns. Och är det någonting som verkligen är vår starkaste skyldighet är det att se till att barn som far illa får stöd och hjälp av samhället och att de har en framtid där inte minst en avslutad skolgång och en god fysisk såväl som psykisk hälsa blir tillgodosedda.

Fru talman! Att vara placerad på ett Sis-hem, det vill säga ett av Statens institutionsstyrelses behandlingshem, är någonting som händer när allt annat har fallerat för en ung människa som har stort behov av stöd och vård. Det är för övrigt en del av ungas vård som väldigt få faktiskt känner till speciellt mycket om. Ändå är den oerhört viktig.

De ungdomar som hänvisas till Sis, Statens institutionsstyrelse, har ofta farit illa under väldigt lång tid. Men de unga människor som placeras hos Sis är en brokig skara, och de har väldigt skiftande behov.

Det är unga, oftast flickor, med svåra psykiska problem och inte sällan med ett långt gånget självskadebeteende. Det är unga med drogproblematik, och det är unga som trots sin ungdom har kommit oerhört långt i sin kriminella karriär. Till detta kommer då också unga med neuropsykiatrisk problematik, som kan ha ett utåtagerande beteende och naturligtvis också kräver en särskild kompetens och vård.

Fru talman! Vi har med stigande frustration och sorg kunnat ta del av bland annat mediernas granskning som visar att i Sverige placeras också tjejer från hederskulturer inspärrade på Sis för att skyddas, då det svenska samhället inte har kunnat erbjuda något annat skydd. Det vill säga att flickor som befunnit sig i en hotfull situation utifrån sin familjs reaktioner och krav på deras leverne, frihet och beteende blir inspärrade hos Sis därför att Sverige saknar en annan plan för dessa flickor. Det är helt oacceptabelt!

Det finns med andra ord väldigt mycket att göra. Dessa unga människor har vitt skiftande behov, och deras vård och behandling ser väldigt olika ut. Men så har inte samhället mött dem.

Fru talman! När jag var helt ny i socialutskottet var ett av de allra första utskottsmöten jag var på ett möte där vi hade Statens institutionsstyrelse på besök. Jag kommer aldrig någonsin att glömma det. Redovisningen handlade bland annat om att man hade barn placerade på de här hemmen som i några fall var betydligt yngre än 13 år och att barn med neuropsykiatrisk problematik placerades hos Sis för att man inte hittade någon annanstans att placera dem.

Detta är några år tillbaka men inte alltför många. Sedan dess har både Sis och regeringen åtskilliga gånger kallats till socialutskottet för att utskottet har krävt bättring och åtgärder.

Och förra våren lade Liberalerna fram det utskottsinitiativ som ledde till en djupare diskussion i ett frustrerat utskott om hur vi från riksdagens sida behövde arbeta för att inte släppa greppet om våra barn och unga hos Sis. Resultatet blev att vi bestämde oss för att vid upprepade tillfällen kräva in skrivelser, eller uppföljningsrapporter om man så vill, från regeringen och från myndigheten, så att det inte skulle finnas en möjlighet att arbetet skulle tappa fart.

I dag debatterar vi just regeringens andra skrivelse. Den första debatterade vi i höstas.

Jag är glad över att vi fortsätter att ha ett antal punkter där vi trycker på. I det här betänkandet finns det sammanhållna vårdinsatser, vilket det finns ett enormt behov av, men vi saknar i stor utsträckning vårdinsatser. Till exempel ser vi att tillgången till psykiatrisk vård brister på väldigt många platser. Samverkan med kommunerna är annan en viktig punkt.

En punkt som inte minst vi moderater har drivit handlar om en särskild enhet från Kriminalvården. Detta tänkte jag säga ett par ord om. När det gäller barn som inte fyllt 15 år och begår brott vilar hela ansvaret för att vidta åtgärder från samhällets sida på socialtjänsten och Statens institutionsstyrelse. När det gäller unga och unga vuxna mellan 15 och 20 är ansvaret delat mellan socialtjänst, polis, åklagare, domstol och i vissa fall Kriminalvården.

Vi har då drivit och har en majoritet, också i justitieutskottet, för att en ny enhet ska inrättas hos Kriminalvården. Det handlar alltså om att göra riktade insatser och avsätta särskild kompetens för dessa ungdomar, som har kommit långt in i ett kriminellt beteende eller redan befinner sig i en miljö och i ett umgänge där grova brott begås. Detta har vi ett tillkännagivande om i det här betänkandet.

Sedan har det tidigare i debatten också nämnts att vi behöver få en plan när det gäller någonting som vi frustrerat har tagit del av gång på gång, nämligen den höga andelen avskiljningar som framför allt drabbar unga flickor. Senast den 1 februari 2023 ska regeringen återkomma till riksdagen med en skrivelse där det finns en plan. Det är lite grann på samma tema som vi har arbetat när det gäller skrivelserna: Det ska finnas en plan för hur man kommer vidare. Vi har sett att det är först då som vi verkligen får ett ihållande arbete i de här frågorna.

Fru talman! Efter mitt första utskottsmöte gjorde jag en rad besök på Sis-hem över hela vårt land. Jag tror inte att jag överdriver när jag säger att jag inte bara var överraskad utan nästan chockad över det som mötte mig. Standarden var som kursgårdar eller sommarstugor från 1950-talet. Där satt dessa ungdomar, oavsett om det var för att de hade kommit skevt i livet genom kriminalitet, om det var för ett självskadebeteende och svåra

psykiatriska problem eller om det var för att de hade hamnat långt ned i drogträsket. Där satt dessa ungdomar tillsammans och med väldigt begränsade möjligheter till behandling.

Säkerheten var ett annat bekymmer som personalen tog upp: rymningarna. Ja, det var ju inte så svårt att ta sig därifrån, för det fanns ingenting som höll tillbaka. Man kunde på olika sätt ganska lätt ta sig därifrån om man ville.

Man framhöll också betydelsen av tillgång till adekvat utbildning för personalen. Det handlar om kompetensutveckling. När man hade fått tag på riktigt bra och engagerad personal ville man också kunna behålla den.

Det är glädjande att kunna konstatera att när det gäller lokalerna börjar det nu hända saker. Till att börja med har man tittat på den del som gäller kriminellt belastade ungdomar. Där är Tysslinge och Johannesberg exempel på att det har skett förbättringar.

Den grundutbildning som nu också erbjuds Sis anställda är också ett steg framåt, och jag ser att det händer positiva saker. Men det är klart att det finns oerhört mycket att göra efter så många år då detta har varit så lågt prioriterat, och det behöver ske snart.

När det finns brister avseende tidiga insatser – och det är ju just tidiga insatser som behövs för de här ungdomarna – riskerar ungdomarna att hamna i utanförskap. Det finns också statistik som visar att det i de här grupperna i högre grad förekommer aktivitetsersättning och förtidspension.

Sedan 1980 har suicidtalet minskat för alla åldersgrupper utom för gruppen 15–24 år, där suicidtalet har legat på en lägre men förhållandevis konstant nivå. Minskningen för övriga grupper skedde fram till år 2000 och har därefter stannat av.

Det finns alla skäl att jobba vidare med detta. Vi fick så sent som i går en rapport, som jag tycker är föredömligt framtagen av kollegorna i socialutskottet, om den rätt som barn sedan 2017 har att få hälso- och sjukvård, både somatisk och psykiatrisk, och tandvård. Där brister det i väldigt hög utsträckning.

Fru talman! Vi har oerhört mycket kvar att göra när det gäller dessa ungdomar. Det känns som att vi nu är på rätt väg. Men det ställs höga krav på den regering, oavsett vilken det blir, som kommer att ta vid efter valet i september.

(Applåder)

Anf. 133 MATS WIKING (S) replik:

Fru talman! Jag håller med Camilla Waltersson Grönvall. Det har hänt mycket under den här utskottsperioden när det gäller Sis institutioner, och det finns mycket kvar att jobba med.

Jag tänkte lite grann på det som jag tog upp i mitt anförande om behandlingstider och utslussning och de bitarna. Vad tänker ledamoten om det som jag pratade om? Det är väldigt korta behandlingstider på Sis. Det kan vara risk för att Sis institutioner har dåligt rykte. Man placerar under kort tid och så vidare.

Jag vet att ledamoten har ett förflutet som lärare. Det tar lång tid innan dessa ungdomar får tillit till vuxna. Man behöver bygga upp relationer långsiktigt. De institutioner som finns till förfogande är Sis, när man hamnar i den situation som dessa ungdomar gör.

Hur tänker Moderaterna runt detta med längre placeringstider och utslussningsarbete, som jag pratade om i mitt anförande?

Prot. 2021/22:132
16 juni

*Vård av unga vid
Statens institutions-
styrelses särskilda
ungdomshem*

Anf. 134 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Fru talman! Jag tackar så mycket för denna fråga. Ja, som ledamoten Wiking väl känner till har just samhällets utsatta barn varit en av mina hjärtefrågor långt innan jag kom in i Sveriges riksdag. Jag har, som ledamoten nämnde, arbetat som lärare på högstadiet under ganska många år och därmed också mött många barn och unga i olika situationer.

Jag har många gånger blivit frustrerad och förtvivlad över att det har kunnat gå så långt innan samhället reagerar. Barn har kunnat fara illa genom en skola upp till årskurs 7 utan att någon egentligen har slagit larm på det vis som vi faktiskt har en skyldighet som vuxna att göra – det gäller personal i både skolan och förskolan. Det har många gånger fått mig att reflektera över bland annat den dåliga kunskap som finns om vårt ansvar och vår skyldighet att orosanmäla när vi förstår att någonting är riktigt fel.

Det leder mig också in på något, innan jag kommer vidare till att vi behöver ha längre behandlingstider: Det är min fulla övertygelse att vi behöver göra oerhört mycket mer för att barn inte ens ska hamna på Sis-hem. När man har kommit dithän att det är Sis som gäller behöver man mer tid än tre månader, oavsett om man behöver ha rehabilitering för ett kriminellt beteende eller om man behöver rehabiliteras från sitt drogberoende eller om man har svåra psykiatriska problem – för att nämna något.

Men, fru talman, jag vill säga att det stora problemet är att vi har gjort för lite innan barnen hamnar på Sis.

Anf. 135 MATS WIKING (S) replik:

Fru talman! Tack, Camilla Waltersson Grönvall, för svaret! Jag har erfarenhet som socialarbetare, och ledamoten Waltersson är lärare och har jobbat med ungdomar och barn i många år. Det jag har sett är att behandlingstiderna har gått ned, speciellt för den här målgruppen.

Det kan vara så som vi har diskuterat: att institutionen inte håller måttet. Men då måste vi ha andra insatser som gör att dessa ungdomar får den vård och den behandling som de behöver för att kunna få den där tilliten och för att kunna komma tillbaka till samhället.

Tänker ledamoten då att låsa in ungdomar är en metod som kommer att fungera för att skapa den tillit och trygghet som gör att ungdomarna kan komma tillbaka till samhället?

Anf. 136 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik:

Fru talman! Jag måste uppriktigt säga att jag inte riktigt förstod den sista frågan. Att låsa in dem var väl inte riktigt det jag sa i mitt första anförande. Det handlar om att vi måste börja jobba med förebyggande insatser.

Vi har ett arbete när det gäller till exempel lex Lilla hjärtat. Vi är sju partier som driver på ledamoten Wikings parti för att man ska åstadkomma någonting. Där har vi haft väldigt lite framgång. Vi har till och med varit tvungna att göra något så unikt som att tillsätta en egen utredare, vilket aldrig har hänt tidigare i Sveriges historia.

Det börjar redan där. Vi har en väldigt stark föräldrarätt. Vi vet att vi behöver se till att ge barn en röst och ett utrymme att höras, och vi behöver tidigt ge dem ett stöd. Hade vi gjort detta hade vi inte sett så många barn som är i behov av Sis-hem.

När det gäller Sis-hem eller all vård runt barn vill vi skärpa kraven på kvalitet. Vi vill ha tillståndsplikt. Vi vill att det ska finnas tydliga kvalitetskriterier som gäller över hela landet. Jag såg olika exempel när jag reste över landet. Det såg olika men ändå sorgligt lika ut, om jag kan uttrycka mig på det viset. Det fanns nämligen stora brister överallt. Vi måste se till att det blir ett större nationellt ansvarstagande när det gäller detta.

Vi behöver ha en systematisk uppföljning. Det har vi moderater också föreslagit att vi ska ha. Vi behöver ha det varje år, tror jag, tills vi i socialutskottet ser att det mycket mer långsiktigt och hållbart har förändrats för de här barnen. Men vi ser också – och det har vi lagt fram förslag om – att vi behöver ta ett annat finansiellt ansvar när det gäller dessa placerade barn, beroende på att det ser väldigt olika ut i kommunerna och att det prioriteras olika. Där har jag inte sett några förslag från den sittande regeringen, och det är inte acceptabelt.

Anf. 137 LINDA LINDBERG (SD):

Fru talman! I november 2021 tillkännagav riksdagen för regeringen att regeringen skulle återkomma med en skrivelse som beskriver det fortsatta arbete som krävs för att Sis särskilda ungdomshem ska vara en säker plats för såväl personal som barn som är placerade där för vård och boende. Utskottet ansåg även att regeringen skulle ge en lämplig myndighet i uppdrag att titta på möjligheter till olika placeringsformer för flickor men också att vidta åtgärder för att avskiljningar ska upphöra.

Med anledning av den skrivelsen vill utskottet nu skicka fyra nya tillkännagivanden.

Fru talman! Frågan om barns och ungas situation på statens institutionsboenden är en prioriterad fråga i utskottet, och vi når många gånger en samsyn i fråga om situationen och de åtgärder som faktiskt behöver vidtas. Jag är glad över att sitta i ett utskott där vi prioriterar att förbättra för barn och unga. Under den tid som jag har suttit i utskottet tycker jag att vi har lyckats riktigt bra.

Jag har sagt det förr, och det tål att sägas igen: Sis har varit en eftersatt institution i många år. Det är inte minst undermåliga lokaler, vilket initialt faktiskt drar ned trivseln för såväl personal som de barn och unga som vistas på boendet. Det är en dålig arbetsmiljö, helt enkelt. Just lokalerna är kanske inte den största utmaningen, men jag är frågande inför att man har fått bedriva vård i nedgångna lokaler under så lång tid utan att regeringen har agerat.

Fru talman! Ivo har ett väldigt viktigt uppdrag att bedriva tillsyn gällande placerade barn och unga. Att myndigheten arbetar internt med såväl digitalisering som intern och extern kontroll är för oss oerhört angeläget för att nå den kapacitet som krävs för att säkerställa utförandet av det uppdrag som Ivo faktiskt har.

Vi har via medier under åren nåtts av larm från unga om våld, sexuella övergrepp och missförhållanden på Sis i stort. Det är såklart helt oacceptabelt, och vi vet att boenden där det har varit som allra värst också har stängts på grund av detta.

De senaste åren har ett flertal missförhållanden uppdragats på boenden i Sverige där myndigheten Ivo faktiskt har brustit. Barn och unga har farit illa trots upprepade anmälningar till Ivo. Det är för oss viktigt att myndigheten ges de resurser och befogenheter som efterfrågas för att kunna göra ett fullgott arbete med att säkerställa att boenden bedrivs ändamålsenligt enligt gällande regelverk. Detta är grunden i det hela: Att en myndighet inte kan göra det uppdrag den ska är en stor brist, vill jag påstå.

Vi vill se en stärkt tillsyn och uppföljning på landets boenden för placerade barn och unga. I vår budget har vi bland annat satsat medel för just detta, eftersom det är en väldigt viktig fråga för oss. I reservation 15, som jag härmed yrkar bifall till, lyfter vi särskilt Ivos tillsyn.

Det är enligt vår mening viktigt att Ivo har den kompetens och de verktyg som behövs för att självständigt utreda anmälningar som gäller vården inom Sis särskilda ungdomshem.

Vi vet att Ivo har fått i uppdrag att förstärka tillsynen av Sis ungdomshem som vårdar flickor. Man ska bland annat följa upp och analysera de åtgärder som har vidtagits. Detta ska slutredovisas i december 2022, och vi kommer att följa arbetet och invänta rapporten.

När det kommer till avskiljningar är vi alla överens om att det är en åtgärd som behöver fasas ut. Jag vet också att Sis aktivt arbetar såväl med lokaler och avdelningar som med att kompetenshöja personal inte minst i bemötande och arbetsmetoder för att nå andra resultat och åtgärder som förhindrar just åtgärden avskiljning. Det är en process som behöver vara i rullning, och det är viktigt att det fortgår intensivt.

Jag menar att det också är viktigt att lyfta det goda arbete som faktiskt görs. Vi är i någon mening ett väldigt energiskt utskott som ihärdigt ligger på, och att det börjar hända saker i en så eftersatt verksamhet är ett gott resultat av utskottets arbete.

Jag vet att det finns många engagerade personer inom Sis som dagligen arbetar på ett föredömligt sätt. Men jag vet också, fru talman, att det finns personal som absolut inte bör arbeta inom verksamheten, personal som varken har kompetens eller lämplighet. Detta är ett problem, och här, liksom i många andra verksamheter, är det en utmaning att få in rätt personal. Vi ser det inom hela hälso- och sjukvården, och Sis är tyvärr inget undantag.

För att komma till rätta med personalsituationen som är nyckeln till mycket är arbetsmiljö, struktur och ledning oerhört viktigt. Den frågan behandlas inte i detta betänkande, men jag vill ändå lyfta arbetsmiljön och personalfrågorna.

Slutligen vill jag lyfta ett tillkännagivande som handlar om att inrätta en särskild enhet inom kriminalvården med ansvar för unga lagöverträdare mellan 15 och 18 år som begår allvarliga våldsbrott eller andra grova brott.

Att personer som är dömda till slutet ungdomsvård för allvarlig brottslighet placeras på samma särskilda ungdomshem som ungdomar som har placerats där av socialtjänsten på grund av psykiska problem eller av andra orsaker är helt enkelt inte längre hållbart.

I ett tidigare tillkännagivande från utskottet lyfter vi vikten av att inrätta differentierade säkerhetsklasser inom de särskilda ungdomshemmen och att vidta säkerhetshöjande åtgärder vid de avdelningar där dömda högriskungdomar vårdas.

Justitiekommittén har också tidigare framfört till regeringen att utredningen gällande en översyn av regleringen om slutna ungdomsvård också ska utreda frågan om att flytta över ansvaret för den slutna ungdomsvården till kriminalvården. Det finns således ett brett stöd för det i riksdagen, och såväl justitiekommittén som socialutskottet är överens om att den vården bör flyttas.

Detta skulle bland annat leda till att Sis får ett något smalare uppdrag, vilket vi också tror är en fördel. Precis som föregående talare har nämnt har man i dag ett väldigt stort ansvar att behandla många olika individer.

Fru talman! Vidare kan man också ifrågasätta huruvida Sis egentligen ska ta emot barn och unga som har svåra psykiatriska problem. Sverigedemokraterna menar att dessa unga i stället borde placeras inom barn- och ungdomspsykiatri. Men likt många andra områden har barn- och ungdomspsykiatri också stora utmaningar med platsbrist. Här behövs alltså en rejäl översyn, anser vi.

Slutligen kan det konstateras att det finns ett fortsatt stort behov av översyn och förbättring inom Sis, allt i syfte att nå en bättre vård och behandling för våra unga som hamnar i statens vård men också för att verka för en bra arbetsmiljö med kompetent personal.

Anf. 138 SOFIA NILSSON (C):

Fru talman! Under 2021 har Ivo tagit emot ett stort antal klagomål från barn och unga inom Sis, närmare bestämt 253 stycken, där många handlar om att barn och unga har utsatts för våld och övergrepp från personalen.

Två av klagomålen bland de 253 som inkommit lyder enligt följande: Hon uppger till mig att hon dagligen blir nedtagen av personal på ett våldsam sätt som lett till blåmärken och smärta. Hon berättar att när hon blir ledsen och får panik isolerar de henne. Hon uppger att de ofta skrattar åt henne när hon blir ledsen eller när hon skriker för att hon får ont när hon har blivit nedtagen.

Den andra anmälningen lyder enligt följande: X uppger att i samband med nedläggning i november 2021 trycks hennes huvud mot väggen så att smärta uppstår under tiden hon står upp. Då hon senare hamnar på golvet får hon ta emot ett slag över näsan så att smärta uppstår. Flickans uppfattning är att våldet var avsiktligt och oproportionerligt och att det inte var nödvändigt.

Fru talman! Jag tycker verkligen att det är svårt att ta in och förstå att detta är anmälningar som gjorts mot personal inom en statlig myndighet som ska ge stöd, vård och behandling till placerade barn och unga. Placeringen syftar till förbättring, men det verkar snarare bli det motsatta.

Fru talman! Att det förekommer våld och övergrepp mot barn kan aldrig accepteras, men när det förekommer inom en statlig myndighet är det i mina ögon ännu allvarligare.

Under det senaste året har det som sagt riktats skarp och hård kritik mot Sis. I ett flertal granskningar och rapporter som bland annat *Ekot*, SVT, Ivo, Statskontoret och Barnrättsbyrån har gjort har man med all rätt kritiserat och uppmärksammat oss alla på de missförhållanden och det våld som förekommer inom Sis.

I denna kammare har vi därför under de senaste åren riktat flera tillkännagivanden om krav på förbättring och förändring, och regeringen har fått i uppdrag att återkomma med en skrivelse om vilka åtgärder man tänker vidta för att höja kvaliteten och säkerheten och förbättra vården och behandlingen av våra barn och unga inom Sis. Det är den skrivelsen vi har uppe för debatt och behandling här i dag.

Fru talman! Vi har också riktat ett tillkännagivande om att regeringen ska uppdras åt lämplig myndighet att utreda alternativa placeringar för flickor samt att vidta åtgärder för att tvångsåtgärden avskiljning ska upphöra.

Fru talman! I skrivelsen som regeringen nu har lämnat till riksdagen kan vi konstatera att mycket förbättringsarbete pågår. Man har framför allt påbörjat arbetet med att utbilda personal och förbättra lokaler, men otroligt mycket återstår. Trots stora satsningar och positiva budskap från myndigheten är situationen, framför allt för flickor på Sis, fortsatt väldigt alarmrande. Här måste fler åtgärder vidtas omedelbart.

Fru talman! Det tillkännagivande som riksdagen riktade till regeringen i november att avskiljningar på sikt ska upphöra måste tas på större allvar. Man borde också lägga större tonvikt på insatser för att våld helt ska upphöra på de olika ungdomshemmen. Statskontoret påpekade i sin granskning även att effektiviteten i åtgärderna behöver granskas, detta mot bakgrund av de stora skillnaderna i användning som vi ser mellan de olika ungdomshemmen.

Centerpartiet instämmer i detta påpekande. Jag anser att regeringen och Sis borde lägga större tonvikt vid att redovisa vilka åtgärder man tänker vidta och vilka effekter man förväntar sig att se.

En satsning som man ofta lyfter fram från Sis sida är den speciella flicksatsning som görs. Men när man gräver mer i statistiken visas inte den effekt som man skulle kunna tro. Fortfarande är det flickorna som utsätts för mer våld och fler avskiljningar.

Vi kan inte fortsätta att tillåta att man använder en befogenhet som innebär att våld får användas mot barn. Om andra länder kan bedriva samma typ av verksamhet utan avskiljningar anser jag verkligen att vi också kan göra det. Därför yrkar jag bifall till Centerpartiets reservation 14, som handlar om upphörande av avskiljningar.

Den sista delen som jag vill ta upp i mitt anförande, och som jag talade väldigt mycket om i den senaste debatten om Sis, är vikten av att tillsätta en oberoende klagomålsfunktion. Det är positivt att regeringen har hört sammat Centerpartiet och tillsatt en utredning som bland annat ska analysera vad som krävs för att säkerställa att barn och unga kommer till tals och kan framföra klagomål på vårdens innehåll. Uppdraget ska redovisas senast den 10 april 2023. Men det är alldeles för långt fram i tiden. Vart ska alla de barn vända sig till dess som i dag befinner sig på Sis och som faktiskt utsätts för någon form av våld eller övergrepp och har klagomål att framföra och som inte litat på myndigheterna?

En fristående klagomålsfunktion borde naturligtvis finnas på plats mycket tidigare. Inte minst vittnar de anmälningar som kommit in till Ivo om att behovet är väldigt stort.

Fru talman! Ivo uppmärksammar bland annat att klagomål inte blir rapporterade, inte utredda och inte hanterade. Samtliga ungdomshem rapporterar inte heller alla klagomål till huvudkontoret. Detta bidrar till att det inte finns någon helhetsbild av vilka klagomål som faktiskt har kommit in, om de har utretts och vad resultatet har blivit.

Frågan man kan ställa sig är: Hur många utredda klagomål finns det egentligen? Vad mer förekommer ute i verksamheterna utan att barnets röst blir hörd? Vad händer med personalen när en incident har inträffat? Detta är frågor som jag anser att vi måste återkomma till och fortsätta att gräva i.

Att känna otrygghet, vara utsatt för våld och sedan dessutom inte kunna eller våga anmäla på grund av att våldet har inträffat i den miljö som man befinner sig i 24 timmar om dygnet av personal som man är i någon form av beroendeställning till är en situation som vi aldrig får utsätta våra barn för. Därför är det så otroligt viktigt att man snabbare inrättar en oberoende funktion för klagomål. Det handlar om respekt, och det handlar om tillit.

Anf. 139 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V):

Fru talman! Det fanns en tid för inte så länge sedan då man tyckte att våld var en helt nödvändig del av barnuppfostran – i hemmet, i skolan, från arbetsgivaren, från staten. Barnet var andras egendom att forma och disciplinera.

Steg för steg tog framsynta vuxna politisk strid för att barn skulle ses som människor i sin egen rätt, inte någons egendom att kuva, förnedra eller misshandla. Det skedde inte i ett trollslag utan genom envisa och konsekventa politiska beslut som över tid drevs fram. Det var, fru talman, ett av de allra viktigaste stegen i barnrättshistorien, även i ett globalt perspektiv.

I dag är våld mot barn inte accepterat i vårt samhälle. Det våld som ansågs vara så viktigt för barnuppfostran och lärande ses i dag som brottsligt och håresande.

Fru talman! Ändå finns det ett område i samhället där man fortsatt verkar se våld som en oundviklig och till och med nödvändig metod. Jag pratar om de missförhållanden och olika former av våld mot barn och unga inom statens institutioner, Sis ungdomshem, som har uppmärksamats på olika sätt under de senaste åren såväl i medierna som av barnrättsorganisationer, FN:s barnrättskommitté, FN:s tortyrkommitté, Ivo och JO.

Jag använder ordet våld som samlingsbegrepp för de fysiska ingripanden som används inom Sis i dag. Det gör jag inte för att peka ut eller skuldbelägga personalen utan för att fysiska ingripanden med tvång som används mot barn är att betrakta som våld, även när det utövas av myndigheter med statens våldsmonopol. Att sluta använda omskrivningar för sådant sanktionerat våld är nödvändigt för att kunna synliggöra, minska och granska det.

Barnrättsbyrån har i sin rapport *...och jag kunde inte andas* från 2021 visat vad ordet avskiljning egentligen innebär för barn på institution. Vittnesmål berättar om nedbrottningar, om fysiska skador, om eskalering av situationer, om opå kallat våld och om rent brottsliga handlingar. Men den visar också, i en granskning av myndighetens egna siffror, att det i till exempel 30 procent av fallen inte anges att barnet har varit våldsamt eller berusat, vilket faktiskt krävs enligt lagstiftningen för att man ska få göra

en så kallad avskiljning. Den visar också att själva syftet i 30 procent av fallen inte handlar om att avskilja barnen utan enbart om en så kallad fasthållning.

Fysiska ingripanden som fasthållanden, nedläggning och transportgrepp är förenade med mycket stora risker och till och med livsfara. Efter som denna typ av åtgärder inte är reglerade i lagstiftningen betonas det i Sis egna juridiska riktlinjer att de inte får ersätta avskiljning. Ändå är det just det som man måste misstänka händer.

När så mycket som en tredjedel av det som registrerats som avskiljning egentligen enbart är fasthållning är det en mycket allvarlig varningsklocka.

Fru talman! Det är denna kammars skyldighet att ständigt fortsätta att ta nya steg framåt för barns rättigheter. Jag tycker att socialutskottet har tagit detta ansvar på mycket stort allvar. Riksdagen har tidigare tillkännagivit till regeringen att dessa så kallade avskiljningar ska upphöra. Det är ett skarpt tillkännagivande utan något utrymme för otydlighet. Ändå ser vi i såväl Sis årsredovisning för 2021 som i den uppföljande rapporten från Barnrättsbyrån att avskiljningar som metod inom statens institutioner inte alls har upphört. Det återspeglas även i regeringens egna formuleringar där regeringen nu i stället pratar om att avskiljningar ska minska kraftigt, för att på sikt upphöra.

Jag undrar hur regeringen kan ha en så obeslutsam och långsam attityd i en så viktig fråga som att få bort våld som metod mot samhällets mest utsatta barn.

Fru talman! Det är helt uppenbart att själva synen på våld som accepterad metod mot barn på Sis är en konkret fara för psykisk och fysisk hälsa och utveckling för de barn som utsätts för det, även när det används korrekt i lagens mening. Men det är lika tydligt att våldet används mot barn på ett sätt som direkt strider mot lagstiftningen. Det finns dessutom allvarliga frågetecken kring varför det främst är yngre barn med neuropsykiatriska diagnoser, och då främst flickor, som utsätts för detta våld i större utsträckning än alla andra.

Regeringen anger att avskiljningarna har minskat som resultat av riktade insatser och arbete inom Sis. I årsredovisningen från myndigheten står det att avskiljningarna har minskat med 25 procent. Jag ska inte gå in i detalj i statistiken, men det finns en del saker att fundera över. Vi kan i alla fall konstatera att under samma period har vårddygnet minskat. Björkbacken, som hade högst avskiljningstal, har stängts. Men i stället har avskiljningstalen gått upp mycket kraftigt på två andra Sis-institutioner. Ivo har stängt en avdelning med omedelbar verkan samt riktat allvarlig kritik mot en rad andra för användning av oförsvarligt våld. Och JO har riktat mycket allvarlig kritik mot institutioner för användning av tvångsmedel och fasthållning.

Samtidigt har Ivo, vilket vi hörde i anförandet här innan, tagit emot fler klagomål än någonsin från barn. Oaktat den eventuella nedgången är läget alltså fortfarande mycket, mycket allvarligt. Det är också svårt att utifrån siffrorna med säkerhet säga om avskiljningarna verkligen har gått ned när det gäller just den grupp flickor som man haft mycket fokus på.

Fru talman! I debatterna inför skolagens avskaffande fanns det röster mot avskaffande som hävdade att möjligheten att använda våld mot barn som var olydiga eller utagerande var helt nödvändig som ett yttersta

verktyg och att man behövde utveckla andra metoder innan man helt förbjöd vuxnas våld mot barn i skolan. Jag är glad och stolt att dåvarande riksdag inte väntade på nya metoder utan att man tvärtom, genom att förbjuda lärares våld mot barn i skolan, tvingade fram andra och bättre metoder.

Det steget behöver vi ta tillsammans även i dag. Vi kan inte vänta längre. Som vi har hört här är det naturligtvis en fråga om att öka kunskap och kompetens hos personalen på statens institutioner, men i slutändan är det framför allt en fråga om att besluta sig för att utesluta avskiljning som metod och ersätta det med andra, effektivare och modernare, metoder med tydliga barnperspektiv.

Jag vill därför yrka bifall till reservation 13 om att de åtgärder som regeringen har vidtagit för att få avskiljningarna att upphöra är otillräckliga och att regeringen därför ska vidta de åtgärder som krävs för att få slut på avskiljningarna. Samma vilja återspeglas i det förslag till tillkännagivande om att regeringen ska återkomma med en ny skrivelse och en plan senast den 1 februari 2023 som vi också står bakom.

Vi står även bakom förslagen till tillkännagivanden om en sammanhållen vårdinsats för placerade barn och om samverkan med kommunerna i samband med avslutad placering.

Fru talman! Låsta rum och brist på insyn skapar utrymme för just sådana missförhållanden där våld, sexuellt utnyttjande och brott mot lagstiftning och regelverk har uppmärksammats. Tvångsåtgärder behöver därför alltid följas upp och granskas mycket noga. För att skapa extern kontroll och insyn bör regeringen utreda om det ska införas en bestämmelse om så kallad särskild underrättelse till Ivo om ett barn eller en ungdom som är placerad inom Sis har varit föremål för upprepade tvångsåtgärder. Då har vi ett särskilt ljus på det.

Till slut, fru talman: Vi vet en hel del om den barndom och de förutsättningar som barn som tvångsvårdas på statens institutioner har. Det är barn vars barndom inte sällan har präglats av försummelse, våld, missbruk, psykisk sjukdom och sexuellt utnyttjande. En kartläggning från Socialstyrelsen 2019 visade att cirka 70 procent av barnen inom Sis hade minst en psykiatrisk diagnos – vanligen adhd, autismspektrumstörning eller PTSD.

De flesta av dessa barn vet mycket väl vad våld är. De har upplevt det i olika former i hela sina liv. De har mötts av våld från sin omgivning, och ibland har våld även blivit en del av deras strategi, försvar och mönster. Det är därför helt obegripligt hur man kan tro att dessa barn och unga ska kunna få hjälp att läka från våld, försummelse och trauma samt hitta nya strategier om de möts av våld även från personal i den miljö de ska behandlas i. Barn och unga som utsatts för våld blir helt enkelt inte friskare eller bättre rustade att hantera livet om de utsätts för ännu mer våld.

Vi som samhälle behöver göra vårt allra yttersta för att visa dem att det finns andra sätt att möta varandra och vägar till ett annat liv. Det gör vi inte så länge avskiljning och fasthållning får pågå som i dag. Det är uppenbart att det krävs en större reformering av tvångsvården av barn och unga.
(Applåder)

Anf. 140 JUNO BLOM (L):

Fru talman! I går satt jag med som stöd på ett samtal med en tjej som jag haft kontakt med i flera år och som tidigare varit placerad på Sis-hem. Hon hade varit utsatt av sin familj och sökte då hjälp av socialtjänsten. Det resulterade i att hon placerades på ett av statens låsta boenden, för att skyddas från familjen. I dag får hon hjälp av en psykolog för att bearbeta de övergrepp hon utsatts för i statens vård – övergrepp som satt större spår och sår i henne än vad familjens övergrepp gjorde. Det är en bearbetning som hon själv får bekosta.

Detta är ännu en tjej och ännu en röst som vittnar om våld, isolering, ensamhet och utsatthet – men framför allt om känslan av maktlöshet. Hon beskriver även att hon i dag får ta CSN-lån för att läsa upp betygen, då undervisningen inom Sis var totalt undermålig.

Fru talman! Den utsatthet hon berättar om är en sorglig erfarenhet som inget barn ska vara med om och som inget barn ska utsättas för. Dessa enorma övergrepp och svek skedde i statens namn och i statens vård. Det är inte heller något som bara skedde då utan något som kan ske just nu, i denna stund.

I går fick vi i socialutskottet ta del av hur alltför många barn som placeras inte får tillgång till den hälsoundersökning som det beslutades om redan 2017. Med den takt som utvecklingen håller kommer alla placerade barn att få en hälsoundersökning om 38 år. I den utvärdering som en arbetsgrupp i socialutskottet ansvarar för framkommer olika skäl till att hälsoundersökningar inte sker. Bland annat kan vi ta del av att det finns bristande kunskap om lagstiftningen, målgruppen och placerade barns hälsa.

Dessutom finns en retorisk fråga, fru talman: Är bristerna en del av en större problematik? Mitt svar på den frågan är ja. Detta sätter fingret på det centrala i det vi debatterar i dag, nämligen politikens och myndigheters sätt att se på de allra mest utsatta barnen i Sverige. Det sätter fingret på hur vi behandlar och bedömer barn efter olika måttstockar. Om vi år 2022 inte förstår att barn som placeras förmodligen som huvudregel har påverkats av den situation som ligger till grund för att socialtjänsten tvingas omhänderta barnet förstår jag att det blir fel i hela kedjan.

Fru talman! Jag har vid flera tillfällen lyft fram att Statens institutionsstyrelse, Sis, är en myndighet som havererat. Det är socialminister Lena Hallengren ytterst ansvarig för. Regeringen är ytterst ansvarig för de utsatta barnen i statens vård.

Om regeringen och ansvarigt statsråd utgjorde en tydlig ryggrad skulle det skicka signaler till alla i första linjen – till alla dem som ansvarar för att barn får en nödvändig hälsoundersökning när de placeras, för att barnen i placeringen får ett bemötande som möter upp deras behov och läker sår i stället för att skapa nya samt för att barnen får en fungerande skolgång. Att placerade barn klarar skolan är en avgörande kompensatorisk åtgärd.

Fru talman! Jag har tagit del av regeringens bedömning och lyssnat på Sis ledning, och jag står fast vid att en extern genomlysning av Sis måste göras. De har beskrivit de åtgärder de har vidtagit, men det räcker inte. Liberalerna saknar ett riktigt tydligt erkännande både av problemen och av att det finns åtgärder som möter upp detta.

Det går inte att hitta stöd för att situationen för barn på Sis-hem har förbättrats märkbart, och regeringen och ledningen har inte förstått allvarlighetsgraden i läget för de utsatta barnen. Detta blir tydligt när de i sin rapport laborerar med siffror som rör avskiljning och på flera ställen lyfter fram våld mot personal – något som är oerhört allvarligt – men inte med en rad nämner det våld som personalen utsätter barnen för.

Statskontoret skriver i sin rapport att det tar för lång tid för Sis att åtgärda de brister och missförhållanden som bland annat JO och Ivo har uppmärksammat, och något vi liberaler särskilt reagerar på är Sis tillämpning av avskiljningar.

Under 2021 har Ivo tagit emot det högsta antalet klagomål från barn och unga på Sis någonsin: 253. Många av dessa handlar om att barn har utsatts för våld och övergrepp från personal.

Fru talman! Jag vill rikta ett stort tack till Barnrättsbyrån som envist stått upp för de allra mest utsatta barn och unga som är placerade inom Statens institutionsstyrelse. Deras rapport *"...och jag kunde inte andas"* som är en granskning av våld mot barn på de statliga ungdomshemmen är otroligt sorglig, men en tydlig, klar och osminkad redogörelse.

De konstaterar återigen att de mest utsatta grupperna för avskiljning är de yngsta barnen, flickor med funktionsvariationer. I den skrivelse från Barnrättsbyrån vi fick skickade till oss i utskottet framkommer följande.

Anmälan från en flicka placerad på Sis-hemmet Brättegården, december 2021. Flickan har medelsvår intellektuell funktionsnedsättning som enligt läkares bedömning innebär att hennes mentala ålder är sex till nio år: "X uppger att i samband med nedläggning i november 2021 trycks hennes huvud mot väggen så att smärta uppstår under tiden hon står upp. Då hon senare hamnar på golvet får hon ta emot ett slag över näsan så att smärta uppstår... Flickans uppfattning är att våldet var avsiktligt, oproportionerligt och att det inte var nödvändigt".

En annan anmälan från ett barn placerat på Sis-hemmet Vemyra, november 2021: "En av de andra ungdomarna var stökig och personal lade ned den ungdomen på golvet. En storväxt personal satt på ungdomen med sitt knä i ungdomens rygg. Ungdomen kunde inte andas och fick en panikångestattack. Det var väldigt obehagligt. I samband med händelsen slog ungdomen sitt huvud i golvet och fick en hjärnskakning..."

Fru talman! Dessa fruktansvärda övergrepp är vad Sis ledning borde prata om, sätta ord på och framför allt agera på.

FN:s antitortyrkommitté har kritiserat isolering av minderåriga. Det har inga terapeutiska effekter. Avskiljning innebär alltid psykisk skada på ofta redan traumatiserade barn.

Det innebär alltid risk för fysisk skada. Det är allvarliga övergrepp i statens regi, även i de fall som avskiljningarna genomförs på ett korrekt sätt och med lagstöd.

Hur lång tid ska det ta för en myndighet att komma till rätta med så pass allvarliga missförhållanden? Hur lång tid ska Sis få på sig att använda tvångsmedel på ett sätt som saknar stöd i lag? Hur lång tid ska det få ta innan avskiljningar på riktigt tas bort? Jag har en fråga till regeringen. Är det inte läge att ta politiskt ansvar?

Liberalerna har varit och är fortfarande tydliga med att det krävs en haverikommission för att på djupet utreda missförhållanden och brister inom Sis verksamhet. För det går inte att lappa och laga en havererad verksamhet. Den måste struktureras om i grunden.

Under de senaste åren har flera avdelningar på Statens institutionsstyrelses särskilda ungdomshem blivit tvungna att stänga. Detta efter att Inspektionen för vård och omsorg samt Justitieombudsmannen har utdelat skarp kritik för att vuxen personal håller fast barn med fysisk kraft, isolerar dem utan skäl och utsätter dem för oprovocerat våld i samband med avskiljningar.

Redan 2010 publicerar Barnombudsmannen rapporten *Im sorry – Rösterna från särskilda ungdomshem* där barn vittnar om hur de brottas ner, hålls fast och lämnas ensamma i kala isoleringsrum.

År 2015 berättar Sveriges Radio hur barn isoleras felaktigt och får kläderna avslitna, och 2016 hur barn som försökt ta livet av sig låses in i isoleringsceller. År 2017 tar en 13-årig flicka sitt liv när hon vårdas i enskildhet.

Larmen fortsätter. SVT beskriver hur flickor utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck som levtt isolerade under sin uppväxt placeras på Sis låsta avdelningar för att skyddas från sin familj. Detta är förutom Barnrättsbyråns rapport.

Fru talman! Om jag eller ansvarigt statsråd skulle hotas i vår yrkesutövning är jag övertygad om att varken Lena Hallengren eller jag hade accepterat att skyddas genom inlåsning på Hinseberg. Men så gör vi med hedersutsatta flickor.

Liberalerna har gång på gång varit tydliga i denna kammare: Avskaffa avskiljning! Man kan undra om någon är däremot. Ja, faktiskt, regeringen. Sverige är ett av få länder som tillåter våld mot barn. Avskiljning är våld, med lagligt stöd om rekvisiten är uppfyllda. Men hur lagligt det än är så rimmar det illa med barnkonventionen. Där står att inget våld mot barn är motiverat.

Min och Liberalernas önskan är att regeringen agerar på det tillkännagivande som finns.

Avskaffa avskiljningar för barn som placerats enligt lagen om vård av unga!

Det är ett ställningstagande för alla de ofria, maktlösa och utsatta barnens bästa.

Tillsätt en extern granskning av Sis! Vi måste göra om och göra rätt. Att investera i våra mest utsatta barn är en investering för framför allt det enskilda barnet men även för hela vårt samhälle. Jag yrkar bifall till Liberalernas reservation 5.

Med detta vill jag tacka alla fantastiska ledamöter i socialutskottet. Ibland har det varit surt och tråkigt att vara här. Vi har inte riktigt fixat det på ett bra sätt. Men på så många områden omges jag av fantastiska människor. Ett jättestort tack för att vi tillsammans gör skillnad!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 juni.)

§ 19 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2021/22:257 En ny biobankslag

2021/22:260 Ökad kontroll i hälso- och sjukvården

Skrivelser

2021/22:261 Nationell planering för transportinfrastrukturen 2022–2033

2021/22:268 Återkallelse av regeringens proposition 2021/22:253 Extra ändringsbudget för 2022 – Retroaktivt sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk

Kammaren biföll talmannens förslag att motionstiden för propositionerna 2021/22:257 och 260 samt skrivelse 2021/22:261 skulle förlängas till och med *måndagen den 3 oktober*.

Motioner

med anledning av skr. 2021/22:249 Vissa frågor inom hälso- och sjukvårdsområdet

2021/22:4771 av Acko Ankarberg Johansson m.fl. (KD)

2021/22:4775 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)

§ 20 Beslut om uppskjuten behandling

Kammaren biföll talmannens förslag att behandlingen av skrivelse 2021/22:261 *Nationell planering för transportinfrastrukturen 2022–2033* skulle skjutas upp till det första riksmötet i nästa valperiod.

§ 21 Anmälan om återkallelse av proposition

Andre vice talmannen meddelade att regeringen genom skrivelse 2021/22:268 återkallat prop. 2021/22:253 *Extra ändringsbudget för 2022 – Retroaktivt sänkt skatt på diesel inom jord-, skogs- och vattenbruk*.

Andre vice talmannen meddelade att motionstiden för skrivelsen skulle gå ut *den 23 juni*.

Skrivelsen lades till handlingarna.

§ 22 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 15 juni

2021/22:547 Bemannade skolbibliotek

av *Annika Hirvonen* (MP)

till statsrådet *Lina Axelsson Kihlblom* (S)

2021/22:548 Den administrativa kostnaden för Skurubron

av *Jasmin Farid* (M)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2021/22:549 Stadsplanering och samverkan för trygga bostadsmiljöer

av *Roger Hedlund* (SD)

till statsrådet Johan Danielsson (S)

Prot. 2021/22:132

16 juni

§ 23 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 15 juni

2021/22:1713 Val av utbildningsort för barn i gränsområden

av *Niels Paarup-Petersen* (C)

till statsrådet Lina Axelsson Kihlblom (S)

2021/22:1714 Pendling över Öresund

av *Kjell-Arne Ottosson* (KD)

till statsrådet Anna Hallberg (S)

2021/22:1715 Skatteregler vid gränspendling

av *Kjell-Arne Ottosson* (KD)

till finansminister Mikael Damberg (S)

2021/22:1716 Besök i Kyiv

av *Joar Forssell* (L)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2021/22:1717 Ukrainas ansökan om att bli kandidatland för EU-medlemskap

av *Joar Forssell* (L)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2021/22:1718 Vården av patienter med postcovid

av *Clara Aranda* (SD)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2021/22:1719 Möjligheten att kunna köpa elbil

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till finansminister Mikael Damberg (S)

2021/22:1720 Kött från djur som slaktats i strid med svensk djurskyddslagstiftning

av *Markus Wiechel* (SD)

till statsrådet Anna-Caren Säterberg (S)

2021/22:1721 Ammunition till Ukraina

av *Markus Wiechel* (SD)

till försvarsminister Peter Hultqvist (S)

2021/22:1722 Fängslade arbetare i Iran

av *Amineh Kakabaveh* (-)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2021/22:1723 Hot mot journalister

av *Björn Söder* (SD)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1724 Bevarandet av ubåten Som

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

§ 24 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 15 juni

2021/22:1575 Lärarlönelyftet

av *Fredrik Christensson* (C)

till statsrådet Lina Axelsson Kihlblom (S)

2021/22:1650 Nationella lärarlönelyftets framtid

av *Roger Haddad* (L)

till statsrådet Lina Axelsson Kihlblom (S)

2021/22:1662 Manipulerad reningsutrustning på lastbilar

av *Thomas Morell* (SD)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2021/22:1669 Överlåtelse av kontantkort

av *Pontus Andersson* (SD)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1668 Kriminellt belastade lärare

av *Jörgen Grubb* (SD)

till statsrådet Lina Axelsson Kihlblom (S)

2021/22:1666 Resultaten av den ökade hållbarhetsredovisningen

av *Mikael Eskilandersson* (SD)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1670 Återhållsamhet med vaccination

av *Markus Wiechel* (SD)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2021/22:1677 Ombildningar av hyresrätter

av *Ola Möller* (S)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1667 Fler platser inom kriminalvården

av *Magnus Jacobsson* (KD)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1672 Det skatterättsliga företrädaransvaret

av *Helena Vilhelmsson* (C)

till finansminister Mikael Damberg (S)

2021/22:1673 Skydd av export från Ukraina

av *Hans Wallmark* (M)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2021/22:1678 Spridningstillstånd

av *Rickard Nordin* (C)

till försvarsminister Peter Hultqvist (S)

2021/22:1671 Förlängda byggtider

av *Mikael Eskilandersson* (SD)

till statsrådet Johan Danielsson (S)

2021/22:1674 Ambassad i Mongoliet

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2021/22:1675 Biståndsavräkningar för flyktingmottagande

av *Hans Wallmark* (M)

till statsrådet Matilda Ernkrans (S)

2021/22:1694 Statsråd och spridning av vilseledande informationav *Markus Wiechel* (SD)

till statsminister Magdalena Andersson (S)

2021/22:1689 Åtgärder mot den privata skuldsättningenav *Angelica Lundberg* (SD)

till statsrådet Max Elger (S)

2021/22:1695 Granskning av konkursförvaltares arvodenav *Robert Hannah* (L)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2021/22:1696 Yrkesfiskets möjligheterav *Roland Utbult* (KD)

till statsrådet Anna-Caren Säterberg (S)

2021/22:1682 Regler för nödslaktav *Mikael Larsson* (C)

till statsrådet Anna-Caren Säterberg (S)

2021/22:1693 Modern växtförädlingav *Betty Malmberg* (M)

till statsrådet Anna-Caren Säterberg (S)

2021/22:1683 Svensk FN-byav *Markus Wiechel* (SD)

till statsrådet Matilda Ernkrans (S)

2021/22:1690 Smuggling och oredovisad försäljning av hundarav *Yasmine Eriksson* (SD)

till statsrådet Anna-Caren Säterberg (S)

2021/22:1691 Smuggling och oredovisad försäljning av hundarav *Yasmine Eriksson* (SD)

till finansminister Mikael Damberg (S)

2021/22:1680 Trafikverkets framförhållning gällande tågägenav *Jessica Thunander* (V)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2021/22:1687 Lärarutbildningen och minoritetsspråkav *Roger Haddad* (L)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2021/22:1681 Uppskjutning av nästa provningsgrupp i den nationella planen för vattenkraftav *Rickard Nordin* (C)

till klimat- och miljöminister Annika Strandhäll (S)

2021/22:1679 Risk för störningar inom vägmarkeringsbranschen på grund av kriget i Ukrainaav *Mikael Larsson* (C)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2021/22:1684 Flerbarnstilläggetav *Markus Wiechel* (SD)

till statsrådet Ardalan Shekarabi (S)

2021/22:1685 Samråd gällande reviderad GMO-lagstiftningav *Betty Malmberg* (M)

till statsrådet Anna-Caren Säterberg (S)

2021/22:1686 Våld och hot mot personal i förskolanav *Roger Haddad* (L)

till statsrådet Lina Axelsson Kihlblom (S)

Prot. 2021/22:132
16 juni

2021/22:1688 Nordiskt transportsamarbete

av *Cassandra Sundin* (SD)

till statsrådet Anna Hallberg (S)

2021/22:1697 Folkmord, förföljelse och brott mot mänskliga och demokratiska rättigheter i Myanmar

av *Amineh Kakabaveh* (-)

till utrikesminister Ann Linde (S)

§ 25 Kammaren åtskildes kl. 17.17.

Sammanträdet leddes

av andre vice talmannen från dess början till och med § 7 anf. 27 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med § 8 anf. 44 (delvis),

av tjänstgörande ålderspresidenten Mikael Oscarsson därefter till och med

§ 11 anf. 51 (delvis),

av talmannen därefter till ajourneringen kl. 13.48,

av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.10,

av tredje vice talmannen därefter till och med § 18 anf. 126 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

GERGÖ KISCH

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om ny riksdagsledamot	1
§ 2 Meddelande om återrapportering från Europeiska rådets möte den 23–24 juni	1
§ 3 Anmälan om subsidiaritetsprövning	1
§ 4 Ärende för hänvisning till utskott	1
§ 5 Ärenden för bordläggning.....	2
§ 6 Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning.....	2
Utbildningsutskottets betänkande 2021/22:UbU25	2
Anf. 1 JOSEFIN MALMQVIST (M)	2
Anf. 2 PATRICK RESLOW (SD).....	4
Anf. 3 FREDRIK CHRISTENSSON (C).....	6
Anf. 4 DANIEL RIAZAT (V).....	8
Anf. 5 CHRISTIAN CARLSSON (KD)	10
Anf. 6 CAROLINE HELMERSSON OLSSON (S).....	11
Anf. 7 FREDRIK MALM (L)	13
Anf. 8 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	15
Anf. 9 FREDRIK MALM (L) replik	17
Anf. 10 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	17
Anf. 11 FREDRIK MALM (L) replik	18
Anf. 12 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik.....	18
Anf. 13 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S).....	19
Anf. 14 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik.....	22
Anf. 15 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S) replik.....	22
Anf. 16 FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik.....	23
Anf. 17 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S) replik.....	23
(Beslut fattades under § 16.).....	23
§ 7 In- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet.....	24
Utbildningsutskottets betänkande 2021/22:UbU26	24
Anf. 18 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M)	24
Anf. 19 ROBERT STENKVIST (SD).....	25
Anf. 20 FREDRIK CHRISTENSSON (C).....	26
Anf. 21 ILONA SZATMARI WALDAU (V).....	27
Anf. 22 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	29
Anf. 23 ILONA SZATMARI WALDAU (V) replik.....	29
Anf. 24 ROBERT STENKVIST (SD) replik.....	30
Anf. 25 ILONA SZATMARI WALDAU (V) replik.....	30
Anf. 26 GUNILLA SVANTORP (S)	30
Anf. 27 FREDRIK MALM (L)	31
(Beslut fattades under § 16.).....	31
§ 8 Högskolan	32
Utbildningsutskottets betänkande 2021/22:UbU19	32
Anf. 28 MARIE-LOUISE HÄNEL SANDSTRÖM (M)	32
Anf. 29 ROBERT STENKVIST (SD).....	33
Anf. 30 FREDRIK CHRISTENSSON (C).....	36

Anf. 31	ILONA SZATMARI WALDAU (V)	38
Anf. 32	PIA STEENSLAND (KD)	40
Anf. 33	ILONA SZATMARI WALDAU (V) replik	43
Anf. 34	PIA STEENSLAND (KD) replik	43
Anf. 35	ILONA SZATMARI WALDAU (V) replik	43
Anf. 36	PIA STEENSLAND (KD) replik	44
Anf. 37	GUNILLA SVANTORP (S)	44
Anf. 38	ILONA SZATMARI WALDAU (V) replik	45
Anf. 39	GUNILLA SVANTORP (S) replik	46
Anf. 40	ILONA SZATMARI WALDAU (V) replik	46
Anf. 41	GUNILLA SVANTORP (S) replik	46
Anf. 42	FREDRIK CHRISTENSSON (C) replik	46
Anf. 43	GUNILLA SVANTORP (S) replik	46
Anf. 44	MARIA NILSSON (L)	46
Anf. 45	GUNILLA SVANTORP (S) replik	48
Anf. 46	MARIA NILSSON (L) replik	48
	(Beslut fattades under § 16.)	48
§ 9 Utvärdering av penningpolitiken perioden 2019–2021		
samt den senaste externa utvärderingen av		
penningpolitiken 48		
	Finansutskottets betänkande 2021/22:FiU24	48
	(Beslut fattades under § 16.)	48
§ 10 Översyn av vissa bestämmelser om tullfrihet..... 48		
	Skatteutskottets betänkande 2021/22:SkU31	48
	(Beslut fattades under § 16.)	48
§ 11 Ordning och reda på avfallet..... 49		
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2021/22:MJU26	49
Anf. 47	JESSICA ROSENCRANTZ (M)	49
Anf. 48	MARTIN KINNUNEN (SD)	52
Anf. 49	MAGNUS EK (C)	54
Anf. 50	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD)	56
Anf. 51	AMANDA PALMSTIERNA (MP)	58
Anf. 52	HANNA WESTERÉN (S)	61
Anf. 53	MAGNUS EK (C) replik	62
Anf. 54	HANNA WESTERÉN (S) replik	63
Anf. 55	MAGNUS EK (C) replik	63
Anf. 56	HANNA WESTERÉN (S) replik	63
	(Beslut fattades under § 16.)	63
§ 12 Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande		
behov för personer som har en psykisk		
funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn 63		
	Socialutskottets betänkande 2021/22:SoU34	63
Anf. 57	MIKAEL DAHLQVIST (S)	63
Anf. 58	ANN-BRITT ÅSEBOL (M)	65
Anf. 59	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	67
Anf. 60	ANN-BRITT ÅSEBOL (M) replik	67
Anf. 61	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	67
Anf. 62	ANN-BRITT ÅSEBOL (M) replik	68
Anf. 63	CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD)	68
Anf. 64	MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	70

Anf. 65 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik.....	70
Anf. 66 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik	70
Anf. 67 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD) replik.....	71
Anf. 68 SOFIA NILSSON (C)	71
Anf. 69 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V)	73
(forts. § 14).....	74
Ajournering.....	74
Återupptaget sammanträde.....	74
§ 13 Statsministerns frågestund.....	75
<i>Kommande regeringsbildningar och budgetar.....</i>	<i>75</i>
Anf. 70 ULF KRISTERSSON (M)	75
Anf. 71 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	75
Anf. 72 ULF KRISTERSSON (M)	76
Anf. 73 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	76
<i>Ett mångkulturellt Sverige</i>	<i>76</i>
Anf. 74 TOBIAS ANDERSSON (SD).....	76
Anf. 75 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	77
Anf. 76 TOBIAS ANDERSSON (SD).....	77
Anf. 77 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	77
<i>Åtgärder mot vårdköerna</i>	<i>78</i>
Anf. 78 ANDERS W JONSSON (C)	78
Anf. 79 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	78
Anf. 80 ANDERS W JONSSON (C)	79
Anf. 81 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	79
<i>Höjda pensioner</i>	<i>79</i>
Anf. 82 NOOSHI DADGOSTAR (V).....	79
Anf. 83 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	80
Anf. 84 NOOSHI DADGOSTAR (V).....	80
Anf. 85 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	81
<i>Långtidsarbetslösheten</i>	<i>81</i>
Anf. 86 JAKOB FORSSMED (KD).....	81
Anf. 87 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	81
Anf. 88 JAKOB FORSSMED (KD).....	82
Anf. 89 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	82
<i>En nationell plan mot ungdomskriminaliteten.....</i>	<i>82</i>
Anf. 90 JOHAN PEHRSON (L).....	82
Anf. 91 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	83
Anf. 92 JOHAN PEHRSON (L).....	83
Anf. 93 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	83
<i>Stopp för import av rysk fossil energi.....</i>	<i>84</i>
Anf. 94 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	84
Anf. 95 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	84
Anf. 96 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	84
Anf. 97 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	85
<i>Regeringens pensionsförslag och kvinnliga pensionärer</i>	<i>85</i>
Anf. 98 ÅSA ERIKSSON (S).....	85
Anf. 99 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	85
<i>En obligatorisk språkförskola.....</i>	<i>85</i>
Anf. 100 MARIA MALMER STENERGARD (M).....	85

Anf. 101 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	86
<i>Kvaliteten på blivande poliser</i>	86
Anf. 102 KATJA NYBERG (SD).....	86
Anf. 103 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	86
<i>Israels ansvar för mord på journalist</i>	87
Anf. 104 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V)	87
Anf. 105 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	87
<i>EU:s demokratikrav och Polen</i>	87
Anf. 106 ANNIKA QARLSSON (C).....	87
Anf. 107 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	88
<i>Sänkt bistånd och kriget i Ukraina</i>	88
Anf. 108 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD)	88
Anf. 109 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	88
<i>Visumfrihet för medborgare från Qatar och Kuwait</i>	89
Anf. 110 ROBERT HANNAH (L).....	89
Anf. 111 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	89
<i>Karensavdraget</i>	89
Anf. 112 ALEXANDER OJANNE (S).....	89
Anf. 113 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	90
<i>Inflationsdämpande åtgärder</i>	90
Anf. 114 KJELL JANSSON (M)	90
Anf. 115 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	90
<i>Statsministerns förtroende för Swedavias ledning</i>	91
Anf. 116 PATRIK JÖNSSON (SD).....	91
Anf. 117 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	91
<i>Turkiets krav och Sveriges Natoansökan</i>	91
Anf. 118 HÅKAN SVENNELING (V)	91
Anf. 119 Statsminister MAGDALENA ANDERSSON (S).....	92
§ 14 (forts. från § 12) Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn (forts. SoU34).....	92
Anf. 120 PIA STEENSLAND (KD)	92
(forts. § 17).....	94
Ajournering	94
Återupptaget sammanträde	94
§ 15 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 15 juni	95
UbU33 Ett mer likvärdigt skolval	95
UbU34 Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet och årsredovisning 2021.....	96

JuU45 Riksrevisionens rapport om Ekobrottsmyndighetens arbete mot den organiserade ekonomiska brottsligheten	96
JuU47 Kompletteringar till EU:s nya gräns- och kustbevakningsförordning och förtydliganden i regler om unga lagöverträdare	97
§ 16 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	97
UbU25 Dimensionering av gymnasial utbildning för bättre kompetensförsörjning	97
UbU26 In- och utpasseringskontroller vid högskoleprovet	99
UbU19 Högskolan.....	100
FiU24 Utvärdering av penningpolitiken perioden 2019– 2021 samt den senaste externa utvärderingen av penningpolitiken.....	101
SkU31 Översyn av vissa bestämmelser om tullfrihet.....	101
MJU26 Ordning och reda på avfallet.....	102
§ 17 (forts. från § 14) Stärkt rätt till personlig assistans – grundläggande behov för personer som har en psykisk funktionsnedsättning och ökad rättssäkerhet för barn (forts. SoU34)	103
Anf. 121 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik.....	103
Anf. 122 PIA STEENSLAND (KD) replik	103
Anf. 123 MIKAEL DAHLQVIST (S) replik.....	104
Anf. 124 PIA STEENSLAND (KD) replik	104
Anf. 125 BENGT ELIASSON (L)	105
(Beslut skulle fattas den 21 juni.)	106
§ 18 Vård av unga vid Statens institutionsstyrelsens särskilda ungdomshem.....	107
Socialutskottets betänkande 2021/22:SoU37	107
Anf. 126 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD)	107
Anf. 127 MATS WIKING (S).....	108
Anf. 128 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik.....	110
Anf. 129 MATS WIKING (S) replik.....	111
Anf. 130 ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD) replik.....	111
Anf. 131 MATS WIKING (S) replik.....	111
Anf. 132 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	112
Anf. 133 MATS WIKING (S) replik.....	114
Anf. 134 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik.....	115
Anf. 135 MATS WIKING (S) replik.....	115
Anf. 136 CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M) replik.....	115
Anf. 137 LINDA LINDBERG (SD).....	116
Anf. 138 SOFIA NILSSON (C)	118
Anf. 139 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V)	120
Anf. 140 JUNO BLOM (L).....	123
(Beslut skulle fattas den 21 juni.)	125
§ 19 Bordläggning och beslut om förlängd motionstid	126

Prot. 2021/22:132
16 juni

§ 20	Beslut om uppskjuten behandling	126
§ 21	Anmälan om återkallelse av proposition	126
§ 22	Anmälan om interpellationer	126
§ 23	Anmälan om frågor för skriftliga svar	127
§ 24	Anmälan om skriftliga svar på frågor	128
§ 25	Kammaren åtskildes kl. 17.17.	130